

בעזרת



ספריית אגודת חסידי הכרם  
אהל יוסף יצחק  
ליובאוויטש  
ירושלים - U.S.A.

הועתק והוכנס לאינטרנט

www.hebrewbooks.org

ע"י חיים תשס"ט

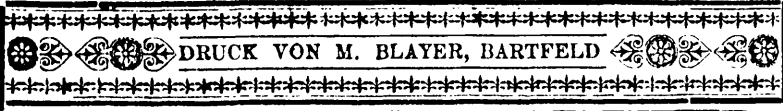
ס פ ר

# פרקי אנכי

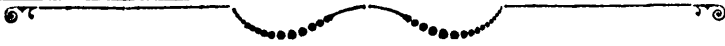
בני פירושים משולבות עם פי' ברמנורה והחונים עליו עם  
שריא נהורא שני פירושים לקוטים יקרים מפיו ומפנינים מאראלים  
ותרשישים אדמו"ר הגאון הקדוש רשכבה"ג איש אלפים מרן ר'  
לוי יצחק זלה"ה האבדק"ק בארדיטשוב ומאת אדמו"ר הגאון  
הקדוש רשכבה"ג איש אלפים מרן ר' ישראל זלה"ה המגיד  
מקאזניץ זכ"ע ועכ"י.

לקמתי וסדרתי בסדר נכון איש איש על מקומו ישכן אנכי ה"ק  
מאיר באלסאם באאמו"ר מו"ה דוד ז"ל מלידי עיר  
מעליץ בגאליציע.

בארטפערד שנת תרס"ה  
בדפוס הרבני מו"ה יוסף מאיר בלייער נ"י בהרבני  
החסיד וכו' המנוח מו"ה פנחס בלייער ז"ל טמזנקאמש.



DRUCK VON M. BLAYER, BARTFELD



## הקדמה קטנה, לעדת מי מנה.

**ברוך** שבא בשם ד', ראו איש עצמי הביא לכם מרגינתו עבדו אמירא יאה גליא ומסרתה בסיני נחוכה פירוש על פירי אבות, צפרקס משולבות, ותי לאחדות, דרש דרש צפרקא, האי מאן דבעי למהוי חקידא לקיים וילי לאבות, לעורר לצבות, אשר לא ופי לדיקים קדושי עליונים מאורי עולם, ואולר חיים ס"ה בגאון הק' איש אלקים רשכצ"ה וכן **מברדיטשוב** זללה"ה, ופסי כ"ק בגאון הק' איש אלקים רשכצ"ה סוגיד **מבאזניץ** זללה"ה זי"ע ועכ"י, וצין סורחם ילסירג-תדושחם, אמרתי עם לצבי לביהד"ס להביא, ללקט אורות, ותי למאורות, ושפסתי זללחתי צפריים הק' ועשיתי עמרת גמן אדרת לפקת אבות יחד ומחוצרת, וזכותם וזכות מו"ה הרבים יעמוד לי ולכל צ"ל לולא משאלותיכו לרצ עוז משלום, וכלל עושר ויראה שו"ת, כמאור צפרקס חקידם כל האומר דצר שמועה ופי לדיקים, הם מחפלים עליו וממליים עליו עוזה. וציקרא רצה, שכל מי שעושה חסד עם אחד מגדולי ישראל כאילו עשה חסד עם כל ישראל, ולפי דברי הודרש ה"ל נראה לי לפרש דברי חז"ל האי מאן דבעי למהוי חקידא, לקיים וילי לאבות, הייני מי שרולה לעשות חסד, לקיים וילי לאבות, דהייני שיכאה להשתדל שיהי קיים למילי לאבות. הייני קיים דצריחם הקדושים עה עשהיחו לנו רבותינו הק' כי רבותיו נקראים אבות כוונתו אבי אבי רכב ישראל (מלאכים) כ"ל מי שעושה חסד עם אחד מגדולי ישראל לכתוב שמיעותיו או להוליאם לאור עולם כאילו עשה חסד עם כל ישראל, ע"כ אחס צרכי ד' תעמוד לימיני, ובכסף מכספכם הואלו, זכו צמקחי זכו, קחו וקחכם לשם שמים, ותזכו לקבל זככה ואלא חסכים, צמנה אחת אפים, מועעוני שמים, באושר ועושר תורה ויראה שמים, וצמחכם יכון עוז הלצנון, ויקצץ כחי ישראל וכל פנה, ורועה אחד יהי לכלכה, כעחירת הלעיר ומלפה לחשיעת ד' צהרף עינא.

**מאיר** באלמו"ר מו"ה דוד ז"ל

מילדי עיר מעליץ י"ו.



ארבעה מעמים המה אשר להמתי לאגודה להיות כלי שלימה בלי מגרעת וחסרה. מעמים נעימים אשר לקמתי מספרים על לימוד מסכת אבות, נבחרת לעמוד בין סמך לעצרת.

מעם א'. כי הימים האלה חכמים ונעשים לשמירת הצדקות הגופני, כי הזמן גרמא ציני ניסן השלום לכל צמח השום ומואל, וכאשר שקדם הזמן על שמירת גולם לעשות אשמרת לעמרתם אשר זו יחלכלך סגוף צושך השכה, כן שקדו חכמים על כל הכסף הצאה לצית יעקב לקרוא להם דרור וקצבו חובה להיות רבילים צוילי דאצית בטצחות אלו חמה היותם דברי חכמים וחידושים המושכים את לב האדם אשר צאחה יולא כל אחד מליסי יסדלל שמירת הצדית הספטי, אשר היא רפיאה האמיתית.

מעם ב'. כי הכה אכחו ילכו ממועד חג הפסח אשר זו היינו סומים ועוזי לב מועדות אל קעודה וצלי ספק עלתה הלוחה וילתיר ועלוח אל העדכים והתלות עיכ לריך להכניע צעול תורה והמוקה ועם היות שגם צמח הסכות יש עי שמחה ויני לסיות צמוד אשר הסילחו וקיסו ואמלעיתו היא ימים כוראים, ודלי גם ציני המועד והשב לא פכה היראה מפניו.

מעם ג'. כי ראו קדמונינו עייה היות עתה זמן האצב שמו כרמוז ימי הצהרות צחיי האדם לפיכך למען ישיי ראשית ציכורי זמנינו ומשיעצד אל קבלת עול מלית יתקנו לומר סרקיס, להדרכינו צמעגלי יוסר צמלות ומעיט.

מעם ד'. לתועלת הזמן העתיד היא יום חג הצצועות זמן מחן תורתנו להזהיר את העם לבל יעלה על לב איש לבלג על שמירת הדיכים המקובלים ומפי אשרעייה שלא צאו מפורקים צחורה, ולומר שאין לו לשומר אך מה שמופוט צחורה, לכך אנו מקדימין ללמוד סקיי אצית צזון הזה, אשר צאה צה שלטלת הקבלה ומקורה חורה סצעל סה.



כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא שנאמר ועמד בלם צדיקים לעולם יירשו ארץ  
נצר מטעי מעשה ידי להתפאר:

(א) משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע לזקנים וזקנים לנביאים ונביאים מסרוה  
ראנשי כנסת הגדולה: הם אמרו שלשה דברים היו מתונים בדין והעמידו  
תלמידים הרבה ועשו סיג לתורה: (ב) שמעון הצדיק היה משיירי כנסת הגדולה. הוא היה  
אומר  
רבינו עובדיה

(ג) משה קבל תורה מסיני. אומר אני לפי שמסכתא זו אינה מיוסדת על פירוש מזה ממונת התורה  
כשאר מסכתות שבמסנה אלא כלה מוסרס ומדות. וחכמי נכרים גיכ יגרו ספרים כמו שבזה  
מלבס דררכי המוסר כידל יתנהג האדם עם חבירו. לפיכך התחיל התנא במסכת זו. משה קיבל תורה  
מסיני לומר לך שהמדות והמוסרים שבזו המסכתא לא בדו אותם חכמי המשנה מלבס אלא אף אלו נאמרו  
בסיני: מסיני. ממי שגלה בסיני: לזקנים. שהאריכו ימים אחרי יהושע. ואותם הזקנים לזקנים אחרים.  
עד שהגיעו לתחלתם של נביאים. שהן עלי הכהן ושמואל הרמתי: לאנשי כנסת הגדולה. קיץ זקנים  
היו זרובבל. שריה. רעליה מרדכי בלשן. שהיו בימי עזרא כשעלו מן הגולה בבית שני. ומכללל חגי.  
זכריה. ומלאכי. ונחמיה בן חכליה. וחבריהם. ונקראו כנסת הגדולה. לפי שהחזירו העמרה ליושנה.  
שמה אמר האל הגדול הגבור והנורא. באי ירמיה ודניאל. ולא אמרו גבור ונורא. והס החזירום כבתחלה.  
נסי שאמרו הן הן גבורותיו. הן הן נוראותיו. שאלמא כן היאך אומה כזו יכולה להתקיים מפני כמה  
אומות: הם אמרו שלשה דברים. הרבה דברים אמרו. אלא גי דברים הללו אמרו (הן) שיש בהם קיום  
התורה: הוו מתונים בדין. שאס בא דין לפניך פעם ושתיים ובלש. לא תאמר דין זה ככר בא לפני ונתי  
ושלשתי זו. אלא הוו מתונים כלומר ממתינים קודם שתפסקו הדין: והעמידו תלמידים הרבה. לאשוקי  
מרבן גמליאל דאמר כל תלמיד שאין תוכו ככרו אל יכנס לבית המדרש. קמשמע לן שמלמדין תורה לכל  
אדם ואין צריך לבדוק אחריו. ובלבד שלא יהיה יודע מעטיו מעשיו מקולקלוס. וסאני שומעיה אי נמי  
אשמועין שאס העמיד תלמידיו בבחירתו יעמוד תלמידים בזקנותו. דכתיב בצק זרע זרעך ולערב אל תבא  
ידך: ועשו סיג לתורה. בדבר שלא יבא ליגע באיסור תורה. כגון שניות לעריות. ושבות לשבת. דכתיב  
ושמרתם את משמרת. עשו משמרת למשמרתי: (ב) משירי. משירי שלאחר שמתו כלן נשתיירה הקבלה  
בידו. והוא היה כ"ג אחר עזרא: הוא היה אומר כלומר כך היה מרגנא בסומיה תמיד: וכן כל רי פלוני  
אומר. הוא היה אומר. שבמסכתא זו פירוש היה רגיל לומר כן תמיד: העולם עומד. לא נברא העולם  
אלא בשביל גי דברים הללו. על התורה. שאלמלא לא קבלו ישראל את התורה לא נבראו שמים וארץ.  
דכתיב אס לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת: על העבודה. עבודת הקרבנות. שכן שנינו  
במסכת תעניות שאלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ. ומינוו שבשביל הקרבנות שהקריב נח כשבע  
הקביה שלא יבא מצול לעולם. הרי ששעולם עומד על הקרבנות: ועל גמילות חסדים. דכתיב עולם  
חסד יבנה. וגמילות חסדים הוא לשמח חתנים. וללמס אבלים. ולבקר חולים. ולקבור מתים. וכיוצא  
בזה

בית רבי

במשנה נשס קבל תורה מסיני יס  
לדקק דהוליל בסיני וכרסא  
לצאר דהנס כתיב והאיש נשס עניו נאלד  
מכל האדם וכי וכן צמלרס אאר מי אככי  
כי אלך וכי וכי אוליא וכשאר לו הקציה





בן פרחיה אומר עשה לך רב ויגנה לך חבר והיו דן את כל האדם לבקף זכות: (ו) נתאי הארבלי אומר הרחק משכן רע ואל תתהבר לרשע ואל תתיאש מן הפרענות: (ח) יהודה בן טבאי ושמעון בן שמח קבלו מהם. יהודה בן טבאי אומר אל תעש עצמך כעורכי הדינין וכשיהיו בעלי הדין עומדים לפניך יהיו בעיניך פרשעים וכשנפטרים מלפניך יהיו בעיניך רבינו עובדיה

לדונו לחכות ואפסכר לדונו לחובה. מדת הסידות הוא לדונו לבקף זכות. אבל אדם שהוחק ברשע מותר לדונו לחובה שלא אמרו אלא החושד בכפרים לוקה בגופו. מכלל שהחושד ברשעים אינו לוקה: (ז) הרחק משכן רע. שלא תלמד ממעשיו. ועוד שלא תלקה עמו במסלתו דאין לרשע אף לשכנו: ואל תתחבר לרשע. שכן אמרו חכמים כל המתדבק ברשעים אע"פ שאינו עושה כמעשיהם נופל שכר כיוצא בהם. למה הדבר דומה לנוכחם לביתו של זורכי אע"פ שלא לקה ממנו כלום מימ ריח רע קלם והוליא עמו: ואל תתיאש מן הסורעניות. שלא תאמר רשע זה מעשיו מגליהין. אף ואלדבק עמו. הואיל והגעה משהקת לו לכך אמר ואל תתיאש מן הסורעניות כלומר דע שמהרה תבא עליו סורעניות כי פתאם יבא אידו: (ה) אל תעש עצמך כעורכי הדינין. כאותן אנשים שעורכים ומסדרים טענות בעלי הדין לפני הדיינים. שאסור לאדם לבלות דינו אלו מעלי הדין ולומר לו עשה כך בשביל שתזכה בדיןך. ואע"פ שיודע שהדין עמו. ש"א כעורכי הדינין. כגדולי הדיינים. ובתלמיד היושב לפני רבו מדבר שלא יעשה עלמו כגדולי הדיינים לדבר לפני רבו כסוסק את הדין. עורכי לשון ערכאות של נכרי. ערכאות של בית דוד. ומשי אחרים שמעתי אל תעש עצמך כגדולי הדיינים לכוף בעלי דינים שיבואו לדין לפניך: יהיו בעיניך כרשעים שלא יפה

בית ישראל

כחלין חי עלצין דכסופין. כי יט עולמות שהם זחי ועד חי. כל זוכין עלי חונה הקדושה שלומדין. ורי עולמות האדם חי של האדם רמו לתי אחוכה של חוי"ה צ"ה השוכנת עמו בגלות. ואדם הוא סדמות כמראש אדם עליו ולמעלה ור"ל שלריך האדם לקבל מעשיו שיכריע אית כל העולמות וחי' אחוכה והכסף והדמות אדם לבקף זכות ר"ל שיהפכי למדת הכחמים וכ"ל: איי עמי פסונו שחדין ותכריע כל אנשים שלך לזכות: איי עשה לך רב כוי. י"ל שהתנא למד לזכי האדם שידבקו בהקצ"ה ולזם חרמו שמו פרי"ה י"ה שיפרכו וידבקו בהקצ"ה. וזהו שאמר עשה לך רב. שאלהם לריך לחשוב שבדאי אני ללם אלהים. ועומד ברומו של עולם ככ"ל. ובאם אעסקו בתורה ובמלות. אעשה חיקין למעלה. ואסי' דבוק בקצ"ה. ובאם חיו לעצור עצירה אחת אני פגום למעלה

עלצין דכסופין. ר"י עולמות. ורי עולמות האדם חי של האדם רמו לתי אחוכה של חוי"ה צ"ה השוכנת עמו בגלות. ואדם הוא סדמות כמראש אדם עליו ולמעלה ור"ל שלריך האדם לקבל מעשיו שיכריע אית כל העולמות וחי' אחוכה והכסף והדמות אדם לבקף זכות ר"ל שיהפכי למדת הכחמים וכ"ל: איי עמי פסונו שחדין ותכריע כל אנשים שלך לזכות: איי עשה לך רב כוי. י"ל שהתנא למד לזכי האדם שידבקו בהקצ"ה ולזם חרמו שמו פרי"ה י"ה שיפרכו וידבקו בהקצ"ה. וזהו שאמר עשה לך רב. שאלהם לריך לחשוב שבדאי אני ללם אלהים. ועומד ברומו של עולם ככ"ל. ובאם אעסקו בתורה ובמלות. אעשה חיקין למעלה. ואסי' דבוק בקצ"ה. ובאם חיו לעצור עצירה אחת אני פגום למעלה

בענין כזבאין בשקבלו עליהם את הדין: (ט) שבעון בן שמח אומר הוי מרבה לחקור את העדים והוי זהיר בדברייך שמא מתוכם ירמדו לשקר: (י) שמעיה ואבטליון קבלו מהם שמעיה

אומר רבינו עובדיה

יפה לך לאחד מהם לומר איש סלוני השוב הוא . ולא יטעון פענת בקר . ששם אחת אומר כן אין אחת רואה לו חובה : כשקבלו עליהם את הדין . שלא תחשוד החייב לומר בזון היה זה . אלא תאמר שמת טועה היה ולא נחכוון לבזל . אי נמי נחתייב אי מהם שבעו ונשבע לא תאמר לשקר נשבע : (פ) והוי זהיר בדבריך . שלא יאמר הידיין שמת כך וכך היה מעשה . או אם היה הדבר כך היה סלוני זכאי ומתוך דברים הללו לומד בעלי הדין או העדים לומר דבר שלא היה : (י) שמעיה ואבטליון . גרי לך היו . ומבני בניו של סנהריב הם . ומשמתי שמטיי שהיה אבטליון אב בית דין . כקרא בשם זה שסירדו אב לקפנים . כי עליא

בית ישראל

היי משחק בקוציא . אלא י"ל פירושו . דהסם אנו אומרים בכל יום תמיד מעשה זראשיה . ולריך לסבין ונאי עחד . אלא העולם עימד מראשיה זריאשו . אלא הסידוש הוא שצכל יום כותן טפע מדשה בכל העולם לקיום סעולם . וצלא זה לא היי קיום לעולם . ורנאי לדבר שאומרים אחייב כאצור לעושה אוריס גדולים ולא כתיב לעשה אוריס כוי . ולזה כתיב עושה לשון אום שצכל יום הוא עושה ספע סהוא כותן צסם . וצודאי חידוש ספע סהוא צזכות מעשה סעולות . לעצל אם גניח ספילין מקשר ספילין לסטייה . אם מחצטף צעליה הוא צוכס ספקיעי . אם לצבס לי"ת כחלם סאורות צרקי כי לי"ת סהא לשון אור . ורנאי לדבר סכל עלמות זריאשו סעולם לא היי צצביל יסרלל סנקרלו רלטיי . ועכ"ס לאחר זריאוש סעולם . ססידוש סהא צזכות מעשה סעולות . נעלל סצכל ספלים וצכל מלום סעושס הוא צוכס סעילמות וזהו פירש אהוב את סעללכס וסנל את סרצנות . ריל סלעפיי סלחס צוכס סעולם צהורחך וצעולות סלחס עושס . לעפייכ וסנל את סרצנות סלך . סלא סחגלס דצבר

למעלה אלל סצוציס . וזהו עשה נך רצ לשון גדלות כי צודאי אם יחזיק סלדס עלמו לספל ולא ידע כלמכס סהוא ללס חלסיס לא יעקוס צחורה וצתפילה צחשקוס כי יאור וס חקנתי ומה אני ומה היי . וזהו ג"כ והוי דן את כל סלדס לכך זכות סתחטוב צדעחך טיש לי סכל יוחר . ווחמת זה . ספגס סלי יוחר צדבר קטן וקל מלדס אחר סעחמת מיעוט סכלו עשה זלח . ואין ספגס סלו כל כך גדול כמלחרס ז"ל סזדוכות נעסיס לו כזכיות וסצן :

(י) שמעיה אומר אסוב את סעללכס . ומפרס סרצ ונצנכורל ססצנלס מציאו לידי סיעעמוס . וסקסס סחוי"ט סלל פלונחל סהא צגמחל סלענרו ועסחס לו צלמר סיל ססצנלס מציאס לידי סיעעמוס . וחי"ל לידי זימס עייס ומדוע לא מפרס כלן טעס סל זימס . ומחרץ סאין דרכו סל איס לזכות כמו אסס עייס . ויש להקסות דסחס איחל צגמחל מניי סויכס צנייחו סלס רלונכס לשחק צקוציא . לעי"ד עקום סיעעמוס ליכל ולמ"ד מסיס זימס איכל . ולפי"ז קסס אם איס אין דרכו לזכות כ"כ . למה אור אסוב את סעללכס . סלל מוסס סיעעמוס היי די אם

# פרקי

## פרק ראשון

### אבות

אומר אהוב את המלאכה ושנא את הרבנות ואל תתודע לרשות: (יא) אבמליון אומר חכמים הודרו בדבריהם שמא תחובו חובת גלות ותגלו לבקום מים הרעים וישתו התרמידים הבאים אחריהם וימותו ונמצא שם שמם מתחלה: (יב) הלל ושמואי קבלו מהם הלל אומר הוי מתלמידיו של אהרן אהב שלום ורודף שלום אהב את דבריות ומקרבן לתורה: (יג) הוא היה אומר נגד שמא אבד שיעה ודלא מוסיקף יסיה ודלא יליה קמלא חייב ודאשתמש

### רבינו עובדיה

בתנא

עליה בלשון ארמי קטן . כמו שאמר ר' יוחנן כד הוינא עליה כשהייתי קטן . לייתי עליה ועלייהא . יבואו קטן וקטנה . אף כאלו אבמליון . אביהן של יתומים קטנים : אהוב את המלאכה . אשילו יש לו כמה להפסדכם הייב לעסוק במלאכה . שהכפלה מביאה לידי עמוס : וקנא את הרבנות . ולא תאמר אדם גדול אני וגנאלי לי לעסוק במלאכה . דאמר ליה רב (לרב) כהנה עשום נבלתא בשוק ועול אגרא ולא תימר כהנא אלא גברא רבא אלא וכוניא צי מלתא . סירט אחר וקנא את הרבנות . התרחק מלנהוג בדרה על צבור שהרבנות מקבצת את בעליה : ואל תתודע לרשות . כדי ליפול רבנות על ידיה . אי נמי אל תתודע לרשות . שלא יעבירוך על דעת קונך כמו שאירע דואג האדומי : לרשות . המלכות קרייה רשות מסני שהרשות בידיה לעשות כרצונה : (יא) אהרו בדבריהם . שלא תהיו מקום לעשות בדבריהם : שמא תחובו חובת גלות . כלומר אשמש שבמקום שחש צו אין שם מקום לעשות יש לחוש שמא יגרום הפסד ותחייבו גלות . וחגלו למקום שיש שם אשכנז שמרשים פנים בתורה שלא כהלכה . והם כנוי למים הרעים . ויבינו מתוך דבריהם דברים שאינם הגונים וישתו התלמידים הנאים אחריהם מאותם דברים מינות וימותו בעונם ונמצא שם מתחלה . שיאשרו אותו דעות כפלות כפולת כמו שקרה לאנטיגנוס איב סוכו פס לדוק וביחוס תלמידיו שאמר להם אל תהיו כעבדים המצמשים את הרב על מנת לקבל פרס . ואשרו הם . אשפר פועל עושה מלאכה כל היום ועורה . ולערב אינו מקבל פרס . ויאלו מן הדת הם ותלמידיהם . ונקראים לדוקים וביחוסים עד היום : (יב) הוי מתלמידיו של אהרן אהב שלום ורודף שלום . פירשו באבות דרבי נתן כיצד היה אהרן אהב שלום . כשהיה רואה שני בני אדם מתקופטים היה הולך לכל אחד מהם שלא מדעת חבירו . ואומר לו ראה הנרך איך הוא מתחרט ומכה את עצמו על שהפא לך . והוא אומר לי שאבוא אליך שתמחול לו . ומתוך כך כשהיו סוגעים זה בזה היו מנשקים זה את זה . וכיצד היה מקרבן לתורה כשהיה יודע באדם שעבר עבירה היה מתחבר עמו ומראה לו פנים להצבות . והיה אותו אדם מתבייש ואומר אלו היה יודע נדוק זה מעשי הרעים כמה היה מתרחק ממני ומתוך כך היה חוזר למוטב הוא שהביא מעיד עליו . בשלום ובמישור הלך אחי ורכיש השיב מעון : (יג) נגד שמה אבד שמייה . מי שנמשך לו כמו מרחוק מתוך בדרה ורבנות . מהרה יאבד שמו . שהרבנות מקבצת את בעליה : נגד לשון משיכה . תרנוס משכו . ננידו : ודלא מוסיקף

### בית ישראל

כי זה לא עאלך ולא תאמר כוחי ועולם ידי כו' .  
 ואל תתודע לרשות י"ל רשות היא גמעי' פס סקוליי' . סיינו שאם אהה תחפול תהסי' למשל עצור פרכסה . לא תחשוב בדעתך שבידאי סומעין אותך בחפלהך רק מדע עם שאחס לריך הדבר הזה לריכין גיכ כל העולמות . ותחס

תחשבתך לעשות צום רלון סצירא . ואם עוכים אוחך גיכ הכי טוב וצאם ללו ללו כעצורך בצמרא סזלגס סחסא ספלהו נסומעס קוסו צא לידי כאלז לצ . אך צרסמי ססס יחי קרוב לכל קירליו צלמע ?  
 (יג) דוא היה אומר נגד שמה אבד שמייה ודקדק סגור אריס למס צחסילה כחוצ סמא ואחייכ סמיי עיש צחוייע וייל

בתנא חלה: (יד) הוא היה אומר אם אין אני לי מי לי וכשאני לעצמי מה אני ואם לא עבשיו אבותי: (טו) שבאי אומר עשה תורתך קבע אמור מעט ועשה הרבה והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות: (טז) רבן גמליאל היה אומר עשה לך רב והשתלק מן הספק ואר

רבינו עובדיה

מוסיף. מי שאינו מוסיף על למודו: יסיף. יסיף מסיו מה שכבר למד ושכח תלמודו. ויש שגורסין יאסף כלומר יאסף אל עמיו וימות בלא עמו: ודלא יליף. קשה מדלא מוסיף הלכך קפלא חייב כלומר ראוי הוא שיהרגוהו כמחו שלמרו עב הארץ מותר לקרעו כדג. ומגבו. ודישתמש בתנא. המשמש בכורה של תורה כאלם המשמש בכליו חלף ועבר מן העולם: תנא בלשון ישתמשל כתר. ויש מפרשים תניא ראשי תיבות משלמד מגברא מהריבא שאסור לאדם להשתמש בתלמידים שאינן תלמידיו. ואני שמעתי דישתמש בתנא המשמש בשם המפורש חלף ואבד שאין לו חלק לעהיב: אם אין אני לי. אם אין אני זוכה לעלמי עוב זוכה בשבילי: וכשאני לעלמי ואסילו זכותי לעלמי. מה הוא הזכות הזה וצמח נחשבו. כנגד מה שאני חייב לעשות. ואם לא עבשיו. בעולם הזה: אימתי. כי אחר הצות אי אפשר לזכות עוד. פירוש אחר. אם לא עבשיו בימי הבחירות. אימתי. שמה בימי הזקנה לא יעלה לידי: (יד) עשה תורתך קבע. שיהיה עיקר עסקך ביום ובלילה בתורה. וכשתהיה יגע מן הלמוד תעשה מלאכה. ולא שיהיה עיקר עסקך במלאכה וכשתפנה מן המלאכה תעסוק בתורה: ומלאחתי כתיב עשה תורתך קבע. שלא תחמיר לעלמך ותקל לאתריס או תחמיר לאתריס ותקל לעלמך. אלא תהא תורתך. קבע. לך כמו לאתריס. וכן היא אומר בעזרא י. כי עזרא הכין לבנו לדרוש את תורת ה' ולעשות וללמד לבני ישראל כמו שהכין לבו לעשות. כך היה למד לבני ישראל: אמור מעט ועשה הרבה כמו שפירשו באברהם אביה שאמר תחלה וחקקה פת לחם. ובסוף ויקח בן בקר כך וטוב: והוי מקבל את כל האדם. כשאהה מכינים אורחים לבייתך לא תתן להם סניף כבשות בקרקע בכל הנותן פניו כבשות בקרקע. אשילו נתן כל מתנות שבעולם מעלין עליו כאלו לא נתן כלום. שלשה אזהרות הזהיר שמהי כנגד גי מעלות שהזכיר רמיה. מכש. נכור. ועשיר. כנגד חכם אחר. עשה תורתך קבע כנגד עשיר אחר. אמור מעט ועשה הרבה. כנגד גבור אחר. והוי מקבל את כל האדם בסבר פנים יפות. שיכבדו יצרו וילתם כנגד לבו הרע. ושינוי חיה גבור הכובד את יצרו: (טו) עשה לך רב. לענין הוראה מדבר עבשיו. אם בא דין לפניך וכשתפקת בו. עשה לך רב והשתלק מן הספק. ולא תסבוק עליו אחר לבדך. כי ה' דרבא כי הוה אחיהו ערפתא לגביה. הוה מכיף. לכולהו טבחה דמתא מחסיה אחר כי היכי דלמטיין שיבא מכוורא: ואל תרבה לעשר אומדות. שהמסריש מעשות מאומד אינו ללול מן הקלקלה. אם פוחת משה שראוי ליתן. מעשרותיו מתוקנים ופירותיו מקולקלים. ואם העדיף על שהיה ראוי ליתן. פירותיו מתוקנים. ומעשרותיו מקולקלים: (טז) ולא מלאחי לגוף טוב אלא שתיקה. מי ששומע חרפתו וכותק: ולא האדרש הוא העיקר אלא המעשה. ותדע לך שהשתיקה טובה שאסילו המדרש והדרש בתורה שאין לך מדה טובה הימנה. אין עיקר קבול השכר אלא בשביל המעשה

בית ישראל

וי"ל כגד הוא לטון כגדיים והכגדיים הם קדושי עליון שתמיד היתה כגד ה'. כמו שפירש"י ויחן עם ישראל כגד הסר כ"ע שכלאמר כגד פניו למזרח וד"ל. והלל וחתמה רוב עכוונותו ה"י תמיד כגד ה'. והא רא"י שאמר חכז"ל שילא צ"ק ואמר רא"י זה שחטרה עליו עכיבי כמשה אלא כ"י ועשי

שה"י עכ"י כמשה. לזה אחר בעלמו כגד שתיא ר"ל שאעפ"י שהוא כגד ה' תמיד. עכ"י צ"ל שיש לו בעתפנתו זאת שהוא עומד כגד ה' אבד עש"י נאבד ונצחו עם י"ה. ומחרן קושיי הביל מעיילא: (טז) ואל תרבה לעשר אומדות ר"ל דהכח כשהלדיק עיבד את חבוצים סוף

# פרקי

# פרק ראשון

# אבות

ואל תרבה לעשר אומדות: שמעון בנו אומר כל ימי גדלותי בן החכמים ולא מצאתי לנוף טוב אלא שתיקה ולא המדרש עיקר אלא המעשה וכל המרבה דברים מביא חמא: (יח) רבן שמעון בן גמליאל אומר על שלשה דברים העולם קים על האמת ועל הדין ועל השלום שנאמר אמת ומשפט שלום שפמו בשעריכם:

רבי חנניא בן עקשיא אומר רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצות שנאמר יהוה הפיץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר:

## פרק שני

(א) רבי אומר איזה היא דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לו מן האדם. והוי זהיר

במצוה

### רבינו עובדיה

המעשה. והדורי ואינו מקיים נוח לו אם היה שותק ולא היה דור: וכל המרבה דברים מביא חמא. שכן מלינו בחוה שהרבה דברים ואמר האמר אלהים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו. והוסיפה נגיעה שלא נאסרו בה. ודחפה נחש עד שנגעה בו. ואמר לה כשם שאין מיתה בנגיעה. כך אין מיתה באכילה. ותתן כך בזה ליד חמא שאכלה מן הפרי הוא ששלמה אומר אל תוסף על דבריו סן ייבית כך וכזבת: (יח) העולם עומד. ישוכן של בני אדם מתקיים. ואין זה כמו העולם עומד דלעיל: על הדין. לזכות את הזכאי. ולהיטיב את החייב: ועל האמת. שלא יסקרו איש בעמיתו: ועל השלום. בין המלכיות. ובין אדם לחבירו:

(ח) רבי אומר. שיבור שיכרו: כל שהיא תפארת לעושה. ותפארת לו מן האדם. שיהא נוח לו. ויהיו נוחין בני אדם ממנו חס יהיה כשילך בכל המדות בדרך האמצעי ולא יטה לאחד משני

הקצוות. שאם הוא כלי ביותר. יש תפארת לו באוסף ממון הרבה. אבל אין בני אדם מסאריין אותו במדה זו. ואם הוא עשיר יותר מן הכלוי. בני אדם החקבלים ממנו מסארים אותו. אבל אינו תפארת לעושה. ואינו נוח לו שהוא כל ליד עניות בשביל כך. אבל מדת הנדיבות שהיא אמצעית בין הכליות והפיזור. היא תפארת לעושה. ששומר את ממונו ואינו נשזר יותר מן הכלוי: ותפארת לו מן האדם שבני אדם מסארים אותו שנותן כמו שראוי לו ליתן וכן הדין בכל שאר המדות: שאין (אחה) יודע מתן שכרן של מצות. לא תתקן בתורה שבר המקיים מצות עשה. ולא עוהי המבטל מעשייתן. דאלו עכשן של מצות לא תעשה. מסורשין הן. סקילה. שרפה. הרג והגק. כרת. ומיתה בידי שמים: ומלקות. העונש הקל לעושה סקלה. והחמור לתמורה: והוי מחשב הספד מצוה מה שאתה מספיד מסחורתך ומעונך מפני עסק המצוה

### בית ישראל

הוא עשפע עליו יראם. וזו סיכאם אין לה סוף אך צבתחילה סחפילה אין כל אדם יכול לסגיע לאותם סיכאם. אלא לריך עתחילה לפרגיל איע ולהתאעץ סיהי לו יראם מהקציה. וזו סיכאם יש לה סוף ואימד וחסו. ואל תרבה לעשר אומדות. ריל עעקר רמו ליראם כמוצא בזויסק יויד

(א) דע מזה למעלה עמד עין רואה. ואיזן קומעת. וכל מעשיך

בספר

במצוה קלה בכחמורה שאין אתה יודע מתי שבת של מצות . והיו מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסידה . והסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה . דע מה למעלה ממך . עין רועה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים : (ב) רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר יפה תלמיד תורה עם דרך ארץ שיגיעת שניהם משכחת עין וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה במלה וגוררת עין . וכל העוסקים

עם

רבינו עובדיה

המורה . כנגד השכר שיעלה לך ממנה בעולם הזה או בעולם הבא שיהיה יותר מאותו הפסד : ושכר עבירה הנלה שאתה והנה בעבירה . כנגד הפסד שעתיד לבא לך ממנה : (ג) דרך ארץ . מלאכה או סחורה . שיגיעת שניהם משכחת עין . שהתורה מתשת כמו של אדם והמלאכה מסרכת ומשכרת את הגוף ומתוך כך יצר הרע בעל ממנו : וכל תורה שאין עמה מלאכה . ואיך יהי עמל בתורה תמיד . ויגיעתה תהא משכחת עין . ועם אורך למלאכה . לך החקק לומר וכל תורה שאין עמה מלאכה סופה בעלה . לשי שאי אפשר לו בלא מזונות . ומלמטם את הכריות ומשכת תלמודו : יהיו עוסקים עמהם לשם שמים . ולא כדי לעול עמיה לומר כך וכך עשיתי בשביל הנכור . מסייעתן . שזכות אבותם של צבור ולדקתם העומדות לפני ה' המסייעת אל העוסקים עמהן להוילא לאור זקדם לא מלד טוב השתדלותן של העוסקים : ואתם מעלה אני עליכם שכר . אף על פי שאין הדבר בא לידי גמר טוב מלד מעשיכם . אלא בשביל זכות אבותם של צבור . מעלה אני עליכם שכר כאלו אתם עשיתם הישועה הזאת בישראל הואיל ואתם עוסקים לשם שמים . סיבות אחר כל העוסקים עם הצבור להכריח ולכוף את הצבור לדבר מצוה ולדקא . או לסדיון שבוים יהיו עוסקים עמהם לשם שמים שזכות אבותם של צבור מסייעתן לתת מה שפקדו עליהם ואפילו ממון הרבה . והלדקה שיעשו תעמוד להם לעד . ואתם השתעסקים לכוף את הצבור למצוה זו מעלה אני עליכם שכר כאלו עשיתם זאת המצוה מממוניכם ממש . ורמב"ם פירש ואתם מעלה אני עליכם שכר כאלו עשיתם . אם בשעה שאתם עוסקים עם הצבור נתכמתם מעשיית איתו מצוה בשביל עסקי הצבור . מעלה אני עליכם שכר כאלו עשיתם אותם

בית ישראל

בית דין

ר"ג צנו"סל ר' יהודה הכטיא היה אומר יפה ח"ח עם ד"ח שיגיעת שכי' משכחי עון הכס לכאורה המאחר הלז חמיה מאוד מדוע תלו חז"ל דברי החורם בדרך ארץ אך כראש לצאר ובצאר החלה לחרץ קישיט סחוס' על מאחר חז"ל וסיה אמוכת עהך חוסן יסועי' כוי סטואלין אחו' לעוה"ב טאלי' ראשונה כשאלה וכהה בצאווי קצעה עיתים לחור' ובמקום אחר אערו חז"ל תחילה דיכו טל אדם על דברי חירם וכראה לצאר דטאלה אחת הוא דסא צהא תליא כיון דעסק בצטא ומחן בצאוכה טפיר עסק צחירה דהנה יט תקכה לאכטיס אשר הם מפוזרים ועוסקים צווי' כי ארכי ישראל חרובים סאיך יכולים לעסוק

צקטר ככתבים . י"ל פירושו כי צבית ראשון ידעו כל העמידות על פי אורים וחומים . וצבית שני שוטרו ג"כ צבת קול . וכעת צבלות הלזה צפתיחת הספר וצהסתכלות הלדיק צו . יוכל לראות כל העמידות ולפעול כל משאלותיו לעוזה כעין סנצוזה . חסו סערומו סתפא צדצבי קלסו דע מס למעלס מנך . היינו צימים סקדמונים צבית ראשון הי' עין רואה בצורים וחומים וחסו עין רואה וצבית שני לא היו משתמשין רק צבת קול וחסו און סוועת . וכעת צבלות סמר סוס כל מעשיך צקטר ככתבים . יכול הלדיק לראות הכל כעין כצוזה צמס סכתוב צקטר ומסתכל צו . סועל יסוועת על יסראל אמן :

(ט)

צצורי

עם הצבור יהיו עוסקים עמדם לשם שמים שזכות אבותם מסיעתם וצדקתם עומדת לעד ואתם מעלה אני עליכם שכר הרבה כאלו עשיתם : (ג) הו זהירין ברשית שאין מקרבין לו לאדם אלא לצורך עצמן נראין באוהבין בשעת הנאתן ואין עומדין לו לאדם בשעת

דחקו רבינו עובדיה

אוחה מלוא שנתמלתם ממנה : (ג) הו זהיריס ברשות . אחס המתעסקים בצרכי צבור אפיס שאתה צריכין להתוודע לרשות כדי לסקה על עסקי רבים . הו זהיריס וכו' : (ד) עשה רצונו כרצונך . סר ממוןך בחסאי שמים : כרצונך . כאלו סורת אוחה בחפצך . שאס עשית כן . נעשה רצונך כרצונו . כלומר יתן לך טובה בעין יפה : כדי שיבטל רצון האחרים . ישר עלת כל הקמים עליך לרעה . ואני שמעתי שאין זה אלא דרך

כבוד

בית רוי

עוסק במשא ומתן באומי אזי הוא לומד גיכ כי חיו עוס רמאוי וסיס דבר רע אשר היא מנגד החורה אינו עוסק כי זוכר בכל מעשיו ובכל עת רגע בחורה הקדושה שלא יעשה מדה רעה חיו וכן בכל דבר ונמלא אס עוסק במשא ומתן באומי אזי גיכ הוא לומד ומחויץ קיסיות החוספה דשילין אותו נשאת ונתת באומי ומחיל לומד כל החירס וה"ב מתחלי השאלי הוא גיכ על דברי חירס והכס בזה לריך הירס ליזטר מאוד ליתן מדה לרק כי כעוצדא דלתחא כן עיבדא דלעילא כאשר האדם מתנהג עלצו כן חסי מתנהג עמו במדה שאדם מודד מודדין לו ונמלא אס אדם נותן מדה טובה ואינו מתקדק כלל ליתן דוקא בלמל'ס רק שהיא מיותר אפילו יותר וממדה הראוי לו כן כשסבביה מתחיל לסקול אותו ומלמעלה אזי גם אס כף של טובות מרובים מתכף של זכיות מתכריע הזכיות על החיבו אבל אס הוא אינו נותן מדה טובה אס כן כשהכף עובות מרובים בא יבוא השטן ויאמר שהוא אינו נותן מדה טובה איכ למה יכריע הזכיות על החובות ישלמו לו מדה כנגד מדה וחי בצללי' בשעה שהיו רודפיס אחרי ישראל איחא במדעס על פקוק והמיס להס אענה בלל ואיו סבעת הזאת היו ישראל גם

בחורי בשעה שהס עוסקים ומתן אלא כמיס דהמיס בכל דרכיך דעמו כי הכס בשעה שאדם הילך בשוק בשעה שפגע בו אדם ואינו רולה לסתכל בה ולא בצנדי לבעוים של אדם הוא דזוכר מאמר אסור לסתכל באסי ואסור לסתכל בצנדי לבעוים של אדם ונמלא לומד אז הלכס הכ"ל ובסיק שסס היא הפקר ויכול לומר סקר ואינו אומר דזוכר בפסוק לא תכחשו ונמלא לומד אז זה הפסוק ולריך אדם ליזטר בזה מאוד שלא להגיד ולסוליא סקר מפיו כי חיו אס אדם מניד סקר אז יס עליו למעלה מסטינים כי האדם הכוזב אס מניד לפעמים טמע ישראל בכוונתו גדולה והבזביה מתחיל להפאר עלצו בזה האיש שנקבל עול מיס עליו אזי בא השטן ואומר לפניו מה הרעס הזה שאתה מתפאר הלא הוא כוזב ואס כן לא כיון בלבו מה שפוליא בפיו טמע ישראל כי דרכו חמיד לסוליא מפיו מה שלא היה בלבו שאין סיו ולבו שווין ונמלא לריך אדם להרחיק עלצו מאוד שחיו לא יוליא דבר סקר מפיו וכן כשבא לחנותו ובא אדם ליקח אללו ונותן לו מדה טובה ואיפס לרק וסין לרק ואינו עומן ומסקלותיו בנלח אז הוא זוכר בפסוק איפס לרק וסין לרק יהיה לך ונמלא אס

דחקו : (ד) הוא היה אומר עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו. בטל רצונך מפני רצונו כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך : (ה) הלל אומר אל תפרוש מן הצבור ואל תאמן בעצמך עד יום מותך ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע שסופו להשמע ואל תאמר לכשאפנה אשנה שמא לא תפנה : (ו) הוא היה אומר אין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד ולא הבישן למד ולא הקפדן מלמד ולא כל המרבה במחורה מחכים ובמקום שאין אנשים השתדל להיות איש : (ז) אף הוא ראה גולגולת אהת שצפה על פני המים אמר לה על דאמפת אמפיך וסיף מפיך ימופון :

הוא

רבינו עובדיה

כבוד כלפי מעלה : והרי הוא כאלו כתב כדי שיבטל רצונו מפני רצונך : כחותה שלמרו בפרק כמה אשה כל העובד מזה כתקונה אפילו בזר דין של זבעים נהה מתבטל מעליו : (ה) אל תפרוש מן הצבור . אלא השתחף בצרתם שכל הפרוש מן הצבור אינו רואה נחמת הצבור : ואל תאמן בעצמך עד יום מותך . שהרי יוחנן כהן גדול שמש ככהונה גדולה שמונים שנה ולכסוף נעשה נדוקי : ואל תדין את חברך עד שתגיע למקומו . אם ראיית חברך שגא לידו נסיון ונכשל . אל תדינהו לחובה עד שתגיע לידו נסיון כמותו ותגלל : ואל תאמר דבר שאי אפשר לשמוע . בסופו להשמע . כלומר לא יהיו דבריך מסופקים שאי אפשר להבינם בתחלה ובסיון ראשון י ותסמוך שאם יעמיק השומע בהם לכסוף יבינם : כי זה יביא בני אדם לעשות דבריך ושלא יעשו וילאו מן הדת על ירך . סירוש אחר לא תגלה סודך אפילו ביך לבין עצמך ותאמר שאין כלן מי שיבטעך לסי שסופו להשמע כי עוף השמים יוליך את הקול . והגירסא היא לפי סירוש זה שסופו להשמע אבל רש"י גורס ואל תאמר דבר שאפשר לשמוע שסופו להשמע . ובדברי תורה מדבר . אל תאמר על דבר תורה שאתה יכול לשמוע עכשיו שתשמע אותו לכסוף אלא הם אויביך ושמע מיד : לכשאפנה מעבקי אפסוק בתורה : (ו) בור . ריק מכל דבר ואפילו בטוב משא ומתן אינו יודע י והוא גרוע מעם הארץ . תרנוס והאדמה לא תשכ . והרעה לא תבור : ולא עם הארץ חסיד . אבל ירא חטא אפשר שיהיה . שהרי הוא בקי בטוב משא ומתן : ולא הביישן למד . שהמתבייש לשאל שאל ילעיגו עליו . ישאר תמיד במסקותיו : ולא הקפדן . הרב במקסיד על התלמידים כשזואלים אותו לא ילמד כראי . אלא יריך שיסביר פנים בהלכה תלמידיו : ולא כל המרבה במחורה מחכים . דכתיב ולא מעבר לים הוא . אין התורה מצויה בלוחם שהולכים מעבר לים : ובמקום שאין אנשים . לישב בראש ולהורות הוראות : (ז) על דאמפת אמפיך . רשע היית ומלכתם את הנריות ומליטן בנהר . ובאותה מדה מדדו לך . וסוף מפיך ימופון . שלא היה הדבר מסור בידך להרכיב אלא לבית דין . והקביה מסרך בידן שמגלגלים הובה עיי חייב . ועתיד היא אחר כך לתבוע מהן מיתתך : מרבה בשר מרבה רמה . המרבה בחבליה ובתיה עד שנעשה שמו ובעל בשר . מרבה עליו רמה בקבר וקשה רמה למת כמתו בשר החי . וקמשמע לן האי תנא שכל רבויין קשים לאדם

חן

בית רוי

הנשכי הכיל יפה ת"ת עם ד"א יפה דהיינו בצעיה פעוסק צדק ארץ דהיינו צמשא ועחן ועוסק בלאווכה וכאלל לומד אז כמו שכתבנו זה יפה וישך מפני שיגיעה שניהם משכחת עון כלומר יפה תורם עם ד"א בצעם פעוסק צד"א ככ"ל שאז משכחת עון שאינו עושה פום עון צדק ארץ ככ"ל :

כל

כן כידונים וסיה סוקלין לוחם עם הנלרים ונמלא צדאי סיה ציטראל זלח סעדי שנתנו מדה טובה ובצביל זה סיו יולאין זכאין צדין גם כסחיו יטראל צעה סחוא כווצע סיו צדין שערי טוואח כדאיתא בזוטר אעפיכ סיו יולאין והכריע סקצ"ם את סזכיות סמרוזים על סעונות סמרוזים כי סיה להס אז זה סעדה ליחן איפת לרק וזה כוונת

הוא היה. אומר מרבה בשר מרבה רמה. מרבה נכסים מרבה דאגה. מרבה נשים מרבה כשמים. מרבה שפחות מרבה זמה. מרבה עבדים מרבה גול. מרבה תורה מרבה חיים. מרבה ישיבה מרבה חכמה. מרבה עצה מרבה תבונה. מרבה צדקה מרבה שלום. קנה שם טוב קנה לעצמו. קנה לו דברי תורה מנה לו חיי העולם הבא: (ח) רבן יוחנן בן זכאי קבל מהלל ומשמאי. הוא היה אומר אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת: המשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי ואלו הן רבי אליעזר בן הורקנים ורבי יהושע בן חנניה ורבי יוסי הבהן ורבי שמעון בן נתנאל ורבי אלעזר בן ערף. הוא היה מונה שבחן רבי אלעזר בן הורקנים בור סיד שאינו מאבד משה. רבי יהושע בן חנניה אשרי יולדתו. רבי יוסי הבהן חסיד. רבי שמעון בן נתנאל ירא הטא. רבי אלעזר בן ערף כמעין הסהגבר. הוא היה אומר אם יהיו כל חכמי ישראל בבקף מאזנים ואליעזר בן הורקנים בבקף שניה מכריע את כולם: אבא שאול אומר משמו אם יהיו כל חכמי ישראל בבקף מאזנים ואליעזר אף עמהם ואלעזר בן ערף בבקף שניה מכריע את כולם: (ט) אמר להם צאו וראו

איזה

רבינו עובדיה

חזן מרבי תורה. וחכמה. ולדקה. ומרבה דאגה. שמא יבולוהו מבית המלך או שמא יבולו עליו לסמים ויהכנוהו. והסיד אחד היה מתפלל המקום ילני משזור הנפש. ושאלו ממנו מהו סזור הנפש. אמר להם שיהיו לו נכסים מרובים מסחרים במקומות הרבה ולרין לסוד נספו. להצב לכאן ולכאן: מרבה נשים מרבה כשמים. כדרא נקיפ וזילו. בנתלה אדם מקבש עלמו ולאכל וזוחה ומרבה בער. ואחר כך מנקש להרבות נכסים. ולאחר שהרבה נכסים. ורואה שיש בידו ספק לסרנס נשים רבות. הוא מרבה לו נשים. ולאחר שהרבה נשים כל אחת נרכיה שפה שתשמנה. הרי מרבה שפחות. וכיון שיש לו בני בית מרובין נרין לנדות וכרמים לבסק יין ומזון לבני ביתו. ומרבה עבדים לעבוד השדות והכרמים. לכך הן שבוין כסדר זה: מרבה תורה מרבה חיים. דכתיב כי הוא חייד ואורך ימים: מרבה חכמה. שנותן מעט לדבריו. והסכרות שלו מתישבות על לב השומעין: מרבה ישיבה. הרבה תלמידים מתקבצים ונאים לשמוע סברותיו. ואית דנרסי מרבה ישיבה מרבה חכמה. מי שמרבה בתלמידים. התלמידים מחדדים אותו. ומרביין ומוכיטין על חכמתו: מרבה ענה. מי שמרבה לעול ענה מרבה תבונה. ענין דכר מתוך דבר מעלות שיופציו נותנים לו: מרבה לדקה. מרבה בלום. שנאמר והיה מעשה הדקה בלום. (ה) אל תחזיק טובה לעצמך. לומר הרבה תורה למדתי. ולפי שהוא לא הניח לא מקרא. ולא משנה. הלכה. והאגדה. שלא למד. היה אומר כן: בור כוד גרסיין. ולא בור סיד כלומר כבוד מוח כסיד: שאינו מאבד ספה כך הוא אינו שוכח דבר אחד מתלמודו: אצרי יולדתו. מאבד כמדות טובות עד שכל העולם אומרים עליו אצרי מי שילדתו. ויח על עס שהיא נרמה לו שהיא חכס. שהיתה מחרכת על כל בני מדרשות שבעירה. ואומרת להם בבקשה מכס בקשו רחמים על העובר הזה שבמעיי שהיה חכס. ומיום שנולד לא הוילאה עריכתו מבית המדרש כדי שלא יכנסו בלזניו אלא דברי תורה: הסיד: שטובה לפניו מעורח הדין: ירא הטא. ממעיר על עצמו ואומר עליו דברים המותרים מיראתו שמא יבא לידי הטא. דאם לא כן מאי רבותיה חסילו עס הארץ אפסר להיות ירא הטא: מעין המתגבר. לכו רבב ומוסיף פלסול וסכרות מדעתו: אבא שאול אומר משמו. של רבן יוחנן בן זכאי: ואלעזר בן ערף בבקף שניה. מלאתי כתוב דאבא שאול

לא

בית ישראל

(ט) רבי אליעזר אומר עין טיבה. עיד יצורך. שמי שהוא עוב עין וסומח בצלקין כספוי מוב עין הוא ואין עינו רעה בשל אחרים. וממעת זה אין

סקמכלותו

איזו הוא דרך טובה שידבק בה האדם . רבי אליעזר אומר עין טובה . רבי יהושע אומר  
 חבר טוב רבי יוסי אומר שכן טוב רבי שמעון אומר הרואה את הנולד . רבי אלעזר אומר  
 לב טוב : אמר להם רואה אני את דברי אלעזר בן ערך מדבריכם שבכלל דבריו דבריכם :  
 אמר להם צאו וראו איזה הוא דרך רעה שיתרחק ממנה האדם . רבי אליעזר אומר עין רע .  
 רבי יהושע אומר חבר רע . רבי יוסי אומר שכן רע . רבי שמעון אומר הלזה ואינו משלם  
 אחד הלזה מן האדם בלזה מן המקום ב"ה שנאמר לזה רשע ולא ישלם וצדיק חונן ונותן . רבי  
 אלעזר אומר לב רע . אמר להם רואה אני את דברי רבי אלעזר בן ערך מדבריכם שבכלל דבריו  
 דבריכם : (הם אמרו שלשה דברים) . רבי אליעזר אומר יהי כבוד הבורך חביב עליך כשליך וא תרו  
 נוח

רבינו עובדיה

לא נחלק על תיק . ושני הדברים אמרם רבן יוחנן בן זכאי וטעמם אמת . ולענין הבקאות והזכרון היה  
 רבי אליעזר מכריע . ולענין התריפות והפסול היה רבי אלעזר בן ערך מכריע : (ט) עין טובה . מסתפק  
 כמה שיש לו ואינו מבקש דברים יתירים ואינו מקנא כשרואה שיש לחבריו יותר ממנו : חבר טוב . שמוכיחו  
 כשרואה אותו עושה דבר שאינו הנון : שכן טוב . מצוי אללו בין ביום בין בלילה . ואלו חברי טוב אינו  
 מצוי אללו בכל עת . הרואה את הנולד . נוסף ומביא כמה שעתיד להיות ומתוך כך נמצא מחשב הספד  
 מצוה כנגד שכרה . ושכר עבירה כנגד הספדה : לב טוב . לפי שהלב הוא המניע לכל שאר הכחות והוא  
 המקור בממנו נובעים כל הפעולות . ואף ע"ש שיש לפעולות אברים מיוחדים מימ הכח המעורר לכל התנועות  
 הוא בלב לסיכך אמר רבי אלעזר לב טוב . ומפני זה אמר רבן יוחנן בן זכאי רואה אני את דברי רבי אלעזר  
 בן ערך מדבריכם . איזו הוא דרך רעה שיתרחק ממנה האדם . הולך לשאול מהם זה . ולא הבין מתוך  
 דבריהם הראשונים שהדרך הרעה היא הסך הדרך הטובה . לפי שלא כל מה שהוא טוב יהיה הסבו רע .  
 כי מדת החסידות והוא העושה לפניו משורת הדין היא טובה ומי שאינו חסיד ומעמיד דבריו על דין  
 תורה אינו רע . ואפשר היה לומר שאם ההסתפקות והיא עין טובה היא דרך טובה . בקשת היתרונות אינה  
 דרך רעה . לפי שאינו מזיק לשום אדם בזה . וכן בשאר המדות לסיכך הולך לשאול מהם אי זו היא דרך  
 רעה שיתרחק ממנה האדם : הלזה ואינו משלם . הוא הסך הרואה את הנולד . שאם לא ישלם לא ימצא  
 מי שילוו . ויהיה מוטל ברעב . ולא אמר סתם מי שאינו רואה את הנולד . לפי שאפשר לאדם שאינו  
 רואה את הנולד . שלא יבא לידי תקלה . שילע עגמו בבוא הנולד ההוא : ולדיק חונן ונותן הקביה שהוא  
 צדיקו של עולם חונן ונותן למלוה מה שלוה זה ממנו ולא פרע לו . נמצא הלזה כשאר חייב לעקוב : (ו)  
 הם אמרו שלשה דברים . בדרך ארץ . ובמסירים . ובמדות . דאלו בענין האסור והמותר והסמור והחייב

דברים

בית ישראל

הקבלותו ועיונו בדברים גשמיים . ומסתכל רק להקצ"ם . ונעשה ונרכזה להסגחה  
 הצוצים . ולכך צמקום פעינו ומסתכל עציא  
 צרכה כ"ל :

(י) הם אמרו שלשה דברים יסי כבוד חזירך  
 חציב עליך כשליך . וסקשו  
 העמורקים היאך אנשים שהם עניים ציותר  
 ואינם רולים הסכוד . אי"כ לא יכבדו

מכבדין

נזח לכעוס ושוב יום אחד לפני מיתתך והווי מתחמס כנגד אורן של חכמים והווי זהיר בנחלתן שלא תבוה שגשבתן נשיכת שועל ועקיצתן עקיצת עמרב ולחישתן לחישת שרה וכל דבריהם כנחלי אש : (יא) רבי יהושע אומר עין הרע ויצר הרע ושנאת הבריות מוציאן את האדם מן העולם : (יב) רבי יוסי אומר יהי ממון חבירך חביב עליך כשלך והתקן עצמך ללמוד

רבינו עובדיה

דברים הרבה אמרו . אי נמי אלו השלשה דברים היו מרגלא בסומייהו תמיד : יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך . ואימתי יהא זה כשלל תהי נוח לכעוס . שאם אתה נוח לכעוס אי אפשר שלא תחלל בכבוד חברך . הרי דבור אחד . ושוב יום אחד לפני מיתתך . הרי שמים . והשלישי . הוי מתחמס כנגד אורן של חכמים וכיו : שוב יום אחד לפני מיתתך . לפי שאין אדם יודע אימתי ימות . יעשה תשובה היום . שמה ימות למח : והווי זהו בנחלי . שלא תנהג בהן קלות ראש : שלא תבוה . שלא תעגש על ידן . נשיכה שועל רסואתו קשה לפי שגיוו דקות עקומות ועקשות . ולריך הרושא לחתוך הכשר באמל ולהרחיב הנשיכה . עקיצת עקרב . קשה מנשיכת נחש : ולחישתן . דבורן : לחישת סף . כהבל היואל מפי הספק שזורף צעפה שהיא לוחש . פירוש אחר . הספק הזה אינו מקבל לחש כשאר נחשים כדכתיב אשר לא ישמע לקול מלחשים . כך תלמיד חכם אם תקניטנו ותבא לסייבו אינו מקבל סיוס : (יא) עין הרע . כמו עין רעה . שאינו מהספק במה שיש לו ומחזר אחר דברים אחרים . ויש מסורשים עין הרע . שמכניס עין הרע בממון חבירו או בבניו ומזיק לו : ונאלת הבריות . שנאלת חכם . ורמזים פירש שמואל חברת הבריות ואוהב ליטב יחיד ואני שמעתי אדם קשה שמביא עליו נאלת הבריות וגרם שהכל שונאים אותו : (יב) התקן עצמך ללמוד תורה . שלא תאמר הואיל ואני חכם . ואני אבא חכם . תורה תחמת לאכפתיא שלה ואינו נריך לבקש אחרים : וכל מעשיך

בית ישראל

כפע בזהמיות. והוא כמו מיתת ולריך לעשות השוזה נקודס ולז"א ואל תהי נוח לכעוס ולא תכלס לכעוס קוב יום אחד לפני מיתתך ככ"ל. מיתתך דווקא שמוית אינע. כי יום המיתת ממש לא נקרא מיתתך . שאינו ברשותו . ועיי עלה זי תוכל להכלל מנעם . ולעולם תסכי דברים הם אחד וככ"ל :

ועקיצתן עקיצת עקרב . עקרב נועריקין עקרב ציית וציית היא ככ"ל יום תמיד היינו שלריכים להיות תמיד דבוק בזהמיות . כמו שהמזכיר מחנך עלמו בזה עד שאמר שויתי ה' לנגד תמיד י ונזה כנשך שמי הצטיח לו וציית יעשה לך . ונמלא כהצבים של רמיצ מם שאמר הנמלא הטיילין ככל יום כגון מי כגון רבא בר סילת ר"ל סילת הוא ריית שויתי ימי' ללכדי תמיד

וכצדין את חזיקך או ספע עוטר וצנים ימי חצי עלידכמו פעושין לך הכצו והעוטר וככ"ל: ואל תהי נוח לכעוס ושוב יום אחד לפני מיתתך . והספסו המפורשים דסא יט דצצריו יותר משלסם דצרים . והרלו ימי כבוד חזיקך ואל תהי נח לכעוס אחד הוא . ולי ככאלם באוסן אחר ואל תהי נוח לכעוס ושוב יום אחד כוי אחד הוא : דהנס כצו כהצתי צסס סרצ סלדיק מצרדיעטו צאמר אם יכלס אדם לכעוס ירלס לעשות השוזה מחילה שסוף כיום המיתת . דכהצ הזמיק לכל עצירת אין לריך לחקן כ"ל אוחס עצירה שערב . אכל על סכעם . לריך לעשות תשובה כ"כ שחמזור עליו סכסמס הקדושי ססלכס מונו צענה סכעם . ולכך היא עצירה תורה וכולן סכסמס סולכת ממו ולין לו רק

ללמוד תורה שאינה ירושה לך וכל מעשיך יהיו לשם שמים : (יג) רבי שמעון אומר יהי זהיר בקריאת שמע ובתפלה ובשאתה מתפלל אל תעש תפלתך קבע אלא רחמים ותחנונים

לפני

רבינו עובדיה

מעשיך יהיו לשם . אף בשעה שאתה עוסק בחילה ושמיה . ובדרך ארץ . לא תתכוין ליהנות בוטך אלא שתהיה בריא לעשות רצון קונך : (יג) הוי זהיר בקריאת שמע . לקרותו בעונתו . וכן בחפלה . להתפלל כל חפלה ותפלה בעונתה : קבע . כאלם שיש עליו חובה דבר קבוע אומר אימתי אפרוק מעלי חוב זה . אי נמי קבע . האדם שקבוע לו לקרוא סרק אחד ערשה אחת שאומר אותה בקריאה בעלמא . ואינו אומרה בלשון תחנונים כאלם שמבקש רחמים : כי אל חנון ורחום הוא . רוצה בתחנונים ועיי התחנונים הוא מרחם מיד : ולא תהי רשע בפני עמך . אל תעשה דבר שהיום ולמחר תרשיע את עמך בו . ורמב"ם פירש

בית ישראל

הכל זה מסי' אחד פסוק עושה רק עובד וצחפלים יס' ג"כ קבלת עול מ"ט שמתפלל לפכיו פיתן לו סליחה ורפואה ופוצע וכדומה ומראה בזה שאין פוס' זר"י בעולם יכול ליתן לו זה אלא הסי"ת :

ויש גורסין הוי זסיר בק"ט יוחר מצחפלים . והטעם של גירסא זו יס' לומר כך כי חפלה אין חידוש כ"כ מה פסוק זסיר זו . שצכל זכרות החפלה אין בהם רק עויבת לתת לו דעת וסליחה עון ורפואה וכדומה . אזל בק"ט לריך לקבל עליו בצמחה אפילו לשרוף על קדושת שמו יס' וכל מה שיארע לו מהסי"ת . לזה לריך זסירת יוחר מצחפלים : ובשאתה מתפלל אל תעש תפלתך קבע כו' . כראה לי על פי שאמר

לדומי"ר הכז הקדוש מו"ס דוב בער זללסי"ם על פסוק אחת כסן לעולם . כסן רעז לחקד שזסו ומסמקד הצורא יחברך אשר צמר צבו וכל העמים ולגדיו לעמוד לשרת לפכיו ולדבר לפכיו שרי' ותפצחות ותפלת ורלו"ס לנוכח מנע כאשר ידבר איס' אל רעהו . ולאכחו אומרים צריך אחת לנוכח וזאת הוא חקד גדול . וצודאי כן הוא מי שאינו מחפלה על כוונה זו אינו כלום כי זסו

סכווס

חמ"ד . כמו שאומרים על אחד זר הכי הוא . כך רצה זר סילת זר הכי הוי שתמיד סיו ס' נבד עינו ודבוק צססי"ת . ולזה אמרו העיילין צכל יוס העיילין . הוא לשון טיול סס סלדיקים גמורים צמוטיילין עם הסי"ת ודבוקים צו צכל סיוס . אזל סחלמדי חכמים ר"ל סחלמדיים סחלמדיים עלמס להיות חכמים . עונה שלסס מצצת לקצת ר"ל עונה נקרא מה סחחצכרים עם ס' סחחצרות שלסס יסיה עכ"פ עם ססס צצצת . או צצצחות דחול צצצעה סחפילה . ולז"א עקילתן עקילה עקצ . ר"ל שלא חכום צחלדיקים כדי שלא חעקר וסצצית ככ"ל :

(יג) רבי שמעון אומר הוי זסיר בק"ט וצחפלי כי עיקר קבלת עול מלכות שמים הוא צק"ט כשאומרים ס' אחד לריך לקבל עליו צאסצת כל מה שהסי"ת עושה לו סן מוקרא רע ה"ו וסן מוקרה טוב . כי ונחתו לא חלא הרע חלא סכל הוא עוב . וזסו אחד ססכל סוף אחד חללו וצצצית חח"ד הוא חותיות ח"ח ד' פסוק לטון שומחה סלריך לקבל עליו סכל צצמחה . ומי שמוחקך עלמו צזה סס יארע לו ח"ו מוקרא לא עוב אין לו לער כ"כ מזה כי

לפני המקום ברוך היא שנאמר כי אתה אל חנון ורחום ארך אפים ורב חסד ונהם על הרעה. ואל תהי רשע בפני עצמך : (יד) רבי אלעזר אומר הוי שקוד ללמוד תורה ודע מה שתשיב לאפיקורוס ודע לפני מי אתה עמל ומי הוא בעל מלאכתך שישלם לך שבר פעולתך : (טו) רבי מרשן אומר היום קצר והמלאכה מרובה והפועלים עצלים והשכר הרבה ובעל הבית דוחק : (טז) הוא היה אומר לא עליך המלאכה לגמור ולא אתה בן חורן להכביל משנה : אם למדת תורה הרבה נותנין לך שבר הרבה ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שבר פעולתך ודע שמתן שבתן של צדיקים לעתיד לבא : רבי הנייא וכו' :

פרק

רבינו עובדיה

סידע אל תהי רשע בעיניך . כזומר לא תחזיק עצמך כרשע שמתוך כך אתה יולא לתכרות רעה לגמרי . ואני שמעתי אל תהי רשע בדבר זה . שחשבות מן הזבור . וחשבות בפני עצמך : (יד) לאפיקורוס . לפין הפקר העבודה את התורה ומתשיבה כאלו היא הסקר . אי כמי משיב עצמו כהפקר ואינו חס על נפשו לתוש שמה תגא עליו רעה על שמבזה את התורה או לומדיה : ודע לפני מי אתה עמל בחשוכה זו . שאתה משיב לאפיקורוס שלא יפתה לך לנכות לדעתו : (טז) היום קצר . חיי העולם הזה קצרים הם : והמלאכה מרובה התורה ארוכה מארץ מדה : ובעל הבית דוחק . שלאמר והגית בו יומם ולילה : (טז) לא עליך המלאכה לגמור . לא שכך הקביה לגמור את כלם . כדי שחפסיד שכך את לא תגמרה . ושמה חאמר איני לומד ואני נוטל שכר . לא אתה בן חורין ליבול . על כרחך העול (מוטל עליך) לעבוד : לעתיד לבא . לעולם הבא :

(ה)

בית ישראל

וזה היזק יש להם לא כן כי שיטה אחת ילמד עובדי הרבה חיו . ורואי מה שאמר הגמרא שיחסיז האדם שכל העולם מחלה על מחלה והוא יכריע לכך זכות או להיפך חיו . לכן אל תהי רשע בפני עצמך :

(יד) ודע לפני מי אתה עמל . רומז על המחשבות זרות וההסורים

שכופלים . לאלים זכורה וזכפניה . שסוף עול לאלים להלחם כגדס חזיר וזה החגבר עליהם . אבל היא ונחת יחנך לנסיון האדם וכן אל יפסח עליו . ופשיית יעזר לו כאמור :

ונאמן הוא בעל מלאכתך . ע"ל שהוא הצעל והכח מהמלאכתך שאתה עיבד . ואצפייב ע"ס לך שכר כאילו הוא פעולתך מנש :

(ג)

הבוכה פיקריות ומשעיות שיחסיז שהבורא ית עבדיך מנש והוא עומד לפני מנש ונודר . אליו . כי זהו פירש העולות של צורך חתם סי וסו . שאמר הסנא וכשאתים נתפלל ר"ל כשהתפלל אליו זכחינה אתה ככיל טאו . קנרחת חפלה . אל תעש הפלתך קצע . וסו הים ג"כ מדוחיו של ר"ש שהיה יקב העל . ר"ל שהי ירא תמיד שלא הגרנו מעשיו שלא יוכל לעמוד לפני סבורא יח"ש צטום מנש ככזיכל :

אל תהי רשע בפני עצמך . רק התחבר עכ"פ ללדיקים . וזכורחם

והמילחם יעלו ג"כ את הפלתך . כמו שמעבדין הסלכנה עם סמוחי הקטורה וכעשו בולו ריש כחית להי וזהו מאמר כל השבלות שאין בו כו' : איי שאל יחסיז האדם מה חכמות לאחרים צקעני שאני עישה לעלמי

### פרק שלישי

(א) עקביא בן מהללאל אומר . הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עברה . דע מאין באת . ולאן אתה הולך . ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון . מאין באת ממטה סרוחה ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה . ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון . לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא : (ב) רבי הנינא סגן הכהנים אומר . הוי מתפלל בשלומה של מלכות . שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו . רבי הנינא בן תרדיון אומר . שנים שיושבין ואין בניהם דברי תורה . הרי זה מושב לצים . שנאמר ובמושב לצים לא ישב . אבל שנים שיושבין ויש בניהם דברי תורה . שכינה שרויה בניהם . שנאמר או נדברו יראי יי איש אל רעהו ויקשב יי וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי יי ולהושבי שמו . אין לי אלא שנים . מנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה שהקדוש ברוך הוא קיבע לו שכר . שנאמר ישב בדר וידום כי נטל עליו : (ג) רבי שמעון אומר . שלשה שאכלו על שולחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאלו אכלו מזבחי מתים .

שנאמר

### רבינו עובדיה

(ה) **מטפה** סרוחה . טפת טכנת זרע ואף על פי שנשעת העביר אינה סרוחה שאינה מסרחת ברחם האשה עד לאחר שלשה ימים ובשחרית אינה ראויה להזרע . מכל מקום קרי לה טפה סרוחה מפני שהיא קרובה להסריח מיד כשהיא חוץ למעי האשה . והמסתכל שבה מטפה סרוחה נזול מן הגואה . והמסתכל שעתיד לילך למקום עפר רמה ותולעה . נזול מן התאוה והתערה אל הממון . והמסתכל שעתיד ליתן דין וחשבון . פורש מן החשב ואינו כשכל בעבירה : (ג) בשלומה של מלכות . ואפילו של אמות העולם : חיים בלעו . דכתיב ותעשה אדם כדגי הים . מה דגים שנים כל הגדול מחברו בולע את הכרו אף בני אדם אלמלא מוראה של מלכות . כל הגדול מחברו בולע את חברו : יראה הו איש אל רעהו הרי כאף שנים : וידום . לשון קול דממה דקה כדרך הסוגה יחידי שהוא סוגה בלחש : כי נטל עליו . כאלו תנינת כל התורה כולה היתה בעבורו בלבד : (ג) ולא אמרו עליו דברי תורה . ובכרבת המזון שמכרכים

### בית ישראל

(ג) שלשה שאכלו על שלחן אחד וכי' אכל שלשה שאכלו על שלחן אחד ואמרו עליו ד"ת כ"י . ולכאורה הלשון עליו אין לו שחר ויתר היא . והליל ואמרו ד"ת וטו עליו . וכ"ל דהכא העיקר היא . שיהיו אכילת האדם בגודל הקדושה להעלות הנילויות הקדושים והמאכל . וזוהו עלאזו יצא לאדם ההוא דצרי תירח לוור על השלחן . היינו עזר הכח"ד והנחמה גדולה שהעלה להצב"ה בהנילויות הקדושים שהם כפי ונחמה לפנינו לעומת זה שילח הש"י לפאיש ההוא . דצרי תורה לנחמה בהחזקה . שהם יקריס וטו

שנאמר כי כל שולחנות מלאו קיא ציאה בלי מקום. אבל שלשה שאכלו על שולחן אחד ואמרו עליו דברי תורה. כאלו אכלו משולחנו של מקום. שנאמר וידבר אלי זה השולחן אשר לפני יי: (ד) רבי חנינא בן חכינאי אומר. הנעור בלילה. והמהלך בדרך יחידי. ומסנה לבו לבטלה. הרי זה מתחייב בנפשו: (ה) רבי נחוניא בן הקנה אומר. כל המקבל עליו עול תורה. מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ. וכל הפורק ממנו עול תורה. נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ: (ו) רבי חלפתא בן דוסא איש כפר חנניא אומר עשרה שיושבין ועוסקין בתורה. שבינה שרויה בניהם. שנאמר אלהים נצב בעדת אל. ומנין שאפילו חמשה. שנאמר ואנודתי על ארץ יסדה. ומנין שאפילו שלשה שנאמר בקרב אלהים ישפוט. ומנין שאפילו שנים שנאמר או נדברו יראי יי איש אל רעהו ויקשב יי וישמע. ומנין שאפילו אחד שנאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתך: (ז) רבי אלעזר איש ברתותא אומר. תן לו משלו שאתה ושלך שלו וכן בדוד הוא אומר. כי ממך הכל ומידך נתנו לך: רבי שמעון אומר. המהלך בדרך ושונה ומפסיק ממשנתו ואומר מה נאה אילן זה מה נאה ניר זה. מעלה עליו הכתוב. כאלו מתחייב בנפשו: (ח) רבי דוסתאי ברבי ינאי משום רבי מאיר אומר. כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאלו מתחייב בנפשו. שנאמר רק השמר לך

וישמור

## רבינו עובדיה

שמכריס על השלחן יוצאין ידי חובתן. ומשוב כאלו אמרו עליו דברי תורה. כך שמעתי: מזבחי מתים. מתקרבות עמי דכתיב ויאלמדו לבעל סעור ויאכלו זבחי מתים: מלאו קיא לואה. ועמי קרויה לואה. דכתיב לא תאמר לו: בלי מקום. בשביל שלא הזכירו שמו של מקום ביה על השלחן: דכתיב וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה'. מיד כשדבר בדברי תורה נקרא שלחן אשר לפני השם. ויש אומרים מלאשו של מקרא הוא יולא. דכתיב והמזבח עץ שלש אמות. אל תקרי אמות אלא אמות. כמו יש אם למקרא. שלש כנגד תורה ונביאים וכתבים. ואמרי לה. מקרא. משנה. וגמרא. שצריך אדם לדבר בהן על השלחן ואז קרוי השלחן אשר לפני ה'. כך פירש רש"י: (ד) הנעור בלילה והמהלך בדרך יחידי. ומחשב בלבו דברי הבאי: הרי זה מתחייב בנפשו: לסי שלילה הוא זמן למזיקים. והמהלך בדרך יחידי הוא בסכנה מפני הליסמים וכמה פגמים רעים. ואם היה מחשב בדברי תורה היתה משמרתו: (ו) עול מלכות. משא מלך ושמים: דרך ארץ. עמל ופורה הפרנסה. לפי שמלאכתו מתברכת: הפורק ממנו עול תורה. האומר קשה עולה של תורה ואיני יכול לטובלה: (ז) עשרה שהיו יושבין בדיון גמטין: בעדת אל. ואין עשה פחותה מעשרה שנאמר במרגלים עד מתי לעדה הרעה האחת. יאלו יהושע וכלב הכרי יי: ומנין אפילו חמשה שנאמר בקרב אלהים ישפוט. שלשה דיינים. ושני בעלי דינים: ומנין אפילו שלשה שנאמר ואנודתי על ארץ יסדה. האש. והאור. והמים. והשם שלשה על ארץ יסדה. על יסוד הארץ הם מקיימים. הרי לך שלש קרויין אגודה. אי נמי מזינו שלשה קרויין אגודה. אגודת אבות שהם שלש קלחים. ויש ספרים שכתוב בהן ומנין אפילו חמשה שנאמר ואנודתי על ארץ יסדה. שאדם אוגד בידו אחת שיש בה ה' אנבעות. כלל אנבעות שביד קרויין אגודה. ובראש המקרא הוא אומר הבונה בשמים מעלותיו. כלומר השכינה שהיא בשמים יורדת למטה לארץ כשיש שם אגודה עוסקים בתורה: ומנין אפילו שלשה. שנאמר בקרב אלהים ישפוט. שהדיינים הם שלשה: כי נפל עליו. לשון סכך. תרגום וסכות ותפול כלומר שהשכינה סוככת עליו: (ח) תן לו משלו לא תמנע מלהתעסק בחפשי שמים בין בנוסף. בין בממוקן. (שליך) נותן משלך. לא מנוסף. ולא ממנוקן) שאתה וממוקן שלו: מה נאה אילן זה מה נאה ניר זה. הוא הדין לכל שיחה בעלה. אלא שדבר בזה. שדרך הולכי דרכים לדבר בזה פרואים בעיניהם. ויש אומרים דאמוריין רבותא.

ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך. יכול אפילו תקפה עליו משנתו. תלמוד לומר ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך. הא אינו מתחייב בנפשו. עד שישב ויסירם מלבו: (ט) רבי חנינא בן דוסא אומר: כל שיראת חמאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת. וכל שחכמתו קודמת ליראת חמאו: אין חכמתו מתקיימת הוא היה אומר. כל שמעשיו מרובין מחכמתו מתקיימת. וכל שחכמתו מרובי ממעשיו. אין חכמתו מתקיימת: (י) הוא היה אומר כל שרות הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו. וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו אין רוח המקום נוחה הימנו. רבי דוסא בן הרכינס אומר. שינה של שחרית. ויין של צהרים. ושיחת הילדים. ושיבת בתי כנסיות של ע"ה מוציאין את האדם מן העולם: (יא) רבי אלעזר המודעי אומר המהלל את הקדשים. והמבזה את המועדות. והמלבין פני חבריו ברבים. והמסר בריתו של אברהם אבינו. והמגלה פנים בתורה שלא כהלכה. אף על פי שיש בידו תורה ומעשים טובים אין לו חלק לעולם הבא: (יב) רבי ישמאל אומר. היו קל לראש

ונוח

## רבינו עובדיה

דאף עיג דעל ידי כן הוא מכרך ברוך שככה לו בעולמו / אפי"ס כן מעלין עליו כאלו מתחייב בנספו מסני שהפסיק ממשנתו: ניר. תלם המחרישה / כמו נירו לכס ניר: כל השוכח דבר אחד ממשנתו / ובשביל שלא חזר עליה / מעלין עליו כאלו מתחייב בנספו שמתוך שכחתו הוא בא להתיר את האכור ומלאכת תקלה באה על ידו. ושגגתו עולה זדון / אי נמי כאלו מתחייב בנספו לפי שאותה מכה היתה משמרתו / ועכשיו ששכחה אינו משמרתו: תקפה עליו משנתו / שהיתה קשה עליו / ומתוך הקושי שבה שכחה: (ט) כל שיראת חמאו קודמת לחכמתו / אי שמעתי שמקדים במשנתו יראת חמאו לחכמתו / שהוא חושב בלבו לתלמוד בשביל שאיפה ירח המא / וזה עיג שאמרו תחלת המחשבה סוף המעשה: חכמתו מתקיימת / שהחכמה מביאתו למה שלבו חסן / והוא נהנה בה: וכל שהכמתו קודמת ליראת חמאו / שאינו לומד עיג לעשות הואיל ואין לבבו פונה להיות ירא המא אין חכמתו מתקיימת שמתוך שהיא מונעת אותו מללכת אחרי שרירות לבו הוא קץ בה ומאסה ומניחה: כל שמעשיו מרובין מהכמתו. הכא מיירי שזרי במזות עשה. ולעיל בכל שיראת חמאו קודמת לחכמתו / איירי במהר במזות לא תעשה: (י) כל שרות הבריות נוחה הימנו / כל מי שאהוב למטה בידוע שהוא אהוב למעלה: שינה של שחרית / שהולך ויפן עד שעוכת קיש עובדי: ויין של צהרים: מושך לבו של אדם כדכתיב למשוך ביין את צפרו ומביא אותו לידי שכרות: ושיחת הילדים / מבטלת את אבותיהם מלעסוק בתורה: ושיבת בתי כנסיות של עמי הארץ / שמתכנסים ומדברים בדברים בעלים: (יא) המהלל את הקדשים / המביא קדשי מזבח לידי פגול / ונותן / וממא / או המועל ונהנה בין בקדשי מזבח בין בקדשי בדיק הבית: והמבזה את המועדות יעיס של חול המועד עושה בהן מלאכה או כוהב בהן מנהג חול באכילה ושתיה: והמלבין פני חברו ברבים / המתחייב / סניו מאדיעות תחלה ואח"כ מתלכנות לשנס יש לה שתי תועות / אחת לחון ולחט / לפנים / וכשמיישין את האדם / בתהלה הרוח מתנועע ללד חון כמי שמתמלא חמה ופניו מאדיעות / וכשאינו מואל טענה כי"ד יסיר הכושה ההוא מעל פניו / הוא דואב בקרבו וככנס הרוח ללד פנים מפני הנער / ופניו מתקרבים / ומתלכנות / חוה שאמרו בענין (ההלבנה) דלחיל סופקא ואחי חורא: והמסר בריתו / שלא מל / או שמל ומושך ערלתו לבסות המילה כדי שלא יראה שהוא מהול: והמגלה פנים בתורה. שמראה פנים וסירוסים בתורה שלא כהלכה כגון שמתרגם ומזעך לא תתן להעביר למורך / ומזעך לא תתן לאעבר לארצותא / ואין זה ששופו של מקרא / ובכלל זה הדורש דרשות של דופי פירוש אחר מגלה פנים / שמעיש פנים לעבור על דברי תורה בסרהי"א ביד רמה / ואין לו בוצת פנים: אף עי"ס שיש בידו תורה ומעשים טובים / ולא חזר בתשובה מאחד מעבירות שבידו / אפי"ס שבו עליו יסורים ומת ציבורים אין לו חלק לעולם הבא / אבל אם חזר בתשובה קודם מותו / אין לך דבר שעומד בפני התשובה: (יב) הוה קל לראש / לפני אדם גדול זקן ויושב

כראש

ונוח לתשחורת . והוי מקבל את כל האדם בשמחה : (יג) רבי עקיבא אומר . שחוק וקלות ראש . מרגילין את האדם לערוה . מסורת סיג לתורה . מעשרות סיג לעושר . נדרים סיג לפרישות . סיג להכמה שתיקה : (יד) הוא היה אומר . הביב אדם שנברא בצלם חבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם . שנאמר כי בצלם אלהים עשה את האדם . הביבין ישראל שנמראו בנים למקום . חבה יתירה נודעת להם שנקראו בנים למקום . שנאמר בנים אתם ליי אלהיכם . הביבין ישראל שנתן להם כלי הטדה . חבה יתירה נודעת להם שנתן להם כלי הטדה . שנאמר כי לקה טוב נהתי לכם תורתו אל העוזבו : (טו) הכל צפוי ודרשות נתונה וכטוב העולם נדון והכל לפי רוב הכעשה : (טז) הוא היה אומר .

הכל רבינו עובדיה

כראש בישיבה היו קל לעבודתו ולשמע לפניו : ונוח לתשחורת לאדם בחור בשערותיו שחורות אינך צריך להקל עמך כל כך חלא תעמוד לפניו בנחת ובישוב : והוי מקבל וכו' . נגד כל אדם בין ראש בין תשחורת תעמוד בשמחה : מקבל / כמו מקביל . מת. גוב נגד / קבל / פירוש אחר היו קל לראש בראשיתך כשאתה בחור / היו קל לעשות רצון בוראך / ובצניותך כשהבחרו פינך מפני הזקנה תהא נוח לו : מסורת סיג לתורה / המסורת שמסרו לנו החכמים בהסרות ויתרות שבתורה הם גדר וחחק לתורה שכתב שעל ידיהם אנו מבינים כמה מלות איך יעשו אותם כמו בסכות בסכת שנים הסרים ואחד מלא שממנו אנו לומדים להכשיר סיכה בני דפנות . וכגון מועדי ה' אשר תקראו אותם שכתב חסר בני מקומות ללמד / אהם אפילו שוגגים אהם אפיו מזידיים אהם אפילו מועטים : (מעשרות סיג לעושר / עשר מעשר עבר כשכיל שחתעשר) : נדרים סיג לפרישות / בזמן שאדם מתחיל בפרישות ומתירא שלא יעבור / מקבל עליו בלשון גדר שלא יעשה כך וכך / ועיי כן הוא כובש את יצרו : סיג להכמה שתיקה / כמה אכן קיימין אי בשתיקה מדברי תורה הכי כבר כתיב והגות בו וגו' . אי שתיקה מרכילות / ולשון הרע / דאורייתא ניהו / הא אינו מדבר חלא בשתיקה מדברי הרשות שצין אדם להברי שיש לו לאדם למעט הדבור בהם כל מה שאפשר / ועליהם אמר שלמה גם איל עמרים הכס יחשב : חבה יתירה נודעת לו / הרב רבינו משה בר מיימינו פירש חבה יתירה הראה הקציה לאדם שהודיעו ואמר לו ראה שבראשיתך בללם שהמטיב להבדו ומודיע הטובה שעשה עמו / מראה חבה יתירה יותר משאלו הפיב עמו ואינו חשוב בעיניו להודיעו הטובה שעשה עמו / וייל חבה יתירה נודעת להם . חבה גלויה ומפורסמי שלא בלבד אהבה מוכתרת היה לו למקום כרוך הוא עם האדם חלא אף חבה גלויה וידיעה לכל : שנאמר כי לקה טוב . כל מעשה בראשית שנאמר בו וירא אלהים כי טוב . לא נברא חלא בשביל התורה שנקראת לקח כמה זאת אמר יעוף כממר לקחי : (טז) הכל צפוי . כל מה שאדם עושה בחדרי חדרים גלוי לפניו . והרשות נתונה . בידו של אדם לעשות טוב ורע כדכתיב ראה נתתי לפניך היום את החיים וגו' / ובטוב העולם נדון . במדת רחמים . ואעפ"כ אין הכל שזין במדה זו לפי שהכל לפי רוב המעשה . המרה במעשים טובים נותנים לו רחמים רבובים . והמעט במעשים טובים . מעטפים לו ברחמים . פירש אחר והכל לפי רוב המעשה לפי רוב מעשיו של אדם הוא נדון . אם רוב זכויות זכאי / אם רוב עוונות חייב . ורמזים פירש הכל צפוי . כל מעשה בני אדם מה שעשה ומה שעתיד לעשות הכל גלוי לפניו . ולא תאמר כיון שהקציה יודע מה שיעשה האדם איכ הוא מוכרח במעשיו שיהיה לדיק או רשע . כי הרשות נתונה בידו לעשות טוב ורע ואין שם דבר שיכריחהו כלל וכיון שכן הוא כפוב העולם נדון להסרע מן הרשעים וליתן שכר טוב לצדיקים שהחוטא חסא ברטונו ראוי שיפגע . והצדיק היה צדיק ברטונו וראוי שיקבל שכר : והכל לפי רוב המעשה . לפי מה שאדם כוסל ומתמיד בעשיית הטוב כך שכרו מרובה . שאינו דומה המחלק מאה זכוים לצדקה במאה פעמים לנותן אותם כפעם אחת . ונרמז רמזים הוא והכל לפי רוב המעשה חכל לא על פי המעשה : (טז) הכל נתון בערבון . רגלויה דבר נש אינון ערכין ביה לאחר דמתבטי תמן מובילין יתיה : ומאודה פרוסה . יסורין ומיתה : החנות פתוחה ובני אדם נכנסים

הכל נתון בערבון . ומצודה פרוסה על כל החיים . החנות פתוחה . והחנוני מקיף . והסנקס פתוח . והיד כותבת . וכל הרועה ללות יבא וילוה . והגבאין מחזירין תדיר בכל יום . ונפרעין מן האדם מדעתו . ושלא מדעתו . ויש להם על מה שיסמכו . והדין דין אמת . והכל מתוקן לשעודה : (יו) רבי אלעזר בן עזריה אומר אם אין תורה אין דרך ארץ . אם אין דרך ארץ . אין תורה . אם אין חכמה אין יראה . אם אין יראה אין חכמה . אם אין דעת אין בינה . אם אין בינה אין דעת . אם אין קמח אין תורה . אם אין תורה אין קמח : הוא היה אומר כל שחכמתו מרובה ממעשיו למה הוא דומה . לאילן שענפיו מרובין ושרשיו מועטין . והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו . שנאמר והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבא טוב ושכן חררים במדבר ארץ מלחה ולא תשב . אבל כל שמעשיו מרובין מחכמתו למה הוא דומה לאילן שענפיו מועטין ושרשיו מרובין שאפילו כל הרחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזין אותו ממקומו . שנאמר והיה כעץ שתול על מים ועל יובל ישלה שרשיו ולא יראה כי יבא חום והיה עליהו רענן ובשנת בצורת לא ידאג . ולא ישיש מעשות פרי : (יה) רב אליעזר בן חסמא אומר : מינין ופתחי נדה הן הן גופי הלכות תקופות וגימטריאות פרפראות לחכמה : רבי חנינא וכו' :

סרק

רבינו עובדיה

נכנסים שם ולוקחים בהקפה : והחנוני מקיף . ומאמין לכל הבא לטול . כך בני אדם חוטאים בכל יום . והקביה ממתין להם עד בא עתם : הפנקס פתוח . לכתוב ההקפות כדי שלא ישכח : והיד כותבת שלא תאמר אעיש שהפנקס פתוח פעמים שהחנוני ערוד ואינו כותב הכל לכך אמר והיד כותבת : וכל הרועה ללות וכו' . היינו והרשות כחונה לדעיל שאין שום אדם מוכרח ללוות שלא ברצונו : והגבאים . יסורים ופגעים רעים : לדעתו פעמים שזוכר את חובו ואומר יפה דתני , ושלא לדעתו , פעמים ששכח וקורא חנך כנגד דינו של מקום ברוך הוא : ויש להם על מה שיסמכו על הפנקס , ועל החנוני שהוא נאמן על פנקסו , כך היסורים הללו הן נסמכים על מעשיו של אדם הנזכרים לפני המקום ברוך הוא , אף על פי שהם נשכחים מן האדם : והדין דין אמת , שאין הקביה בא בפרונויא עם בריותיו : והכל מתוקן לסעודה , אחד לדיקים ואחד רשעים יש להם חלק לעוה"ב לאחר שגבו מהן את חובן : (יז) אם אין תורה וכו' , אין משאו ומתנו יפה עם הבריות : אם אין דרך ארץ וכו' , סוף שחורונו משתכח ממנו : אם אין דעת וכו' . דעת הוא שטא עשב לדבר , ובינה שמבין דבר מתוך דבר אבל אינו מראה לו פעם , ואם אין דעת לתת מעט לדבר אין בינה אחר שלא ידע פעמו של דבר כלאו לא ידעו , ומכל מקום הבינה היא קודמת לפיכך אם אין בינה אין דעת : אם אין קמח אין תורה . מי שאין לו מה יאכל היאך יעסוק בתורה : אם אין תורה אין קמח . מה יועיל לו הקמח שנידו הואיל ואין בו תורה נוח לו שלא היה לו קמח והיה מח ברעב . (יח) קינין קרבנות העוף קרוין קינין לשון קן לסוד ויש בהן הלכות חמורות כגון אם נתעברו חובה בנדבה או עולה שמעשיה למעלה , בחטאת שמעשיה למטה : וסתחי נדה , הלכות נדה שאנדה וסתם וזריכה לשמור עד שתחירי לפתחה ופעמים שהיא זריכה למכול זיה עבילות לדברי האומר עבילה במנה מזה : הן הם גופי הלכות , עיקר תורה שפעם שמקבלים עליה שטר , תקיפות , ענין מהלך המזלות : וגמטריאות השבון האותיות : פרפראות לחכמה , כמו הפרפראות שרגילין לאכול בסוף הסעודה לקינוח דרך תענוג . כך החכמות הללו מכבדות את בעליהם בעיני הבריות :

## פרק רביעי

(א) **בן זומא** אומר איזהו חכם הלומד מכל אדם שנאמר מכל מלמדי השכלתי כי עדותיך שיחה לי . איזהו גבור הכובש את יצרו שנאמר טוב ארך אפים מגבור ומושל ברוחו מלוכד עיר . איזהו עשיר השמה בחלקו שנאמר יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך . אשריך בעולם הוה . וטוב לך בעולם הבא : איזהו מכובד המכבד את הבריות שנאמר כי מכבדי אכבד ובוזי יקלו : (ב) **בן עזאי** אומר הוי רץ למצוה קלה ובורח מן העברה שמצוה גוררת מצוה ועברה גוררת עברה : (ג) הוא היה אומר אל תהי בז לכר אדם ואל תהי מפליג לכל דבר שאין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום : (ד) **רבי לויטם** איש יבנה אומר מאוד מאוד הוי שפל רוח שתהות אנוש רמה : רבי יוחנן בן ברוכה אומר . כל המהלל שם שמים בסתר נפיעין ממנו בגלוי . אחד שוגג ואחד מזיד . בחלול השם : (ה) **רבי ישמעאל** אומר הלומד על מנת ללמד מספיקין בידו ללמוד וללמד והלומד

## רבינו עובדיה

(א) **בן זומא** לטי שלח האריך ימים ולא נסמך שיקרא רבי היו קורין אותו על שם אביו , וכן בן עזאי וטניהם שם שמעון : איזהו חכם , הכי קאמר איזהו חכם שראוי שיתהלל בחכמתו : הלומד מכל אדם , ואעפ"י שהוא קטן ממנו שכיון שאינו הם עני כבודו ולומד מן הקטנים . נכרים הדברים שחכמתו היא לשם שמים ולא להתיכר ולהתפאר בה שנאמר מכל מלמדי השכלתי וספסלי דקרא כי עדותיך שיחה לי , כלומר הייתי למד תורה מכל מלמדי ואפ"י מן הקטנים ממני ולא הייתי חושש לכבודי . כי עדותיך שיחה לי שכל כוונתי היתה לשמים בלבד : וכן איזהו גבור שראוי שיתהלל בגבורתו : הכובש את יצרו , שנאמר טוב ארך אפים מגבור , הכי הוי שירשה דקרא טוב ארך אפים הנא מלד הגבורה של כיבוש היצר לא מלד רכות הפעב , וכן מושל ברוחו כשנא מלוכד עיר מן העלך שלאחר שכבש את העיר ובאו לידו האנשים המורדים בז מושל ברוחו ואינו הורגן : איזה עשיר הראוי להתהלל בעשרו . השמח בחלקו : איזהו מכובד , לפי ששלשה דברים טובים הללו שזכרו לעיל שהם ההקמה והגבורה והעושר הזוכה בהם הוא נכבד מעלמו בעיני אלהים ואדם , ואף אם הבריות לא יכבדוהו בעבורם , לכן חנן התנה לזה . ואמר מי שיש בו המדות הללו והוא נכבד בעלמו מה יעשה ויהיה מכובד מאחרים , וכבד את הבריות : כי מכבדי אכבד , והדברים קיז ומה הקביה שהוא מלך הכבוד וכל מה שצרה בעלמו לא נכבד אלא לכבודו מכבד את מכבדיו קיז לכבד ודס : ובזוי יקלו , למדנו ענותנותו של הקביה לא אמר ובזוי אקלל אלא יקלו מעלמם . ובכבוד הגדיקים הקפיד יותר שאלו ומקללך אלו : (ב) שמצוה גוררת מצוה , כך מנהגו של עולם העושה מצוה אחת נוח לו לעשות אחרת והמתחיל בעבירות קשה לפרוש מהם , ועוד שכבר מצוה אחת , שכן השמים מסייעין ומחמיצים ביד מי שעשה מצוה אחת שיטעה אחרת כדי לתת לו שכר על שתייהן וכן שכר עבירה וכו' . פירוש אחר שכר מצוה מצוה , שכל מה שאדם משתכר ומתענג בעשיית המצוה נחשב לו למצוה כשני עצמה ונוסף שכר על המצוה שעשה ועל העוונת וההנאה שנהנה בעשייתה : ושכר עבירה עבירה והשכר וההנאה שמגעת לו לאדם בעשיית העבירה נחשבת לו עבירה כשני עצמה ולוקה על העבירה שעשה ועל השכר וההנאה שקיבל בעשייתה , (ג) אל תהי בז לכל אדם לומר מה יוכל פלוני להיטיב לי : ואל תהי מפליג . מרחיק לכל דבר שיש לחוש עליו . אל תאמר רחוק הוא שיהיה ואין לדאוג ממנו : (ד) מאד מאד הוי שפל רוח , אעפ"י שבשאר מדות הדרכ האמצעיות הוא המשובחת . צמדת הגאווה אינו כן אלא יפה לקצה האחרון של פסלות הרוח לפי שהגאווה היא מאוסה ביותר , ועוד שרוב בני אדם נכשלים בה , ולא בדו"ל יגיעי מניה , לכן צריך לעשות לה הרחקה יחיתה : (ה) הלומד על מנת ללמד מספיקין בידו ללמוד וללמוד

והלומד על מנת לעשות . מספיקן בידו ללמוד וללמד לשמור ולעשות . רבי צדוק אומר אל תפרוש מן הצבור . ואל תעש עצמך כעורכי הדיינין . ואל תעשם עמרה להתנדל בהם . ולא חרדום לחפור בהם . ובך היה הלל אומר . ודאשתמש בתנא חלק . הא למדת כל הגהנה מדברי תורה . נומל חייו מן העולם : (ו) רבי יוסיאומר . כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות . וכל המחלל את התורה . גופו מחולל על הבריות : (ז) רבי ישמעאל

רבינו עובדיה

וללמד / גרסין והכי פירושא הלומד על מנת להיות תמיד עוסק בתורה ואין בדעתו להיות גומל חסדים עם הבריות כדבא דעסק בתורה ולא עסק בגמילות חסדים / אטיג דאבעי ליה לאעסוקי נמי בגמילת חסדים מכל מקום מספיקן בידו ללמוד וללמד ותהיה מחשבתו נעשית . והלומד על מנת לעשות שהוא רוצה לעסוק בתורה ולהיות גיב גומל חסדים כאביי דעסק בתורה ובגמילות חסדים . מספיקן בידו להשלים מחשבתו וזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות . ויש מפרשים הלומד על מנת ללמד / בשביל שיקרא רבי / וגרסין אין מספיקן בידו ללמוד וללמד / וכדוב הספרים מלאתי כגראא ראשונה ועיקר : אל (תעשם) עמרה להתנדל בהם / שלא תאמר אלמוד בשביל שאקרא רבי וישיבוני בראש / אלא למוד מאהבה וסוף הכבוד לבא : ולא קרדום לחפור בהם / ולא תלמוד תורה כדי לעשות ממנה מלאכה שתתפרנס בה / כמו קרדום לחפור בה העושה בן מועל בקדושתה של תורה / וחייב מיתה בידי שמים כמי שנהנה מן ההקדש . ומלמדי תנוקות נוסלין שבר שימור התנוקות בלבד / שמשמרין אותן שלא ישעו ויזיקו ושכר פיסוק פעמים / שאין הרב חייב למרוח וללמד לתלמידים פיסוק הפעמים / אבל שכר למוד חסור לישול דכתיב ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם הקים ומשפטים כאשר צוה ה' אלהי / מה אני בחכם . אף אתה בחכם / וכן הדיין חסור ליקח שכר פיסק הדין / אלא שכר בעולה לבד דבר שהוא ניכר כמה מספיד מניסול מלאכתו כדי לשמוע טענות בעלי הדין / ובלבד שיפול משניהם בשוה / ואם נופל יותר מזה דינוי בפלים / ומה שהתירה תורה לתיח ליהנות מדברי תורה . הוא שתימכר סחורתו בשוק קודם כל אדם / וגם שיספור מכל מסים ועולים וארנוניות / ואשיי כסף גילגלתא חייבין הצבור ליתן עליו / ואפילו הוא עשיר ויש לו ממון הרבה יכול הוא לשאול בדין שיספרוהו / ואם תלמוד חכם חולה הוא ומדוכא ביסורין / ומרבין העם להביא מנות גדולות מפני כבוד תורתו / מזה עליו שיפול / ואין זה בכלל נאות מדיית הואיל ואי אפשר לו להתפרנס בדך אחרת / וכן תיח שמינו אותו הצבור עליהם סרכם או ראש הסדר ומתעסק בצרכי צבור / מותר לו ליקח מהם פרס ואפילו שכר הרבה יותר מכדי פרנסתו . כדי שיהיו מזונותיו בריות ומתוך כך יהיה גדול ויכלוי ומאויים בעיניהם . כדאשכחן בכהן גדול דכתיב ביה הגדול מאחיו . ודרשו חכמים גדלוהו מאחיו (שיהיו) אחיו הכהנים מעשירים אותו משלהן . וחכמים הראשונים שהיו נמנעים מזה . מדת חסידות היתה בהם אבל לא מן הדין : (ו) כל המכבד את התורה . הדורש החסרות והיתרות שנתורה ומראה פעם על כל קוץ וקוץ לומר שאין בה דבר לבטלה . אין לך כבוד תורה גדול מזה . אי נמי המכבד ספר תורה ומכבד לומדי תורה והעוסקים בה . כל אלו בכלל מכבד את התורה הן : (ז) החושך עלמנו מן הדין . במקום שיש גדול ממנו . אי נמי אומר לבעלי הדין שיחפשו : פורק ממנו איבה . שהיולא מבית דין חייב שוגא לדיין שאומר בלבו לא הסך בזכותי : וגזל . שמא יחייב הזכאי ונמאא שגזל בא על

ידו

בית ישראל

(ו) ר' יוסי אומר כל המכבד את הסורה גופו נוכבד על הבריות . הצריי סס כל העולמות כמו שצבאר בזוסיק כשלוצב פעלית ותפילין וסולך לביסכי ומכריזין עליו

דין צרא לנלכא קדישא . וכעכוזו צטקוק צצית סי נסלך צרגיש ריח צין ומי קסוא קדוש ועסור מרגיש צום . וזסו צרגיש לטון סרגשא ככ"ל :

(י)

ישמעאל בנו אומר. החושך עצמו מן הדין פורה ממנו איבה וגול ושבעת שוא. והגם לבו בהוראה שומה רשע וגם רוח: (ח) הוא היה אומר אל תהי דן יחידי. שאין דן יחידי אלא אחד. ואל תאמר קבלו דעתי שהן רשאים ולא אתה: (ט) רבי יונתן אומר כל המקיים את התורה מעוני. סיפו לקיימה מעושר. וכל המבטל את התורה מעושר. סופו לבטלה מעוני: (י) רבי מאיר אומר הוי ממעט בעסק ועסוה בתורה. והוי שפל רוח בפני כל האדם. ואם במלת מן התורה יש לך במלים הרבה כנגדך. ואם עמלת בתורה יש לך שכר הרבה ליתן לך: (יא) רבי אליעזר בן יעקב אומר. העושה מצוה אחת קונה לו פרקלים אחד. והעובר עבירה אחת. קונה לו כמיגור אחד. תשובה ומעשים טובים בתרים בפני הפורענות: רבי יוחנן הסנדלר אומר כל כנסיה שהיא לשם שמים סופה להתקיים ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים: (יב) רבי אלעזר בן שמוע אומר יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך. וכבוד חברך

במורא

רבינו עובדיה

ידו: וזבועת שוא. שמא יחייב זבועה למי שאינו חייב בה. ונמלא מביא לידי זבועת שוא. אי נמי קרי חנא לשבועת שקר זבועת שוא כגון האומר לא לויתי ולוה. דבשעת זבועה ילאו מסיו לשוא: והגם נבו בהוראה. בלא עיון ובלא המחנה. (ח) אל תהי דן יחידי. אע"פ שיחיד מומחה יכול לדון. מדרכי החסידות הוא שאפילו מומחה לא יהי דן יחידי. ודוקא כשלא קבלוהו בעלי הדין עליהם לדיון אבל קבלוהו בעלי הדין עליהם. דן יחידי ואפילו מדרכי חסידות: שאין דן יחידי אלא אחד. הקביה שהוא יחיד בעולמו: ואל תאמר לחברך החולקים עליך קבלו דעתי שאני מומחה. ובלא הכרף שלכס הייתי יכול לדון: שהן רשאים ולא עתה. הואיל וזרפת אותם עמך ראו שיפסק הדין ע"פ הרבים: (ט) המקיים את התורה מעוני. שהוא דחוק למזונות ומתבטל ממלאכתו כדי לפסוק בתורה: המבטל את התורה מעושר. מחמת רוח הממון צריך ליתן לבו פנים לכאן ופנים לכאן ואין לו פנאי לעסוק בתורה: (י) הוי ממעט בעסק. המעט מעסק מחורף ומלאכתך ויהיה עיקר עסקך בתורה: והוי שפל רוח בפני כל אדם. ללמוד אפילו ממי שהוא קטן ממך בחכמה: יש לך במלים הרבה כנגדך. שיישעו לכתך. סירוש אחר יש בעולם כמה במלים שהם הרשעים וחיות רעות שהם במלים ועל ידם הקביה יביא עליך פורענות: ואם עמלת בתורה. הוא עצמו ישלכ שכרך ולא על ידי שליח. וזוהי יחירה מדה טובה על מדת פורענות: (יא) פרקלים מלאך מליץ טוב: קפיגור. מליץ רע ולשון קפיגור קורא חגר. וסניגור שהוא הפך קפיגור. סירושו שואל חגר: (יב) יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך. שכן מליטו במשה שאמר ליהושע תלמידו בחר לנו אנשים. עשאו שיהי לו: וכבוד חברך כמורא רבך. דאמר ליה אהבן למשה כי אדוני ואחיו גדול ממנו בזנים היה וקרי ליה אדוני: ומורא רבך כמורא שמים. דכתיב אדוני משה כלום. כלם מן העולם שמרדו בך כאלו מרדו בהקביה

בית ישראל

ויד. רבי מאיר אומר הוי מעעט בעסק ועסקך וגם צלוח כתיב ויקרא ובחשך לא כתיב רק קרא בלא ויד ולכך זבועת אומר יש לך בעלים הרבה כמאמר סכחוז מוחח רשע רע. סרעה עלמו מוחח את סרשע. אבל זבכר אומר יש לו סכר סרשע שהוא זבועתו ויחן הסכר לעושי רלונו:

(יג)

במוסף לא כתיב רק ולחיסך קרא לילה.

כמורא רבך ומורא רבך כמורא שמים : (יג) רבי יהודה אומר הוי זהיר בתלמוד . ששגגת תלמוד עוולה ודון : רבי שמעון אומר שלשה כתררים הם . כתר תורה . וכתר כהונה . וכתר מלכות . וכתר שם טוב עולה על גביהן : (יד) רבי נהוראי אומר . הוי גולה למקום תורה .

ואל

רבינו עובדיה

בהקציה . וחיובם כליה : (וג) הוי זהיר בתלמוד . שיהא למודך בדקדוק וכהלכה : ששגגת תלמיד עולה זדון . אם חטעה בהוראה מתוך שלא דקדקת בלמודך ותבא להחיר את האסור הקציה מעלה על ידך כאלו פשית מזיד : שלשה כתררים הם . הכתובים בתורה שתייבה התורה לנהוג בהם כבוד : כתר תורה . כתיב ביה והדרת שני זקן זה שקנה חכמה : כתר כהונה . כתיב ביה וקדשתו קדוש יהיה לך : כתר מלכות . כתיב ביה שום תשים עליך מלך . שתהא חיימתו עליך : וכתר שם טוב . מי שיש בידו מעשים טובים ושמועתו טובה מחמת מעשיו . לא מליבו לו כתר בתורה שיהיו חייבים לנהוג בו כבוד . והוא עולה על גבי כולם . שכל השלשה כתררים . לריכוס לו . שאם תיח הוא וסני שומעניה שרי לבווייה . ואם כיג הוא אמרינו ביומא ייתון בני עממיא לשלם לעבדין עובדי דאהרן . ולא ייתון בני אהרן לשלם לעבדין עובדי דאהרן . ואם מלך הוא . כתוב ושאיא בעמך לא תאור . בעושה מעשה עמך : (יד) הוי גולה למקום תורה . אם אינ תלמידי חכמים במקומך : ואל תאמר שהיא תבא אחריך . תלמידי חכמים יבואו לכאן : שחכך יקיימיה בידך

בית ישראל

הרצ כוי . כי צטעה שטרצ אומר לדברי תורה ודברי מוסר . אז מתפשט וממנו הדברי מוסר וגם עיווק השכל של הרצ . ועיז הזסיר התבא שהוא צעלמו ילך אלל הרצ ללמוד ממנו . כי באם צעלמו ילמוד ממנו אז יתחבר שכלו עם עיווק השכל של הרצ . ואל תקמוך שהיא תבא אחריך . שחצירך יקיימיה בידך כי באם יטמע מפי החלמוד אזי יתחבר שכלו רק לשכל החלמיד ולא יביע לשכל של הרצ . ואל צינתך אל חשען . רי"ל שאל האמר שצעלמך חביע אל שסכל של הרצ :

א"י הוי גולה למקום תורה . דהנס נאמר צירושלמי . דאם אדם אומר שלכת וממנו של תבא או אומר ידעם צעיכו כאלו צעל הסשמועה עומד כנגדו . למשל אם אומר אומר רצא או אומר רי עליך ידעם צעיכו כאלו הם צעלמם עומדים כנגדו ושומע מהם . ואם אומר וידבר ה' ידעם צעיכו כאלו ה' כצביכול עומד לנגדו ושומע ממנו ויתחבר עלמו להסס ית' . ועייז יוכל לצא לדי

(יג) רבי שמעון אומר ג' כתררים הם כתר תורה כתר כסונה וכתר מלכות . וכתר שם טוב עולה עיג . רי"ל הפירש דהנס אם אדם עובד ה' הן בתורה הן בחסלה לריך לעבוד צצחינה אהבה ויראה . וחסו כתר תורה שהוא מדינת יראה מלשון חורא . וכתר כהונה היא אהבה צחינת חסד . וכתר מלכות . רי"ל שעל צ' כתררים האלו דהיינו אהבה ויראה לריך להמליך את השם ית' עליהם . ויתקצו שסכל צא מאתו ית' כי הוא הנותן לך הכתרים האלו לאהבה וליראה אותו . וכמו שתקנו בחסלה לשאול מאתו ית' . ויחד לצבינו לאהבה וליראה את שמוך . וחסו כתר מלכות וצחינת כן אזי כתר שם טוב עולם על גביהן . רי"ל שמו של הקציה שורה על גביהן ככ"י

(יד) רבי נהוראי אומר הוי גולה למקום תורה ואל תאמר שהיא תבא אחריך . רי"ל שאתה צעלמך הלך אלל הרצ ללמוד ממנו . כי אינו דומם השומע מפי



מכל חיי העולם הבא . ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה : (יח) רבי שמעון בן אלעזר אומר אל תרצה את חבריך בשעת כעסו ואל תנחמהו בשעה שמתו מוטל לפניו . ואל תשאל לו בשעת נדרו . ואל תשתדל לראותו בשעת קלקלתו : (יט) שמואל הקטן אומר . בנפול אויבך אל תשמח . ובכשלו אל יגל לבך . פן יראה יי רוע

בעיניו

רבינו עובדיה

מוכים מהניס לאדם שאין העולם הבא אלא לקבל שכר על מה שקיים בעולם הזה : (יח) אל תגלה את חברך בשעת כעסו . דכתיב שני ילכו והניחותי לך . אמר לו הקב"ה למשה המתן עד שיבשרו פנים של זעם : ואל תנחמהו בשעת שמתו מוטל לפניו . שבשעת החורבן כניכול היה הקב"ה מתאבל . בקשו מלאכי השרת לנחמו ורוח הקדש משיבין אל תאילו לנחמני : ואל תשאל לו בשעת נדרו . למנוח פתמים להתייר לו את נדרו מפני שאז על כל פתח פתח שמתאל לו יאמר אדעתא דהכי נדרתי . ושוב לא תמאל לו פסח . ומיניו כשנשבע הקב"ה למשה שלא יכנס לארץ . לא התחנן מיד אלא המתין ואח"כ התחיל להתחנן : בשעת קלקלתו . כשנתקלקל במצא לפי שהוא מתנייש מכל אדם . וכן אחה מנאל כשפסא אדם הראשון לא נגלה עליהם (הקב"ה) עד ששעו תגורות . דכתיב ויעשו להם תגורות ואח"כ וישמעו את קול ה' אלהים . (יט) בנפול אויבך אל תשמח . פסוק הוא במשלי . אלא ששמואל הקטן היה רגיל להוכיח בני אדם במדה זו : פן יראה ה' רוע בעיניו שעייתו בלבבך כאלו הוא שנוחך למלאות תאוותך : והשיב מעליו אפו . מדלל כתיב ושב אלא והשיב משמע יסירה

בית ישראל

הזסיק התנאל שאל חסומה כנפילתו . כי באמת לריך האדם לאהוב כ"א מישראל . רק שיטכאל הרע טצו . כמאמר חז"ל מי כתיב יתמו חוטאים חטאים כתיב . ויחסוב דדעתו שאפילו עובר עזירה . אפשר זס הוא מחמת שכולד צמול זה ואם כולדתי אני צמזלו . אולי הייתי חוטא ציותר חלילה . וכמו שחלינו שהשיב מנשה המלך לרי מליר אולי היית החס היית נקטיה צשיפולי גלומא וסיית רך אחרי לעבוד ע"ז . וזסו מחמת טזמן גרמא וסיי תאות הילסיכ צעת הסוא לע"ז ציותר . וכמו שאמרו סכלדאי על רי טרסון טמוכן לסיות גככ כי כולד צזס המזל . אך סוא צחר צטוב כי צודאי אעפ"כ הצחירס נחונה . כי האדם סוא צעל צחירס לסכריה עלמו לטוב . ולזס לריך כ"א לדון את חציכו לכך זכות כי סוא כולד צמזל זס . ואולי הייתי גרוע מוננו אם כולדתי צמזלו . ויוכל לסיות שסוא לעת עתה צמעלס יוחר ממני .

לעשות הטובה צמעט רגע . וכמאמר חז"ל האומר לאשה ע"ז שחכי לדיק גמור וכמלל רגע גמור חושטין לקידושין שמה הרסר הטובה הכי לך צמעט רגע יוכל לעשות טלל יחטא עוד . וכמו שכתב הרמב"ם פלריך לעשות הטובה כיכ ויתמרמר על הטליו ציודיו וחרטס גדולה . עד שהסיי צעלמו יעיד עליו טלל יחטא עוד . וזסו הפירש יפה טעה אחת צחטובס ומעטיט צעוה"ז . ר"ל צמעט רגע יוכל לעשות הטובס וליטצ עלמו אל הסיי צעוה"ז . ר"ל שהחטובס יסיי צאופן שכתב הרמב"ם . סהסיי צעלמו יעיד עליו . וזה הפירש צעולס סז"ה . ר"ל שהסיי צ"ה סנקרל ז"ה חלי וחכוסו יעיד עליו טלל יחטא עוד ;

(יט) שמואל הקטן אומר כנפול אויבך אל תשמח בו . אויבך נקרא מי טעובר עזירה ומסרלוי לכחאות . ואעפ"כ

בעיניו והשיב מעליו אפו: (כ) אלישע בן אבויה אומר הלומד ילד למה הוא דומה. לדיו כתובה על נייר חדש. והלומד זקן למה הוא דומה לדיו כתובה על נייר מחוק: רביוסי בר יהודה איש כפר הבבלי אומר: הלומד מן הקטנים למה הוא דומה. לאוכל ענבים קהות ושותה יין מגתו. והלומד מן הזקנים למה הוא דומה. לאוכל ענבים בשולות ושותה יין ישן: רבי אומר אל תסתכל בקנקן

אלא

רבינו עובדיה

יסירה מעל אויבך וישיבו עליך: (כ) על נייר חדש. שהוא מתקיים כך גרסת הילדות אינה משתכחת: ענבים קהות. שלא יתבטלו כל זרען ומקרות אח השייכים. כך חכמת הילד לא נחשבת כל זרעה. ואין דבריו מתקבלים ומחשיבים על הלב, יין מגתו. ששמרו מעורבים בחוכו. כך חכמת הילד תערוכת פסיקות ית בה: רבי אומר אל תסתכל בקנקן. רבי פליג אדרבי יוסי ברי יהודה ואמר כי כמו שיש שיש קנקן חדש מלא

בית ישראל

כובש הילטי"ר ויעושה איזה מלום או מחסבלל זכוונה. אל יסמח לומר שכבר כבשתי האויב סכיל פן יראה ה' וכו'. ר"ל כשידמה לאדם שכבר כבש הילטי"ר? ורואה גדולת הצביה והוא מקורב אליו. ורע צעיקו ר"ל זה המחסבה שנדמה עלמו שכבר כבש הילטי"ר ועובד ה'. הוא רע צעיקו ה'. והשיצ מעליו אפו ויטול האדם ממדריגתו. רק חמיד ידמה צעיקו שעדיין עומד בחוץ. ומלחמות הילטי"ר חמיד לנגדו. והצן?

(כ"ב) אלישע בן אבויה אומר הלומד ילד למה הוא דומה לדיו כתובה על נייר חדש. ר"ל שכליך לטוב צחצובה ויסי, לו עומין מדשים ויהי' קקטן סגולד. והוא הלומד ילד שאחר הסחצובה הוא כילד אזי ילמוד. ויסיח דומס לדיו כתובה על נייר חדש ר"ל על עומין וסכליות מדשים:

או י"ל כפסוקו שסחכא מלמדינו סילמוד האדם צילדותו וכל מה שמקדים בזמן בכלל זה:

רבי זוסי צר יסודה כו' אומר הלומד מן הקטנים למה הוא דומה כו'. יס למרס דסכה סרצ הוא גדול מסלמדי. וזסו סהוא גדול מומנו אין סחלמדי יכול לסגיע

וכן דרך סלדיק שמחזיק איש גרוע מכל אדם. וכמו שמזכיר בנעם אלימלך פירש על פסוק אכחנו עמאים לכפס אדם לנעם נגרע, פסס היו לדיקים גדולים ואמרו למה נגרע ר"ל לנעם כה"י גרועים יותר מכל אדם. וכשהייתי אלל כבוד מ"ו ווסי ארימלך שמעתי פהים אומר פסוא גרוע יותר מכל אדם. וסאלתי אוחו כי גדולי הוא אומר זה בלב פלס וסיאך יוכל לסיום זה. והסיצ לי למשל מי סעדקיך דדקר צצ אינו יכול להזיק כ"כ. ואס דוקר דדקר דק אזי סדקיפה הוא ציותר וסולך למרחוק. כך הוא מי שעושה עבירות מעוכות חלילה אינו מזיק לו כ"כ כמו שמזיק לסלדיק סעצירס סקלה ציותר:

והשיב מעליו אפו וקצ לא נאמר אלא וססיצ. ר"ל סייסיצ

עלויצך וססיצ עליך. וסנעס הוא כי סלדיק לריך לעצור אח ה' צנעימות ועריצות וידידות. כדי סיחצר סכל לה'. ויכניס אסצת ה' צלצ כ"א ויעצדו אח ה' ג"כ. ואפטר סגס אחס גורס זה. לזס אל סעמח צנפילתו מן כו'. והסיצ ח"ו אפו עליך:

א"י צנפול אויבך אל סעמח. ר"ל סעיקר סלויצ ידוע פסוא הילטי"ר וצאס אדם

אלא במה שיש בו . יש קנקן חדש מלא ישן . וישן שאפילו חדש אין בו : (כא) רבי אליעזר  
הקפסר אומר הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם: (כב) הוא היה אומר הילודים  
למות

רבינו עובדיה

מלא יין יין . כך יש ילד שעמו כעס זקנים . ויש זקנים . סתות במעלת החכמה מן הילדים : (כג)  
והתאוה . המבקש למלאות תאוותו באכילה ושתייה ובעילה . וכיוצא בהן : והכבוד . שיכבדוהו בני אדם . (כד)  
הילודים למות . מי שגולד כבר עתיד הוא למות : והמתים . עתידים להיות ולעמוד ליום הדין . אלה למי  
עולם

בית ישראל

כאן אל הסתכל בקנקן פירוש בגוף סתורה  
שלווד אלא צומה שיש בו . פירוש צומה שיש  
בו כי רוח אלקים דבר בו . וכן כשהאדם  
קורא השם הוי"ה צ"ס ידבוק עלמו בעלם  
הוי"ה צ"ס :

יש קנקן כוי וישן כוי . דסייניו שאלה אומר  
חילוק וחרפות גדול ואין בו אלא  
גאית והתפארות . והסומע ממנו מהדבק  
שכלו בגאווה ר"ל :

[כא] רבי אריעזר הקפסר אומר הסתכל והתאוה  
והכבוד מוציאין את האדם  
מן העולם . הפסוק כפסוקו . ועוד כיון  
התנא . הסתכל הוא קנאה קופרים שהתבסס  
חכמה . והתאוה . ע"ש הפסוק כלתה כפטי  
להלכות ה' . או ע"ש הפסוק ויתאוה תאוה .  
ר"ל שתתאוה שיהיה להם תאוה לטי או  
ע"ש הפסוק גרסה כפטי לתאוה . גרסה  
לשון טבירה . ר"ל כשתבסס כפטי שיהיה לי  
תאוה . והכבוד . ע"ש איזוהו מוכבד והכבד  
את הצדיות אלו דברים מוציאין את האדם  
מן העוה"ז לעוה"ב . כי האדם כנכל בטבע  
קנאה תאוה כבוד . ואת זה לביעות זה עשה  
אלקים . באם חלילה ילך אחר עצמו מוציאין  
את האדם מעוה"ב לעוה"ז . ובאם יכלה  
ויעבוד את הצורא צ"ס באלו ערות מוציאין  
את האדם מעוה"ז לעוה"ב :

(כב) רואים אומר הילודים למות והמתים  
למסיות

להגיע אל תכליתו . וכן לריך להחזיק את  
רבו ולזו יוכל לעמוד ממנו . אבל אם הוא  
קצור שיכול להגיע למדרגת ולשכל הרב .  
אז הוא לומד מן הקטנים . והרי ה"א כמי  
שאוכל עכבים קהות שמקמים הטיבים וסוטה  
יין מבחו שמעורב בו השמרים . כך ליעודו  
מקשה לו הטיביים ויקשה לו קושייה . וע"ז  
שאמר הרב הלדיק המנוח מוה' זושא  
זללה"ה ע"פ כי שפתי כסן ישמרו דעת וחורה  
יבקשו מפיהו כי מלאך ה' לבאות הוא .  
ודח"ל אם דומה עליך הרב כמלאך ה'  
לבאות יבקשו מפיהו ואם לאו אל יבקשו .  
הקשה הוא ז"ל בטלמא אם היינו מכירים  
המלאך כיחא שנתון בו סימן . אבל עכשיו  
שאין אנו מכירים היאך נוהן בו סימן .  
ופירש הוא כך אם הרב דומה בדעתך למלאך  
כמו שאיך מכיר את המלאך . כך איך  
מכיר את הרב . ואין ציכולתך להגיע לשכלו .  
תורה יבקשו מפיהו תוכל לעמוד ממנו :  
ואם לאו שתדמה בדעתך שחובל להגיע לשכלו  
ומדריגתו אל יבקשו . ורפ"ח : וזוהו ג"כ פירשו  
כאן הומוהו מהקטנים . ככ"ל וק"ל :

רבי מאיר אומר אל הסתכל בקנקן אלא  
צומה שיש בו . יש לומר הפירש  
כמו שפרשתי לעיל הוי בולה למקום תורה  
דסיינו למקום שהתורה יולא ממנו ולייר  
כאלו בעל השומע עומד לנגדו . כך אומר

# פרקי

# פרק רביעי

# אבות

למות והמתים להחיות. והחיים לידון. לידע. להודיע ולהודע שהוא אל. הוא היוצר. הוא הזורא. הוא המבין. הוא הדיין. הוא העד הוא בעל דין. הוא עתיד לידון. ברוך הוא שאין לפניו לא עולה ולא שבהה ולא משוא פנים ולא מקח שוחד ודע שהכל לפי החשבון. ואל יבטיחך יצרך שהשואל בית מנום לך. שעל כרחק אתה נוצר. ועל כרחק אתה נולד ועל כרחק אתה חי. ועל כרחק אתה מת: ועל כרחק אתה עתיד ליתן דין וחשבון. לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא: רבי חנניא וכו'

## פרק

## רבינו עובדיה

עולם ואלה למחשבות ולדראון עולם: והחיים לידון. עומדים להיות נדונים ליום הדין: לידע. מאחרים. ולהודיע לאחרים: ולהודיע. להבין מעצמו: הוא היוצר. שכל העולם הוא בידו כחומר ביד היוצר. ומה עמם לפי שהוא הזורא שבהה את כל העולם כלו מאין לפיכך יכול לעשות בו כרצונו: הוא המבין הוא הדיין. אחר שהבין כל מעשיהם מביאן דין לפניו: הוא בעל דין. שהוא תובע את החוטאים: והוא עתיד לידון. לעולם הבא: ולא משוא פנים ולא מקח שוחד. שאינו נושא פנים אפילו לנדיק נגור שלא יענישו על עבירה קלה שבהה לידו ואינו לוקח שוחד המגוה בשביל העבירה. אלא נותן שכר על המגוה ועונש על העבירה. כך פי' הרמב"ם: ודע שהכל בא לפי חשבון. שרופה ופטרופה מאמרסת לחשבון גדול. כך עכרות קלות כשהן מרובות עולות לחשבון גדול: שעל כרחק אתה נוצר. שהנשמה אינה רואה לנאת מן הפרגוד מקום עהור שהכשמות מונחות שם. וליכנס במעי אשה במקום עמא. ומלאך בא ומליאה בעל כרחה ומכניסה במעי האשה. ועל כרחק אתה נולד. בשעת הלידה אינה רואה לנאת ומלאך מליאה בעל כרחה: ועל כרחק אתה חי. יש אדם מדוכה ביסורים ורואה למות ואינו יכול:

(ה)

## בית ישראל

לידע ולהודיע ולהסודע. י"ל עפ"י פירש הפסוק ובהקסיל את הקסל החקצו כו'. ר"ל שתתקצו ותתחזרו כל אחד בחזירו. והרע קצו חתוקן צטוצ קצחצירו והרע קצחצירו חתוקן צטוצ קצו. והסו פירש לידע ולהודיע ולהסודע הוא הדעת העחצר אוחס:

שרוא אל הוא סיולר. עפרש סיאך יכולים להתחצר ואצר קסוח אל הוא כח כל הכמות. ולזה הוא סיולר עקסר אוחס. וכן בחפלה עם שאנו אומרים יולר הכל סכוונה ג"כ עקסר הכל: הוא סעד. ר"ל צענה קסאלס עופה דצר הוא סעד ורואם צפעסיו. וצפעט הדין הוא סצעל דין. ולזה הוא כסדר. ועיין בחו"מ ופסן:

(ו)

לסחיות. לקדק הסו"ע לעם אצר לסחיות ולא אצר לחיות כו"ס לעות. ותירץ כי אין צטצע לחיות כ"א צדך כס ע"ס. אצל קוטר לע"ס הרמב"ם. כי לזה אינו נכתב צהורה סיי עו"ס. כמו שכתב ל"ו כריתות. כי סיי עו"ס הוא כי הסכר הכשמה הוא צטצע לחזור לעבורה. וס"י סגוף אינו צטצע: וי"ל וסמחים לסחיות קאל יצטייך ילך קספאלוב צית ענוס לך. רק קחדע כי אחר סניחס וסחזירים הכשמה להגוף כסכצבת סיגר על סקועל. וסו וסמחים לסחיות וססיים לידון: א"י וסמחים לסחיות. ע"ד קלאצרו מה יעקס סאלס קסי"י לעו"ס יעוהו ס"ע צעו"ס. וסו וסמחים לסחיות כי כל דצרי סלעווכאים מרועזים צדצרי סחנלס ז"ל:

## פרק חמישי

(א) **בעשרה** מאמרות נברא העולם ומה תלמוד לומר והלא במאמר אחד יכול להבראות אלא להפדע מן הרשעים שמאבדין את העולם שנברא בעשרה מאמרות . ולתן שכר טוב לצדיקים שמקיימין את העולם שנברא בעשרה מאמרות : (ב) עשרה דורות מאדם ועד נח להודיע כמה ארך אפים לפניו . שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שהביא עליהם את מי המבול : עשרה דורות מנה ועד אברהם להודיע כמה ארך אפים לפניו שכל הדורות היו מכעיסין ובאין עד שבא אברהם אבינו וקבל שכר כולם : (ג) עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכולם : להודיע כמה חבתו של אברהם אבינו : (ד) עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים ועשרה על הים : עשר מכות הביא הקדוש ברוך הוא על המצריים במצרים ועשרה על הים . עשרה נסיונות נסו אבותינו את הקדוש ברוך הוא במדבר

## רבינו עובדיה

(ה) **בעשרה** מאמרות . תשעה ויחמר . ובראשית נמי מאמר הוא דכתיב בדבר ה' שמים נעשו : שמאבדים את העולם . שכל המאבד נפש אחד מישראל כאלו אבד עולם מלא . והרשעים שבעולם מאבדים את נפשם כאלו מאבדים את העולם כך מלאחי : ולי נראה שמאבדין את העולם ממש : שמכריעים את כל העולם כולו לכף חובה . ונמצא העולם אבד בשבילם : שנברא בעשרה מאמרות . ואינו דומה המאבד מלאכה שהיא נעשית ביום אחד . למלאכה שהיא נעשית בהרבה ימים : (ו) להודיע כמה ארך אפים לפניו . אף אחת אל תתמה שהאריך למלכות הרשעה כל השנים הללו שכן משעבדין בניו . שיתור האריך לדורות שמאדם ועד נח ואחר כך נשפטו : וקבל עליו שכר כלם . עשה מעשים טובים כנגד מה שהיה ראוי שיעשו כלם לסיכך נולדו כלם בזכותו . וכמו שנפל עליו עול מצות בעולם הזה כנגד כלם כך קבל בעולם הבא שכר כנגד כלם . שכלל אדם יש לו שני חלקים אחד בנן עדין . ואחר בניהנס . וזה נפל חלקו וחלק חברו בניע . נתחייב נומל חלקו וחלק חברו בניהנס : (ז) עשרה נסיונות . אי אור כשדים שהשליכו נמרוד לכבשן האש . כי לך לך מארך . כי יהי רעב . די ותיקח האשה בית פרעה . הי מלחמת המלכים . וי מעמד בין הבחורים שהראהו שעבוד מלכיות . זי המילה . חי וישלח אבימלך ויקח את שרה . מי גרש האמה הזאת ואת בנה . יי העקדה : (ד) עשרה נסים נעשו לאבותינו במצרים . שנולדו מעשר מכות . וכלם היו במצריים ולא בישראל : ועשרה על הים . אי ויבקעו המים . כי שנעשה הים כמין אהל וכנסו ישראל לתוכו דכתיב נקבת במעיו ראש פרוי / כי שנעשה קרקעית הים יבש בלא חומר ומים . דכתיב ובי ישראל הלכו ביבשה . די שקרקעית הים שדרכו בו המצריים שריו רודסים אחר ישראל נתלחלח ונעשה חומר ומים דכתיב חומר מים רבים . הי שהמים הנקפאים בקרקע הים לא היו חתיכה אחת אלא חתיכת קמח כעין לבנים והכני הבנין מסודרים זה אלל זה דכתיב אתה פורחת צנור . הי שנעשה כעין פורירים וי שתקפו המים הנקפאים ונעשו קשים כסלעים שבתר ראשי תנינים . על המים והמצריים נקראו תנינים . זי שנגזר הים לייב גזרים כדי שיעברו כל שבט ושבט בדרך אחד לבדו . והיינו דכתיב לגזר ים סוף לגזרים : חי שקפאו המים כספיר . ושזה חכוכית . כדי שיראו השבטים אלו את אלו . שעמוד האש היה מאיר להם . וזהו שנאמר השכת מים עבי שקקים כלומר קבוץ המים היה כעבי שקקים כעלם השמים לפוער . מי שהיו יולאים ממנו מים מתוקים שהיו שותים אותם והיו שנאמר נחלים . יי שלאחר ששתו מהם מה שרלו . הנותרים מהם היו נקפאים ונעשים ערימות דכתיב נערמו מים נלכו כמו נל נחלים : עשר מכות הביא הקב"ה על המצריים / דליך עדיש בחתיב : ועשרה על הים . הן כנגד עשר נסילות שבשירת ויושע . רמה בים . ירה בים . פנעו בים סוף . תהומות יבסומו . ירדו במגולות . תרען אויב . תהרום קמין . יאכלמו

במדבר שנאמר וינסו אותי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי: (ה) עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש לא הפילה אשה מריח בשר הקודש: ולא הסריח בשר הקודש בעולם: ולא נראה זכוב בבית המטבחים. ולא אירע קרי לכהן גדול ביום הכפורים: ולא כבו הגשמים אש של עצי המערכה. ולא נצחה הרוח את עמוד העשן. ולא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם. ובלחם הפנים: עומדים צפופים ומשתחווים רוחים: ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים: ולא אמר אדם לחבירו צר לי המקום שאלין בירושלים: (ו) עשרה דברים נבראו בערב שבת בין השמשות ואלו הן. פי הארץ. פי הבאר. פי האתון. והמשת המן. והמטה. והשמיר. הפתב. והמכתב והלוחות ויש אומרים אף קברו של משה רבינו. ואילו של אברהם אבינו. ויש אומרים אף המזיקין. ואף צבת בצבת עשויה:

(1)

## רבינו עובדיה

יחלמו קקס. כסמו יס. לללו כעוסת. הרי עשר נפילות. ותכלעמו חרץ אינו בהשגון הנפילות שזו היא טובתן שזכו לקבורה: עשרה נסיונות נסו אבותינו להקביה במדבר. שנים ניס. אחד בירידה. שס נאמר המבלי חיו קברים במצרים. ואחד בעליה. ויבואו מרתה וילוונו. אחד נרסידים. וירכז העס עם משה. שנים במן. לא תללו וילאו. איש אל יותר ממנו. ויחורו. שנים בשליו. הראשון. בשנתנו על סיר הכשר בשליו. והשני. והאספסוף אשר בקרבנו. אחד בעגל. ואחד במתאוננים. ובמרגלים. והוא עשירי. שס נאמר וינסו אותי זה עשר פעמים ולא שמעו בקולי: (ה) ולא אירע קרי לכהן גדול. לפי שהיא סומאה היואלה מגופו. היה הדבר מגונה ומכוער יותר משאר סומאות: ולא כבו גשמים אש של עני המערכה. ואף על פי שהמזבח במקום מגולה היה: ולא נלחה הרוח את עמוד העשן. שלא יאח מתמר ועולה: ולא נמלא פסול בעומר ובשתי הלחם הפנים. שאם היה נמלא פסול קודם מנותן לא היה אפשר להקריב אחרים תחתם שהעומר נקצר בלילה ולא היו מרבים לקצור. ובתי הלחם נאקיס מערב ייס. ואין אפייתן דוחה ייס. וכן לחם הפנים נאפה מערב שבת: לאושים לשון קף על פני המים. מרוב הקהל היו נדחקים איש באחיו. עד שהיו רבליהם כפולות מן הארץ. ועומדים באויר: ומשתחווים רוחים. כשעת השתחוויה נעשה להם נס ומשתחווים בריות. כל אחד רחוק מחברו ארבע אמות. כדי שלא יאמע את חברו כשהוא מתודה ומזכיר עוונותיו: זר לי המקום שאלין בירושלם גרסיין. לפי שהיה המקום מזמין להם סרנסתן. ולא הולך אחד מהם ללאת משה ולומר סרנסתי (דחוקה) ואיני יוכל לדור בירושלם. ויש סכרים שכתוב בהן כשאלין. ועל העולים לרגל נאמר. שלא היה אחד מהם מיצר כשהיה לן בירושלם מהמת דוחק המקום. כמו זר לי העקום גשה לי ואשבה: (ו) בין השמשות: בערב שבת בראשית. קודם שנשלמה הכריחה: ופי הבאר בארה של מרים שהיתה הולכת עם ישראל במדבר בכל המסעות ויש אומרים שפתחה פיה ואמרה שורה שנאמר עלי באר ענו לה: פי האתון. בין השמשות נגזר עליה שתדבר עם בלעם: הקשת. לאות ברית שלא יהיה עוד מבול. והמן. שירד לישראל מי שנה במדבר: והמפה. שנעשו בו האותות ופל ספסרינון היה. והשמיר. כמין תולעת בריותו כשעורה. כשהיו מראים אותו על האבנים הרשומות כדי הן נכקעות מאליהן. וכו פתחו אבני האסוד והשן. דכתיב בהו במלואתם: הכתב זורת האותיות שהיו חקוקים בלוחות: והמכתב. שהיו נקראים מכל הארבעה זדדים: והלוחות. של ספסרינון היו. ארכן גשה. ורחנן גשה. ועבין גשה. כאבן אחת שארבה ורחבה ועוביט שוין. ונחלקה לשנים ונלללים היו וחלוצים מגלגל חמה: אף המזיקין אלו השדים. שלאחר שברא הקביה אדם ותוה היה מתעסק בבריאתן ובשברא רוחותיהן לא הספיק לברוא גופיהן עד שקדש היום ונשאר רוחות בלא גוף. ואילו של אברהם אבינו. נגזר עליו בין השמשות שיהיה נאח בסך בקרניו כשעת העקדה: אף צבת בצבת עשויה חנוס מלקייה נכתה הצבת אינה נעשית אלא בצבת אחרת וראשונה מי עשאה על כרחך מאליה נעשית בידי שמים ונכרחת בין השמשות חה נדחה בגמי כפי מקום שנהגו ואמרו אפשר שהצבת הראשונה נעשית

(ו) שבעה דברים בגולם . ושבעה בחכם . חכם אינו מדבר לפני מי שגדול ממנו בחכמה במנן . ואינו נכנס לתוך דברי חבריו . ואינו נבהל להשיב . שואל בענין . ומשיב כהלכה . אומר על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון . ועל מה שלא שמע . אומר לא שביעתי . וסודה על האמת . והילופיהן בגולם : (ח) שבעה מיני פורענות באין לעולם . על שבעה גופי עברה . מקצתן מעשרין ומקצתן אינן מעשרין רעב של מהומה באה . מקצתן זרעבים ומקצתן שבעים . גמרו שלא לעשר . רעב של בצורת בא . ושלא ליטול את החלה . רעב של כליה בא . דבר בא לעולם . על סיתות האמורות בתורה שלא נמסרו לבית דין . ועל פירות שביעית . חרב בא לעולם על ענוי הדין . ועל עוות הדין . ועל המורים בתורה שלא בהלכה : (ט) היה רעה באה לעולם . על שבועת שוא ועל הלול השם . גלות בא לעולם . על עובדי אלילים . ועל גלוי עריות ועל שפיכות דמים . ועל שמיטת הארץ : בארבעה פרקים הדבר מתרבה . ברביעית ובשביעית . ובמוצאי שביעית ובמיצאי החג שבכל שנה ושנה ברביעית . מפני מעשר עני שבששית . במוצאי שביעית . מפני פירות שביעית . במוצאי החג שבכל שנה ושנה

מפני

## רבינו עובדיה

דפסוס שהתיכו הנחשת באש והליקיהו בתוך הדסוס ונעשית הנכת מיד . (י) בגולם . לשון גולמי כלים שלא נכמרה מלאכתן . כך אדם שאינו נגמר דעתו לא נכמרת קריו גולם : ואינו מדבר לפני מי שגדול ממנו בחכמה . שכן מצינו באלעזר ואיתמר שלא רזו לדבר בפני אביהן כבקקף עליהם משה והשיב אהרן : ואינו נכנס לתוך דברי חבריו . שלא (יערבבנו) דכתיב שמעו נא דברי המתינו לי עד שאדבר . קל והומר להדיוט : ואינו נבהל להשיב כדי שתהא תשובתו כהלכה . וכן באלהיהו הוא אומר כחר לי זעיר ואחר : שאל בענין ומשיב כהלכה . לדבר אחר הוא נמנה כאן והכי פירושה . התלמיד שאל בענין כלומר כאותו ענין שהם עסוקים בו והוא הרב משיב כהלכה אבל אם ישאל התלמיד שלא בענין הוא מביא לרב שישיב שלא כהלכה על דרך שאמר רבי חייא לרב כי קאי רי בהאי מסכתא אל תשייליה במסכתא אחריתי וכן (אמה) גולא באנשים אשר היו עמאים לנפש אדם שראו את משה עובד בהלכות הפסח ושאלו לו אותו ענין : ואומר בל ראשון ראשון . וכן מצינו בהקביה שאמר לו משה מי אנכי כי אגך אל שרעה היא הראשונה . ובי איניא את בני ישראל הרי שניה . והשיבו הקביה על הראשונה כי אהיה עמך . ועל השניה בהוויאך את העם ממזרים תעבדון את האלהים : ועל מה שלא שמע אומר לא שמעתי . אם פוסק דין מן הסברא מדעתו לא יאמר כך שמעתי מרבותי . ומצינו באנשי חקר כשבאל מהם יעקב השלום לו אמרו לו שלום והנה רחל בתו באה עם האלן . כלומר זה אנו יודעים . והאם תבאל יותר הנה רחל בתו באה עם האלן . והיא תגיד לך כי אנחנו לא ידענו יותר מזה : ומודה על האמת : ואעפ"י שיכול להעמיד את דבריו עיי טענות שבידו . וכן מצינו במשה כשסלקו אהרן ואמר לו אם שמעת בקדשי שעה אין לך להקל בקדשי דורות וישמע משה וישב בעיניו הודה ולא בוש לומר לא שמעתי אלא שמעתי ושכחתי : ותלוסיין בגולם . חלוק הדברים הללו שהפסח הם בגולם : (ח) רעב של בצורת . הנשמים מועטים ומחוק כך השער מתייקר : רעב של מהומה . מפני הגייסות אין יכולין לאסוף התבואה : רעב של כליה . הנשמים כבדל והארץ כנחושה : שלא נמסרו לבית דין . שלא עשו בהן דין תורה : ועל פירות שביעית . שטושים בהן סחורה . ואין נוהגין בהן קדושת שביעית . ענוי הדין . שיודעים להיכן הדין נוטה ומעכבין ואין פוסקין אותו : עוות הדין לזכות את החייב ולחייב את הנכאי : ועל המורים בתורה שלא כהלכה . לאסור את המותר ולהתיר את האסור : (פ) שבועת שוא . לבעלה שלא לזוך : חלול השם . העובר עבירה בפרהסיא ביד רמה . אי נמי שכי אדם רואים ולומדים ממעשיו : ועל שמיטת הארץ . שחורבים חורפים בשביעית : מפני מעשר עני בששית . שבמקום מעשר שני שמפרישים בשאר שנים של שמיטה . בשלישית ובששית מפרישין מעשר עני : גזל מתנות עניים . לקט שכחה ופאה סרס ועוללות

מסני גזל מתנות עניים : (א) ארבע מדות באדם . האומר שלי שלך . ושלך שלי עם הארץ שלי שלי . ושלך שלך . זו מדה בינונית . ויש אומרים זו מדת סדום . שרי שלך . ושלך שלך חסיד . שלך שלי . ושלי רשע : (יא) ארבע מדות בדעות . נוה לבעוס . ונוה לרצות . יצא שכרו בהפסדו . קשה לבעוס וקשה לרצות יצא הפסדו בשכרו . קשה לבעוס ונוה לרצות חסיד . נוה לבעוס וקשה לרצות רשע : (יב) ארבע מדות בתלמידים . מהר לשמוע ומהר לאבד יצא שכרו בהפסדו . קשה לשמוע ומהר לאבד יצא הפסדו בשכרו . מהר לשמוע וקשה לאבד זה חלק טוב . קשה לשמוע ומהר לאבד זה חלק רע : (יג) ארבע מדות בנותני צדקה . הרוצה ישיתן ולא יתנו אחרים עינו בשל אחרים . יתנו אחרים והוא לא יתן עינו רעה בשלו : יתן ויתנו אחרים חסיד . לא יתן ולא יתנו אחרים רשע

## רבינו עובדיה

(א) שלי שלי ושלך שלך אינו רוצה להנהותך והלואי שלא תהנה אותי . ויש אומרים זו מדת סדום . קרוב הדבר לכא לידי מדת סדום שמתוך שהוא רגיל בכך חסילו בדבר שחבירו נהנה והוא אינו חסר לא ירצה להנות את חברו . חו היתה מדת סדום שהיו מתכוונים לכלות הרגל מביניהם ואף על פי שהיתה הארץ רחבת ידים לפניהם ולא היו חסרים כלום : שלי שלך ושלך שלי עם הארץ . שנהנה ומהנה בשום . חוה ישובה של הארץ . אבל אינו יודע קרא . דכתיב וטווא מתנות ימיה . חוה לשון עם הארץ האמור בכל מקום שרצה בתקונה של הארץ . אבל אין בו חכמה להבדיל בתיקונין הראויין : שלי שלך ושלך שלך . מהנה את חבריו מנכסיו והוא אינו נהנה מאחרים : חסיד . שטובה לפניהם משרת הדין . (יא) הכי גרסינן נוה לבעוס ונוה לרצות . יצא שכרו בהפסדו . קשה לבעוס וקשה לרצות . יצא הפסדו בשכרו אדם שכועס מהר על כל דבר . אעפ"י שהוא חוזר ומתכנה מהרה הפסדו מרובה משכרו שרוב מעשיו מוקללים מאחר שהוא נוה לבעוס על כל דבר ודבר . אבל הקשה לבעוס אעפ"י שיש לו מדה רעה שהוא קשה לרצות . יצא הפסדו המועט שהוא קשה לרצות בשכרו המרובה שהוא קשה לבעוס . ורוב מעשיו מתוקנים . ואית דגרסי אשכא וגרסא זו נראית לי עיקר : (יב) מהר לשמוע ומהר לאבד יצא שכרו בהפסדו : דמאחר שזוכה מה שלומד מה הנאה יש צמה שהוא מהר לשמוע נמלא הפסדו גדול משכרו : קשה לשמוע וקשה לאבד יצא הפסדו בשכרו שמה טובה שיש בו יתירה על המדה הנפסדת הואיל ומה ששמע אחר הקושי הוא זוכר ואינו שוכח . ונפקא מינה שאם יש לפנינו שני תלמידים ואין לנו לספק מוין אלא לאחד מהם נקדים הקשה לאבד על המהר לשמוע : זה חלק רע . לא היה שייך למתני הבא חסיד או רשע שאין זה דבר התלוי בזמירתו של אדם . אלא חסרון שהיה בו מעיקר ברייתו : (יג) ארבע מדות בנותני צדקה . כלומר בנתינת הצדקה ולא בנותני צדקה ממש דהא איכא בהו מי שאינו כותן . וכן בסמוך בהולכי לבית המדרש היינו בהליכת בית המדרש : עינו רעה בשל אחרים . דיודע שהצדקה מעשרת . ואינו רוצה שאחרים

## בית ישראל

(א) ארבע מדות באדם האומר שלי שלך ושלך שלי עם הארץ . דהנה מי שעובד ה' ועושה חסד כדי שיעשה הקציה ג"כ חסדים עמו . וזהו האומר שלי שלך ושלך שלי . הוא עם הארץ . פירש ר"ע וצנעטורא שנתנה ומהנה בשום ורובה בתקינה של הארץ . ר"ל שעובד ה' קשה בשום כדי שיהי חסיד של

הארץ . וצמקום אחר פירש חכב שבנינו מתקיים הארץ ויעשה הקציה עובד לעולם : שלי שלך ושלך שלך חסיד . היינו יש מי שעובד צמעלה יתירה רק כדי שיעשה נחת רוח להצורא צ"ה ושללא לשום חועלת וקיוו שזכר . זהו האומר שלי שלך ושלך שלך . הוא חסיד : (ע)

רשע: (יד) ארבע מדות בהולכי לבית המדרש. הולך ואינו עושה שבר הליכה בידו. עושה ואינו הולך שבר מעשה בידו. הולך ועושה חסיד. לא הולך ולא עושה רשע: (טז) ארבע מדות ביושבים לפני חכמים. ספוג ומשפך משמרת ונפה. ספוג שהוא סופג את הכל. ומשפך שמכניס בו ומוציאה בו משמרת שמוציאה את היין וקולטת את השמרים. נפה שמוציאה את הקמח וקולטת את הסולת: (טז) כל אהבה שהיא תלויה בדבר בטל דבר בטילה אהבה. ושאינה תלויה בדבר אינה בטילה לעולם. איזו היא אהבה שהיא תלויה בדבר זו אהבת אמנון ותמר. ושאינה תלויה בדבר זו אהבת דוד ויהונתן: (יז) כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים. איזו היא מחלוקת שהיא לשם שמים זו מחלוקת הלל ושמואי ושאינה לשם שמים זו מחלוקת כרח ועדתו: (יח) כל המוכה את הרבים אין חטא בא על ידו. וכל המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. משה זכה וזכה את הרבים וזכות הרבים תלו בו שנאמר צדקת יי עשה ומשפטיו עם ישראל. ירבעם בן נבט חטא והחטיא את הרבים חטא הרבים

תלוי

## רבינו עובדיה

שאחרים יתעשרו. פירש אחר יש מי שחס על ממון קרוביו יותר מעל ממנו. ואע"פ שהוא כותן אינו רוצה שקרוביו יתנו. שלא יאבדו את ממנם. (ועינו) רעה בשל אחרים. דומיא דעינו רמה בשלנו דכתיב: (יד) הולך ואינו עושה. הולך לבית המדרש לשמוע ואינו עונה ולומד ולא מבין: עושה ואינו הולך. לומד ושונה בבית המדרש שבביתו: (טז) ביושבי לפני חכמים. לעיל בארבע מדות בתלמידים איירי בענין החרון והשכחה. והשתא מייכי בענין הסברה הישרה. ובכירת הדבר הזדק מהבלתי זדק: ספוג. הוא סופג את המים. בין עכורים בין ללוים. כך יש מי שלבו רחב ומקבל כל מה ששומע ואין בו כח לברור האמת מן השקר: משפך כלי שנותנים על פי חבית או על פי הנוד כשרוצים למלאותו יין או שמן: שמכניס בו ומוציא בו. כך יש מי שמקבל כל מה שלומד וכבולעו כך סולעו: משמרת. מוציא כל מה ששומע בבית המדרש. וקולט דבר של בטלה: נפה. לאחר שמוציאים הסובין והמורסן מן הקמח הנטחן ונשאר הקמח הדק עם הסלת הגס והוא החשוב. מעבירין אותו בנפה דקה מאד וירד ממנו כל אותו הקמח הדק שהוא כעין עשורית לבנה ונשאר הסלת הגס החשוב. וכן היו עושין למנחות. כך יש מי שיש בו כח לברר וללכדן שמועותיו וקולט האמת מן השקר והבטל: (טז) כל אהבה שהיא תלויה בדבר בטלי שאינו מתקיים כשיצטבל הדבר שהי סביבה לאותה האהבה גם האהבה בטלה: וכל אהבה שאינה תלויה בדבר בטל אלא בדבר קיים. כגון אהבת הנדיקים והחכמים אינה בטלה לעולם. כשם שהדבר שהוא סביבה לאותה אהבה אינו בטל. כך אין האהבה בטלה: אהבת אמנון ותמר. מסיי יסיה: אהבת דוד ויהונתן. להשלים רצון קונם. דאמר לו יהונתן לדוד. אתה תהיה למלך על ישראל ואני אהיה לך למשנה: (יז) כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים. כלומר שאנשי המחלוקת היא מתקיימים ואינם אובדין: כמחלוקת הלל ושמואי שלא אבדו. לא תלמידיו בית שמאי ולא תלמידיו בית הלל: אבל קרח ועדתו אבדו. ואני שמעת פירוש סופה תכליתה המבוקש מענינה והמחלוקת שהיא לשם שמים. התכלית והסוף המבוקש מאותה מחלוקת להשיג האמת. וזה מתקיים. כמיש מתוך היוכות יתברר האמת. וכמו שנתברר במחלוקת הלל ושמואי. שהלכה בבית הלל. ומחלוקת שאינה לשם שמים תכלית הנכסף בה הוא בקשת השכרה והאבה הנגוח. וזה הסוף אינו מתקיים. כמו שציינו במחלוקת קרח ועדתו שהתכלית וסוף כונתם היתה בקשת הכבוד והשכרה והיה להסך: (יח) אין חטא בא על ידו. כדי שלא יהא הוא גביהם ותלמידיו בנן ערן: אין מספיקין בידו לעשות תשובה. שלא יהא הוא בנן ערן ותלמידיו בנייהם: חזיה את הרבים שלמד תורה לכל ישראל: צדקת הי עשה ומשפטיו עם ישראל ומשפטיו עם ישראל כאלו הוא עשן. אשר חטא ואשר החטיא את ישראל מדלל קאמר על חטאת ירבעם וישראל שמע מינה שהכל תלוי

בירבעם

תלוי בו . שנאמר על המאות ירבעם אשר חמא ואשר החמיא את ישראל : (יט) כל מי שיש בו שלשה דברים הללו היא מתלמידיו של אברהם אבינו . שלשה דברים אחרים הוא מתלמידיו של בלעם הרשע : תלמידיו של אברהם אבינו . עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה . תלמידיו של בלעם הרשע . עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה : גמה בין תלמידיו של אברהם אבינו . לתלמידיו של בלעם הרשע . תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה ונחלין העולם הבא . שנאמר להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא . אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין נהנם ויורדין לבאר שחת . שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך : (כ) יהודה בן תימא אומר . הוי

עו

רבינו עובדיה

ירבעם : (יט) מתלמידיו של אברהם אבינו . למד ממנו והולך בדרכיו . עין טובה . מחסוק כמה שיש לו . ואינו חומד ממון אחרים . סגן מלינו באברהם שאמר למלך סדום אם מהוט ועד שרוך כעל וחס חקח מכל אשר לך : ורוח נמוכה . ענוה יתירה . וכן מלינו באברהם שאמר ואנכי עפר ואפר : ונפש שפלה . זהירות והפרישה מן התאוות . ומלינו זה באברהם . הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את . שעד עבשו ללא הכיר בה מרוב נדיבות : ובבלעם אשכחן עין רעה . שהיה יודע שיהיה רע בעיני המקום שילך אלל בלק והיה הולך כדי ליפול שכר דחתיב אם יתן לי בלק מלוא ביתו כסף זהב : ורוח גבוהה . דאמר נלס שומע אמרי אל יודע דעת עליון : ונפש רחבה . שאם לא היה רב התאוה לא היה יועץ להסקיר בנות מואב לנית . ואמרו הכמים בלעם בעל לחונו היה : להנחיל אוהבי יש . אברהם אקרי אוהב דחתיב ורע אברהם אוהבי יש . בעהיב : ואולרותיהם אמלא בעולם הזה : אנשי דמים . בלעם אקרי איש דמים . שהפיל בעלחו כיז אלפים מישראל : (כ) עז כנמר . הנמר הזה כולד מן חויר היער והלביאה . כי בעת יחס האריות . הלבאה מכנסת רלשה בסכני היער ונהמת ותובעה את הזכר והחזיר שומע קולה וכובעה . וכמר יולא מבין שניהן . ולפי שהוא ממור הוא עז פנים . אע"פ

שלין

בית ישראל

בית דוי

כל מי שיש בו שלשה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו ושלשה דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע . עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה . תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה ונחלין העולם הבא . שנאמר להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא . אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין נהנם ויורדין לבאר שחת . שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך : (כ) יהודה בן תימא אומר . הוי

כל מי שיש בו שלשה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו ושלשה דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע . עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה . תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה ונחלין העולם הבא . שנאמר להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא . אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין נהנם ויורדין לבאר שחת . שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך : (כ) יהודה בן תימא אומר . הוי

כל מי שיש בו שלשה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו ושלשה דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע . עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה . תלמידיו של אברהם אבינו אוכלין בעולם הזה ונחלין העולם הבא . שנאמר להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא . אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין נהנם ויורדין לבאר שחת . שנאמר ואתה אלהים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך : (כ) יהודה בן תימא אומר . הוי

צפנים

מחשבותיך

עו כנמר . וקל כנשר . ריץ כצבי וגבור כארי . לעשות רצון אביך שבשמים . הוא היה

אומר

רבינו עבדיה

שאין בו גבורה כל כך . אף אתה הוי עו ולא תצייט לשאול מרכז מה שלא הכנת . כאלה ששנינו לא הביטו למד וקל כנשר . לאחר אתה למודך ולא תיגע . כדכתיב יעלו אבר כנשרים ירונו ולא ויגעו : ורץ כצבי לרדוף אתה המלות . וגבור כארי . לכבוד את ילדך מן העבירות : עו פנים . לפי שהענות ניכר בפנים כדכתיב העו את רשע בשניו . לפיכך נקרא עו פנים . שתצנה עיניך במהרה בימינו . כלומר כשם שחונקנו זאת

בית דין

בית ישראל

צפנים לזה אומר למעלה רק הוי עו . וכאן עו פנים . ומחמת שזה הענין ניכר צפנים וככל . הרי הוא לביהמס . ר"ל ללחץ שנשטר מן העולם . החילוקים מוכיחין אותי ומחמת הענות שצפניו ואומרים זהו מוכן לביהמס : וצ"ת פנים לנן עדן . ר"ל מי שיש בו נדת צושה ניכרת ג"כ צפניו והכל אומרים עליו שזה מוכן לנן עדן . וגם צושה"ה הם אותיות שו"ה . כי ומחמת שיש לו ציפה לא במהרה הוא חיעל . שמתצייט לחטוא לפני מלך הגדול הצומד ורואה ועשיו . ואם חטא הוא מתצייט מאלו הילך חטאיה לפני המלך הגדול כתיבן לי חיים ובה . ומחמת כן היא שצ במהרה ומתחרט צמדתה גמורה וזהו עיקר החשובה כי כל הסגיפין הם סגיפין לחשובה למרק הצצר עמאל שעליו . ועיקר חשובה הוא חמרה . וזה בא מוכח הצושה לפניו יח"ש :

ומחמת רחמיך אלינו לרחמינו ומאלא שהוא רק מחמת רחמינו ולמה משתקים אותו וכראש דהנה ידוע שהקצ"ה צודא רחמן גדול וגם מחנהג עם צרותיו ככל עת ורגע צפדט עם עניי בית ישראל צמדת הרחמים ולכן ראוי לכל אדם לחתין צמדת הרחמיות כמו שאיתא בגמרא ואתה הדצקים צהי אלתיכס דהיינו הדצק צמדותיו מה הוא רחיס אף אתה רחיס מה היא חנון אף אתה חנון ואמרו חז"ל כל הורחם על הצרות מרחמין עליו מן השמים ומחמת גדול רחמיותו יחצי ומחמת אהבתו על עמו בית ישראל לזה לנו כנצושה נדת רחמיותו כדי שיהרסם עלינו והמלצה של קן לפיר לא היה ומחמת רחמיותו על קן לפור אלל רלונו היה לזכינו צמולה הזאת כדי שיתרחם עלינו וזהו פ"י המשנה האיוור על קן לפיר יגיעו רחמיך דהיינו שאומרו שרחמיותו היה על קן לפיר משתקין אותו אלל ומחמת רחמיך אלינו לרחמינו שציקר חמלי היה כדי לרחמינו כמיש הפייט וצוה מתירץ קושיו התיקופה וצוה יצואר המדרש על פסוק ויקרא אלהים לאור יום ולחישך קרא לילה ויקרא אלהים לאור יום אללו מעשיהן של לדיקים ולחישך קרא לילה אללו מעשיהם של רשעים ואינו יודע איזה מהם עובד הוי אומר וירא אלהים את האור כי טוב כמה דלת אומר

אומר עז פנים לגיהנם. ובושת פנים לגן עדן: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך : (כא) הוא היה אומר . בן המש שנים למקרא

ב  
רבינו עובדיה

זאת המדה שסימן לזרע אברהם צייטנים . רחמנים . וגומלו הסדים כן יהי לנו שתגנה עירך : (כא) בן המש שנים למקרא . מעלה ילפינו דכתיב על שנים יהיה לכם ערלים ובשנה הרבעית יהיה כל פרוי קדש הלולים . שאינו מלמדו זורת האותיות . והכר הנקודות . ובשנה החמישית תאכלו את פרוי להוסיף לכם תבואתו

בית רוי

בית ישראל

אמר אמרו ללדיק כי עוב וכי נראה לבאר לפי שיט שני מיני לדיקים טעובדים להצורח האחד הוא טעובד תמיד את השי צמדה רחמנות כשיי והצי הוא טעובד את השי צמדה כעס דהיינו טעובד על הרשעים והלדיק אקר עובד את השי צמדה כעס מוליכין אותו אחר אותו דרך גיהנם כדי שיעלה את הרשעים וזהו פיי המדרש ויקרא אלפי לאור יום זה מעשיהם של לדיקים דהיינו טעובד את השי צמדה רחמנות וסיינו מדה לדיקים ולחשך קרא לילי זה מעשיהם של רשעים דהיינו טעובד צמדה כעס טעובד על הרשעי ואינו יודע איזה עתן עוב סוי אומר וירא אלפים את האור כי עוב כמה דאת אמר דהיינו כמו שאמרנו כל המרחם על הצריח מרחמין עליו מן השמים וגורם להשפיע שפע רב לכל העולם ועל זה אמר כי פרי מעלליהם יאכלו ; אי אמרו ללדיק כי עוב כי פרי מעלליהם יאכלו דהיינו להקציא מביע העונג כצורח מזה טעובדין לכל העולם טובות וצרכות והגורם לזה הוא הלדיק ועיי אמר אמרו ללדיק כי עוב כי פרי מעלליהם יאכלו וזהו יבואר המשנה דלעיל הלמידיו של איש אין עוצה וכי . דהיינו הצחיכה הראשונה דלעיל כשהיו עובדים את השי צמדה רחמנות הלמידיו של בלעם הרשע עין

פיראם חיע כאלו כל העולם הליו זכאי וסליו חייב . וסוף יכול לסכרע כל סזולם לכף זכות על ידי הטובה טעשה . וזאת לאו יש לו חיו חלק בחורבן ציטמיק וזה הפירש כל דור שלא נבנה ציטיו . ר"ל צמדותיו שלא תיקן מדותיו כראוי . כאלו נחרצ ציטיו . לזה אמר החכא צמחה ציטיו . ר"ל שנתקן מדותיו ולא נהיי אכחטו עכיש מעכבים ציין ציטמיק שיצנה צקרב אמן .

(כא) הוא היה אומר בן המש שנים למקרא כי בן עשרים לרדוף כוי ופירש הרב שרודף אחר מצינות מחמת שיט לו אשה ובנים פירש אחר שרודפין אותו מן השמים להענקו על מעשיו ע"ש . ולר"ך להצין לפי פיי הראשון מה צא החכא להשמיעני אך י"ל דשני הפירושים אמת . שהוא רודף על המחיה ועל הכלכלה ואינו יודע שרודפין אחיו מן השמים ומדקדין צמעשו . ועיקר הפירש יש לומר כמו שפירש מורי איש חלקים שקדוש מויה דוב בער זללהים הגמרא הפשוטו מקחן מקח צמעלעלין ; ר"ל הקטנים שמחככין אותן פעמים לעבודה הצויה ולהורס ולהפלה . ואח"כ הן מוזרין לשמותם כדבר המעלעל ממקום למקום . (זהו מחמת קטניהם) . בן י"ג צמקרקע . ר"ל מהם לריכים להיות קבועים צמדה הצורח כמקרקעי כמו שהארץ לעולם עומדת . וכן כי למכור צככסי אציו . ר"ל

# פרקי

# פרק המישי

# אבות

# מז

בן עשר שנים למשנה . בן שלש עשרה למצות . בן חמש עשרה לגמרא . בן שמונה עשרה רבינו עובדיה

תנאיתו מלאן ואילך ספי ליה כחורא : בן עשר למשנה . שלומד מקרא חמש שנים . וחמש שנים משנה . וחמש

## בית דין

## בית ישראל

עין רעה וכו' דהיינו זה טעוברים את הש"י צמדת הכניס כמ"ש ולזה אמר מה בין תלמידיו של א"א לתלמידיו וכו' תלמידיו של א"א איז איזלין בעולם הזה וכוזלין לעולם הבא וכוזלין הוא מלשון כחלם שכוהל לו מלציו דהיינו שלא ילערכו להוליכין דרך גיתנס אלל חייב ומיד מליכין אותו לנג עדן אלל תלמידיו של זלעם הרקע יורשין גיתנס ויורשין הוא מלי ירועס דהיינו שכופל לו מחמת קרוב אחר ולא מחמת אציו ויורדין לזכר שמת דהיינו טעווליכין אותו דרך זכר שמת ולכן ראוי לכל אדם לחמו צמדת הרחמנות כדי לרחם עליו מן השמים :

ר"ל שיטא ויתן צהעולמות . העליונים ויעשה יחודים . ודפמיח :  
 וזה ג"כ כוונת הסכל כאן בן עשרים לרדוף . שירדוף וישא ויתן ויעשה יחודים צנכסי אציו טצטמוים :  
 בן שלשים לכה לפי פירש הר"ע מצרעוכולל טהלוים סיה מקיימים את המעשן ומפרקין ומועיין כו' . מצן טלוטס טכה ומעלה ויש לוואר טכוונת הסכל הוא ג"כ . טעוצן טלטיס ולמעלה יסי' לכוכה ליישר ולחקן להעמיד המלוכה צטיכות ומטצמות סיינו צפסקוי דזמאל . טעוצמר כלפני המלך . וצטירת סיס טמקפריס כמו טסוא מלך חקיף . וצצרכת של ק"ש טמייחד טמו גדול . כמ"ש ליחדך צלחטס . ואח"כ מתקרב ונדבק למקצ"ה ויכול לבקש טאלתו כלפני המלך צצרכות י"ח חסו מקיימי המעשן ומצן :

**חומר** צקודם מצחרכות כי סכה לפעמים הלדיק יש לו תאות לדבר בטמי למחין וכיולא צו ומסיכן צה זה ללדיק טסיה כולו רוחני טיתאות לדבר בטמי אך הוהיל טכל לדיק הוא מעלה את כל האנשים טיעצדו את הצורח וזה צה לו מחטבותיו של זה הליש טמעלה אותו לעבוד הצורה וזה הליש חמד למחין וצא לו מחטבותו של זה לזה הלדיק מע"ה הלדיק מחמד פעמים למחין וסו כיון סחכל צמיש חומר צקודט ר"ל מסיכן זה צה שלפעמים יש חומרות צקודט כלומר צלדיק טסוא כולו קודט ע"י מעיב מצחרכות כל"מ מחמת סחרכומות טסוא מריס כלומר סגטס טסוא מנביע את כולם צה למחטבותו מחטבת של זה הליש טסיה מנביה אותו ומחמת זה מחמת לדבר בטמי

בן ארבעים לצינה . צינה הוא ארתיות ב"ן י"ס . ר"ל טלריך להיית בן למקצ"ה כמו טאמר סחחוב צנים אחס להי' אלקיס :  
 בו חוטס לעלה . ר"ל טרלוי לסיות טצן חוטס לא יסיה לו טוס תלוי ילס"ר . רק יסיה דבוק צמקצ"ה צמורה וצחפלה . ולא ילעריך עוד לסיות לו עסק עם עלמו . טכצב צטל מננו כל תאות ומחדות . רק טיתן עליה לאחריס טיעצדו את הצוצ"ה . וצחל יש לאנשים טים לסס תאות רעות אפילו אחר טעמ"י ויותר אלל טלל דצרת חורס כו' :

# פרקי

## פרק חמישי

# אבות

עשרה לחופה . בן עשרים לרדוף . בן שלשים לבח . בן ארבעים לבניה . בן חמשים לעצה . בן ששים לזקנה . בן שבעים לשיבה . בן שמונים לגבורה . בן תשעים לשוח . בן מאה כאלו מת ועבר ובטר מן העולם : (כב) בן בג בג אומר . הפוך בה . והפוך בה . דכילה בה .

### רבינו עובדיה

ובה

וחמש שנים גמרא . דאמר מר כל תלמיד שלא ראה סימן יפה במשנתו חמש שנים . טוב אינו רואה דכתיב : ז"ח אשר ללוים מנן חמש ועשרים שנה ומעלה יבא לזבוא זבא . שח ולומד הלכות עבודה חמשה שנים . ובן שלשים עובד : בן שלש עשרה למזות . דכתיב או אשה כי יעשו מכל העמל האדם . וגבי שש כתיב ויקחו בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה איש הרצו . ולוי באותו פרק בן שלשה עשר שנה וקרי ליה איש : בן שמונה עשרה לחופה . י"ט אדם כתובים בפרשת בראשית מן ויאמר אלהים נעשה אדם עד ויבן הו אלהים את הללע הד לגופיה פשו ליה י"ח לדרשא : בן עשרים לרדוף אחר מזונותיו לאתר בלמד מקרא משנה : וגמרא . וכפא אשה והוליד בנים . לרין הוא להזיר ולקשש אחר מזונת . פירוש אחר בן עשרים לרדוף אותו מן השמים ולהניש על משביו שאין ביד של מעלה מענישין פחות מכן עשרים . בן שלשים לכח שהלויים היו מקימין את המשכן . ומפסקין וטוענין את העגלות . ונושאין בכתף מבין שלשים שנה ומעלה : בן ארבעים לבניה . שלאחר ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר אמר להם משה ולא נתן הו לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה : בן חמשים לענה . שנאמר בלויים ומבן חמשים שנה ישוב מלצא העבודה ולא יעבוד עוד ושרת את אחיו וגו' . ומזה הסיבות שיתן להם ענה : בן ששים לזקנה . דכתיב תנא בכלת אלו קבר . בכלת בנימי ששים . בן שבעים לביצה . דכתיב גדוד וימת בביצה טובה . וימי חייו היו שבעים שנה : בן שמונים לגבורה . דכתיב ואם בגבורות שמונים שנה . בן תשעים לשוח . הולך שחות וכסוף . ויש אומרים לבן שוחה עמוקה . (כב) הפוך בה והפוך בה . בתורה : דכולא בה . שהכל תמאז בה : וכיז ובלה בה : גם עד זקנה וביצה לא תעזבה : ומינה לא תזוע . שלא תאמר למדתי חכמת ישראל

אלך

### בית רוי

### בית ישראל

בן ששים לזקנה . עיקר הזקנה הוא זה שקנה חכמה . שתיבת זק"ן ר"ת ז"ה "קנה" כ"ן שקנה כו"ן שערי זינה :

בן שבעים לביצה . שיצה"ה כיטריקין ש"י ז"ה והבן :

בן מאה כאלו מת ועבר וצול מן העולם . ר"ל שלא יחשוב לו שיש ענין מצילם הזם רק כאלו עבר מן העלם הזה . שידמה בעיניו שהיא עומד רק בצולם הזא . וזודאי יכול להיות שאפילו מי שהוא בן שלשים או

בשתי זה פירש"י צהומם ותיבן כחעשר ושה מפסולתן של לוחות כלומר דסקוטיא הים ותיבן כחעשר ושה שהים זא לזשה זה המהצנה שיחעשר סלח מרבע"ה היה כינו ריחני ע"ז אחר ופסקילתן של לוחות כלומר שפסקילתן של ישראל דהיינו המהצנות זרות של ישראל שהם חמדו למזון זא למחשצחו ע"י שהצנים את כולם ולוחות עם ישראל הם אחד כידו :

שני

קידם לבן ששים כאלו בן מאה . ומהצת שבגלגיל הראשון חי כוזה שנים כמו שמלינו בדני אליעזר בן עזריי שאמר הרי אני כבן שבעים שנה . ואמרו כי הוא ה"י גלגל שמואל הרמחה שח"י כיצ שנה . והוא ה"י צעת שהיא בן ח"י שנה . לכך אמר הרי אני כבן שבעים שנה . וכן יכול להיות כשאזא בן עשרים שהיא בן חמשים וכן כולם ככ"ל :

את

ובה תחזי וסיב ובלה בה . ומנה לא תזוע . שאין לך מדה טובה הימנה . בן הא הא אומר לפום צערא אנרא : רבי חנניא וכו' :

### פרק ששי

(א) שני חכמים בלשון המשנה: ברוך שבחר בהם ובמשנתם: רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה . ולא עוד . אלא שכל העולם כולו

כדאי

#### רבינו עובדיה

אלך ולאמוד חכמת הגויס . שאין מותר ללמוד חכמת הגויס אלא במקום שאסור להרהר בדברי תורה כגון בבית המרחץ : או בבית הכסא וכשאלו את רבי ישמעאל מהו ללמוד אדם את בנו יונית . אמר להם ילמדנו בשפה שאינו לא יום ולא לילה . דהא כתיב והגית בו יומם ולילה : לפום צערא אנרא . כפי רוב האנשים שאתה סובל בלמוד התורה ועשיית המצוה . כן יהיה שכרך מרובה :

(ב) שני חכמים . כלומר ברייתא היא ובלשון המשנה שנויה אבל אינה משנה ומאי שנו רמיא וכו' לפי שעה

#### בית ישראל

#### בית רוי

את העולם שיחגלו הס"א אחרונה ויחצרו אותה עם הס"א הראשונה של פס הוי"ה ב"ה . וזו הפיך ב"ה ר"ל בזה"ש . ולזה אחד נקרא בן ה"א ה"א ומצות שמוכיח את העולי שיחצרו הס"א אחרונה לראשונה : כי עיקר הפסג הוא בזה"א אחרונה . לזה לריך לתקנה ואחד נקרא בן ב"ג ב"ג ש"א ב"ב בגימטרי"ה ה' רק שלא הוכיח את העולם ב"ב בהתגלותו כמו הראשון רק בהסתרה . וזו כוונת הפסיק וכרומונה שמו יחדיו . ולא אמר וכרומונה . אלא כוונתו ב"ב וכרומונה ה' ככ"ל . וזו עיקר התשובה שיציב הס"א . כי תיבת תשובה היא כועריקין תשובה ה' : לפום צערא אנרא אגרא ר"ל פים אנשים שאומרים ה"אך אוכל להסתכל הלא יש לי מחשבות זרות לזה אמר שתכל לפום צערא אגרא ר"ל שזה עיקר העצדות שיפנה מחשבותיו צעת התפלה וידחה המחשבות חוץ וידבק א"ע להצוייה . וכפי לערו פים לו כך גידל הסכר יגיע לו אמן . כי"ר ואמן . .

שני חכמים בלשון המשנה בריך שצחר בהם וצושתנה ר"ו אינר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה ולא עוד אלא שנקרא ריע אהוב כ"י ומצות את המקום כ"י לכאורה תורה חיצת בלשון המשנה וקמיכה ברוך שצחר כ"י ר"ו אומר כ"י וגם תיבת זיכה לדברים הרבה ונראה לצלח כי ידוע פים לנו שתי תורות תורה שצכתה ותורה שצעי"ם תורה שצכתה היתחן לנו צקיני ותורה שצעי"ם הנקרא היתחיו וכמו שפירש רש"י על ובתורתו יגהה כ"י שאמר שהוגה זה נקרא תורתו והענין שנקרא תורה שצעי"ם תורתו הוא מפני פים כח באומה הישראלית היינו התנאים והאמוראים שלנו והחכמים שאח"כ לצלח ולפרט התורה שצכתה כרלונס ודעהם אף שצעי"ם אינו כן הכונה וכואמרים בגמרא צועתה דר"א ור"י שעמד ר"י על רגליו ואמר אין משה"חין צבת קול שאמר הלכה כרבי אליעזר וכמו כן הלדיקים שבזמן הזה יש להם הכח ההוא לצלח תורה כלונס

כדאי הוא לו נקרא ריע אהוב . אהוב את המקום אהוב את הבריות . משמח את המקום משמח את הבריות . ומלבשתו עונה ויראה ומבשרתו להיות צדיק . חסיד ישר ונאמן . ומרחקתו מן החטא . ומקרבתו לירי זכות . ונהגן ממנו עצה ותושיה בינה ונבורה , שנאמר לי עצה ותושיה . אני בינה לי נבורה . ונותנת לו מלכות וממשלה וחוקר דין . ומגלין לו רוי תורה . ונעשה כמעין המתגבר . וכגהר שאינו פוסק והוי צנוע וארך רוח . ומוחל על עלבונו . ומגדלתו ומרמטתו על כל המעשים : אמר רבי יהושע בן לוי . בכל יום ויום . בת קול יוצאת מהר חורב ומכרות ואומרת . אוי להם לבריות מעלבונה של תורה . שכל מי שאינו עוסק בתורה . נקרא נוזף . שנאמר גום זהב באף חזיר אישה יפה וסרת טעם . ואומר והלוחות מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על

הלוחות

פירוש רש"י

שעד עכשיו כל הפרקים משנה לסיך הולך להודיע שמכאן ואילך כרייתא היא ומתוך שהללו דברי אגדה הן ומספרת בעסק תיח נהגו לאמרן כביה עב שאר פרקים הללו של מסכת אבות : זוכה לדברים הרבה . להיות צדיק וחסיד כדלקמן . שיא מלות הרבה : כדלי הוא לו . כלומר שנכרח בשבילו וכן הוא אומר כי זה כל האדם ונקרא ריע מה יקרו ריעך אל . אוהב להנחיל אוהבי י . ואומר שזה רב לאוהבי תורתך . אוהב את העקום שעושה מאהבה . אוהב את הבריות שמקרבן ומלמדן וגומלן טוב ומלבשתו התורה ומבשרתו : להיות צדיק והולך בתומו ואינו עושה עול אלא מצדיק דרכיו בקו ובהכנסת משפט : חסיד עושה לפניה משורת הדין . כשר עושה ישר ועדיף מצדיק : ונהגין ממנו עצה ותושיה . שנאמר לי עצה ותושיה כלומר עצה ונבורה ובינה אני ללומדי . להיות לבני אדם לעזר . תושיה לפרושיי כלעמי ענין גאון וגדולה . שיא ונהגים ממנו . בני אדם נהגים ללמוד ממנו עצה ותושיה שנאמר לי עצה וגוי . כך משכחת התורה בעצמה עלי העצה והתושיה והנבורה וכתיב אני בינה שכל השדות הללו יש לי כלומדה : ונותנת לו רשות וחוקר הדין : שעומק הדין פתוח לפניו ומגלין לו רוי תורה מן השמים : היג והוי לנוע וארך רוח . הי לנוע וארך חסיד עתוך עסק התורה שקשה לכקום שכל הכוונת אשי תורתו כמרעיה משתכחת הימנו : מוחל על עלבונו . מעביר על מדותיו : מעלכונה של תורה . מעלבון שעולבין את התורה שהיא עלובה על שאין לה עוסקין : חוף . מנוודה כמו ויגבר בו אביו מתרגמינן ונף ביה אבוהי . היא נזיפת חכמים קרא מנודה . הם זהב באף חזיר שאינו משמר אלא הולך ועובר באשפה וממאסין כן תלמוד חכם חסר מפעמים של תורה שהוא מאוס כמנודה הזה . היא אשה יפה וסרת טעם כלומר דבריו בלשון נקבה אשה יפה שהיא סוד דבריו מפעמים של תורה דומה להם של זהב שנחון בחוטמו של חזיר בני אדם גדלים ממנו

בית רבי

כרלוסם ואף שבטמים אינו כן . הם מהפכיי  
 הרלון שלעולם כביכול לרלוסם וביאורים  
 החורס וכן בשאר דברים יש להם כח להיפך  
 הרלון עליון וגזירם רעה חיו לטובה כי  
 לדיק מושל ביכחת אלמים מי מושל בי לדיק  
 הקבים גורר בזירה ולדיקים עצטלים ומהפכים  
 רלון עליון כביכול לרלוסם וכמו שבטעתי  
 מלדוי מריי מהי דוב בער על מאמר הגמי  
 בזמן עושיין רלונו של מקום כקראו צנים  
 ובזמן שאין עושיין רלוני של מקום כקראו  
 עצדים ולכאורס הוא חמי' סדכר בזמן שאין  
 עושיין רלונו של מקום סליך הם כקראין  
 עצדי הי וביאור הגמרא סכ"ל עמי' מושל  
 לאב שיס לו בן יחיד ונחמת גודל אהבתו  
 הוא מצטל רלונו מפני רלון הבן למשל אם  
 יש לו איזה כלי כזה היינו שולחן או אכירה  
 נאה

הלוחות . אל תקרא חרות אלא חירות . שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה וכל מי שעוסק בתלמוד תורה הרי זה מתעלה . 'שנאמר ומתנהג נחליאל ומנחליאל במות : (ג) הלומד מחבירו פרק אחד . או הלכה אחת או פסוק אחד . או דבור אחד . או אפילו אות אחת . צריך לנהוג בו כבוד . שכן מצינו בדוד מלך ישראל . שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד קראו רבו אלופו ומיודעו . שנאמר ואתה אנוש כערכי אלופי ומיודעי . והלא דברים קל וחומר . ומה דוד מלך ישראל שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד קראו רבו אלופו ומיודעו . הלומד מחבירו פרק אחד . או הלכה אחת . או פסוק אחד . או דבור אחד . או אפילו אית אחד . על אחת כמה וכמה שצריך לנהוג בו כבוד . ואין כבוד אלא תורה . שנאמר כבוד חכמים יחלו ותמימים ינחלו טוב . ואין טוב אלא תורה שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם תורתני אל תעוובו : (ד) כך היא דרכה של תורה : פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה . ועל הארץ תישן . וחיי צער תחיה . ובתורה אתה עמל . אם אתה עושה בן אשריך וטוב לך . אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא : (ה) אל תבקש גדולה לעצמך . ואל תחמוד כבוד . יותר מלמודך עשה : ואל תתאוה לשלחנם של מלכים ששולחנך גדול משולחנם וכתרך גדול מכתרם . ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך : (ו) גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות . שהמלכות

נכנית

פירוש רש"י

ממנו אלמא כמנודה קרו ליה קרא: אין לך בן חורין לפני שני אדם מצדדים ומשמשים לפניו ומי שאינו עוסק בה מתרחקים ממנו כמנודה הזה : וממתנה נחליאל . למעלה מן הפסוק הזה כחוב וממדבר מתנה וממתנה נחליאל . כיון שנתנה להם תורה במתנה נחלו אל וכיון שיש לו נחלה עולה לגדולה שנאמר ומנחליאל במות : (ג) או דבור אחד . של פעם דסמיך להאי קרא דואתה אנוש כערכי סמוך אידיך קרא אשר יחדיו נמתיק סוד . לפי שמלא אחיתופל לדוד שהיה יושב יחידי ועוסק בתורה אמר לו למה אתה לומד יחידי והלא כבר נאמר חרב אל הבדים וגו' . טוב פעם אחרת מלאו שהיה נכנס לבית מדרשו בקומה זקופה אמר לו והלא כבר נאמר ומקדשו תיראו שצריך לו לאדם ליכנס שם במורא כדי שיהא אימת שמים עליו וכן הוא אומר בבית אלהים נהלך ברנש לשון אימה ופחד . וי"א ברנש לכנס שם בכל כמו לפי שנאמר ברנש עם הדת מלך . פי' ללכת ברנשה ובמהירות לביה : ואתה אנוש כערכי חשוב כמותי . מיודעך חכם שלי כמו אנשים חכמים ומה דוד מלך ישראל עשה לאחיתופל רב שהיה רשע ולא היה ראוין לכך . קראו רב ואלוף בשביל שני דברים . אחד הדיוס הלומד מחבירו שאינו רשע על אחת כמה וכמה . ואין כבוד אלא תורה כלומר לתורה אצריך לנהוג בו קאי : והאי אין כבוד בא לו לאדם אלא על עסקי תורה : כבוד חכמים ינחלו . ולמה הם נוחלים כבוד בשביל שהם לומדים את התורה ויורשים אותה בנחלה ואין טוב אלא תורה . כלומר אין כבוד זה שאנו עושים ומנריכים לאדם לנהוג בו כבוד אלא ברנש שלימד לו תורה אבל לימדו אומנות אחרת כגון שליח דגברי לא . כבוד חכמים ינחלו . ראויים חכמים להנחיל כבוד ואיזה חכמים תמימים הנוחלים טוב דהיינו תורה אבל חכמים בשאר אומנות לא . (ד) פת במלח תאכל . לא על העשייה הוא אומר שיעמוד בחיי זכר כדי ללמוד תורה אלא היק אפילו אין לאדם אלא פת במלח וכו' ואין לו כר וכסות לישן אלא על הארץ אל תמנע מעסוק בה דסופך ללמוד אותם מעושר : במשורה . מדה קפונה : (ה) אל תבקש גדולה . לרדוף אחר השכרה ואל תחמוד כבוד להתכבד בתורתך שמתוך כך נראה כמי שעושה שלא לשמה : ששלחך גדול משולחנס . הוא שכר שתקבל על למודה של תורה . כי' יותר מלימודה : יותר ממה שלמדת עשה מנשים טובים וקיום מות כדאמרין כל שחכמתו מרובה ממעשיו חכמתו מתקיימת : (ו) שהמלכות נקנית בשלשים מעלות . אותן שכתובים בספרת שמואל כשבקשו ישראל מלך ואמר להם דעו

נקנית בשלשים מעלות . והכהונה בעשרים וארבעה . והתורה נקנית בארבעים ושמונה דברים . ואלו הן : בלימוד : בשמיעת האזן : בעריכת שפתים . בכנינת הלב . בשכלות הלב . באימה . ביראה בענוה . בשמחה . בשמיש חכמים . בדבוק חברים . ובפסול התלמידים . בישוב . במקרא : במשנה . במהרה . במיעוט שינה . במיעוט שיהה . במיעוט סחורה . במיעוט שחוק . במיעוט תענוג . במיעוט דרך ארץ . בארך אפים . בלב טוב . באמונת חכמים . בכבלת היסורין : המכיר את מקומו . והשמח בחלקו . העושה סיג לדבריו . ואינו מחזיק טובה לעצמו . אהוב אהב את המקום אהב את הבריות . אהב את התוכחות אהב את המישרים אהב את הצדקות ומתרחק מן הכבוד . ואינו רודף אחר הכבוד . ולא מגים לבו בתלמודו . ואינו שמח בהוראה . נושא בעול עם חבירו . ומבריע

לבק

פירוש רש"י

כי כך וכך משפט המלך וכשתחקור הם שלשים דברים עם אותן ששנים כשהדרין מלך לא דן ולא דנין אותו וכיו כ"ד מחנות כהונה הן י" במקדש ודי זירובבל ודי כנבוליס: באימה וזכאה. שאין לבו גבוה עליו כנאמר יוס אשר עמדת לפני ה' אליהך כחורב ולהלן בעלי קריין אכורים ומתוך קלוח ראשו של אדם והנהור לבי הוא כל לידי קרי : בשמחה . לפי שאין השפיה שורה מתוך הנער אלא מתוך שמחה . שישוב הדעת במיעוט סחורה . דאמר מר לא תמלא תורה לא כסחריים ולא כתגרים : במיעוט דרך ארץ . שלא יהא מלוי עם בני אדם בשוק : בקבלת היסורים . מקבל היסורים מאהבה : מתרחק מן הכבוד ואינו רודף אחר הכבוד כחדא חשיב להו : שואל ומשיב נמי חדא היא . כלומר שאינו משיב את שואל תחילה כדי שישיב תשובה הגונה : ומכריעו לבק זכות הדין את חבירו לזכותו : ומעמידו על האמת . רודף אמת ובלוס על הכל : שומע כל מה שרבו אומר לו ומוסיף אבל לא לסתור את דברי רבו : והמכוין את שמועתו כשהיא מורה הוראה מכוין בצותו ענין שאמר לו רבו אבל אינו מוסיף דבר לומר שקך אמר רבו אלא אמר לו רבו : ביישוב בחכמה דמרבית ישיבה מרבה חכמה : במיעוט שיחה ליגנות : בארך אפים קשה לכעוס : בקבלת היסורים כדאמרין כצרכות אשרי הגבר אשר תיכרכו יח אומתי בזמן שתורתך תלמדנו שהקציה מביא יסורים על אהבה לעוסק בה להרבות שכרו לעה"ב : בעריכת שפתים . שאינו מגמגם דבית אלא הותכן בלי ומוליא בפה . דאין דית מתקיימים אלא בהולאות סה דכתיב כי חיים הם למולאיהם בפה : בכנינת הלב בשכלת הלב לא שמעתי מה בין זה לזה : באימה כדאמרין וכיו : בשמש חכמים שדוחק וככנס בזה"ש לשמוע דבריהם ולשמען : בדקדוק חברים . לומר בהכורה : ובפסול התלמידים שישלסלו לפניו ויהכמהו . כדאמרין ומתלמידי יותר מכולם : המכיר את מקומו שעוסק בתורה כל שעה דמתוך כך מתקיימת תורתו בידו . מקומו קרי

בית ר"י

כלה עומד בזויות זה והבן כולם שיעמוד בזויות אחר אזי היא עושה רלון הבן וגם יש לו נחת רוח מזה שעשה רלון הבן וכאלל הבן היא עושה רלון חדש בצדו ונחסך רלונו הקודם וזהו כוונת חז"ל בזמן שעושין רלונו של מקיס היינו שהם צמדריגה גדולה שהם עושין רלון חדש בהצורח צ"ה אזי נקראים צנים למקיס ובזמן שאין עושין

למקיס

לכף זכות . מעמידו על האמת . מעמידו על השלום . ומתישב לבו בתלמודו : שואל בענין ומשיב כהלכה . שומע ומוסיף : הלומד על מנת ללמד . והלומד על מנת לעשות . המחבים את רבו . והמכוין את שמועתו . והאומר דבר בשם אמרו . הא למדת שכל האימר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם . שנאמר ותאמר בסתר למלך בשם מרדכי : (ז) גדולה תורה שהיא גותנת חיים לעושיה בעולם הזה ובעולם הבא . שנאמר כי חיים הם למוצאיהם ולכל בשרו מרפא : ואימר דפאות תהי לשרך ושקוי לעצמותיך ואימר עין חיים היא למחזיקים בה ותימכיה מאושר . ואומר כי לוית הן הם לראשך וענקים לגרגרותיך . ואומר תתן לראשך לוית הן עטרת תפארת תמגנך . ואומר אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד ואומר כי אורך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך : (ח) רבי שמעון בן יהודה משום רבי שמעון בן יוחאי אומר . הגוי . והפח . והעושר . והכבוד . והחכמה . והזקנה . והשיבה :

והבנים

פירוש רש"י

קרו לטעמיה ולרלויות שהיא מבין בהלכה כדאמרינן בסנהדרין כשלין את הדין למחר הממייב אומר אני במקומי אותה רלויה ואתו פעם עלמו שזכרתי אמר שלא מלאזי רלויה אחרת לכות וכן המוכה : השמה בחלקו שאם דואג בעניניו אינו מכוין בה : סייג לדבריו . שנימוקו עמו : ואינו מחזיק טובה לעלמו . שאינו נושא חן בלבו על עלמו שהרבה תורה שהרי לכך נולד ואינו מגיס לבו בלימודו היינו שאינו מתגאה בפני הבריות : איהב את הילדות ליש : תוכחות דכתיב הוכח לחכם ויאזהבך . כל אלו המדות רלויות למתרחק מן הכבוד ואינו רודף אחר הכרה שכל לידו ומתרחק ממנו ומסתגר דהכי הוה ליה למיתני ולא רדף אחר הכבוד ומתרחק מן הכבוד ומעמידו על בוריה של הלכה : על השלום . שאינו מישב הדין אלא עושה פשרה בלון . ומתישב בלימודו . (ז) שהיא גותנת חיים לעושיה . אוכל פירותיה בעולם הזה והקפן קיימת לו לעולם הבא כי חיים הם למוצאיהם אית למוצאיהם צפה בעולם הזה ואומר וזיקוי לעצמותיך שהיא משקה עצמותיו בקבר . ובמא תאמר לחיים הוא זוכה אבל מי יאמר שהיה זוכה לעושר שהרי יש לך בני אדם הנידונים בעניות שהמות טוב להם מן החיים לכך נאמר כי לוית הן הם לראשך וענקים לגרגרותיך איזה הדבר יביא את האדם למצוא חן בעיני האנשים הוי אומר ממון : ובמא תאמר ממון יתנו לך אבל לא תהא מכובד בין האנשים לכך נאמר עטרת תפארת תמגנך . ובמא תאמר אפילו שלא לשמה למד זוכה לדברים האלו לכך נאמר אורך ימים בימינה למיימניהם בה שלומדים לשמה . יש להם אורך ימים ואישי' עושר וכבוד ובשמאלה לשמאיליהם בה עושר וכבוד יתנו להם אבל לא חיים ארוכים . ובמא תאמר לחיים ועושר זוכה אבל לא לשלום לכך נאמר ושלום יוסיפו לך : (ח) עטרת זה העושר תפארת זה בניס ותפארת בניס אבותם . והכח

בית לוי

לחקים ולימודם הים זך וכפי והיו לומדים לשמה וגם היו עושים בלימודם ונעשויות והיו מחקנים העולמות השייכים ללימוד שהוא וזולתי הם היו עושין רלויו של מקום כמו משנה למלך ולכן נקרא ללימוד משנה וזהו שפירש רש"י על חיצת לשמה כדי לעשות כוי כוונת רש"י ז"ל היא שפיקר הלימוד הוא לשמה כדי לעשות . פי' לתקן העולמות

בזכותן

# פרקי

## פרק ששי

# אבות

והבנים . נאה לצדיקים ונאה לעולם . שנאמר עמרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא :  
 ואומר עמרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם . ואומר תפארת בחירים בוחם והדר  
 זקנים שיבה . ונאמר והפרה הלבנה ובושה החמה כי מלך יי צבאות בחר ציון ובירושלים  
 ונגד זקניו כבוד : (ט) רבי שמעון בן מנסיא אומר אלו שבע מידות שמנו חכמים לצדיקים  
 כלם נתקיימו ברבי ובבניו : (י) אמר רבי יוסי בן קסמא פעם אחת הייתי מהלך בדרך  
 ופגע בי אדם אחד ונתן לי שלום והחזרתי לו שלום אמר לי רבי מאיזה מקום אתה אמרתי  
 לו מעיר גדולה של חכמים ושל סופרים אני אמר לי רבי רצונך שתדור עמנו במקומינו  
 ואני אתן לך אלה אלפים דנרי זהב . אמרתי לו אם אתה נותן לי כל כסף זהב שבעולם אין  
 אני דר אלא במקום תורה . לפי שבשעת פטירתו של אדם אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא  
 זהב אלא תורה ומעשים טובים בלבד . שנאמר בתהלכך תנחה אותך בשכבה תשמור  
 עליך והקיצות היא תשיחך . בתהלכך תנחה אותך בעורם הזה בשכבך תשמור עליך כקבו  
 והקיצות היא תשיחך לעולם הבא : וכן כתוב בספר תהלים על ידי דוד מלך ישראל טוב  
 לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף . ואומר לי הכסף ולי הזהב נאים יי צבאות : (יא) חמשה  
 קנינים קנה הקדוש ברוך הוא בעולמו ואלו הן . תורה קנין אחד . שמים וארץ קנין אחד  
 אברהם קנין אחד ישראל קנין אחד . בית המקדש קנין אחד : תורה קנין אחד מנין דכתיב  
 יי קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז . שמים יארץ קנין אחד מנין . שנאמר בה אמר יי  
 השמים כסאי והארץ הדום רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום מנחתני . ואומר מה  
 רבו מעשיך יי כולם בהכמה עשית מלאה הארץ קנינה . אברהם מנין אחד מנין . דכתיב  
 ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לאל עליון קונה שמים וארץ : ישראל קנין אחד מנין . דכתיב  
 עד יעבור עמך יי עד יעבור עם זו קנינה . ואומר לקדושים אשר בארץ המה . ואדירי כל

הפצי

פירוש רש"י

והכח תפארת בחירים כהם : והכבוד ונגד זקניו כבוד וההכמה זקנים מנח אובא חד מיניהו אייתר ליה  
 ודרשין ליה לה סקנה חכמה : (י) המשה קנינים קנה הקדוש ביה וכו' . הי קנני ראשית דרכו שבראיתו קודם  
 העולם מפני שבשעה שמתעלה במחשבה לבראות את עולמו נתקיים העולם בשביל החורה : שמים וארץ קנין אחד .  
 בהם עמודים של עולם שגוף בה אמר הי השמים כסאי והארץ הדום רגלי נאמר כאן ארץ ונאמר להלן ארץ  
 שגוף מלאה הארץ קנינה מה להלן שמי וארץ ארץ כאן שמים וארץ וכתב קנינה וכו' : אברהם מנין שבראו  
 הקבים להיות קנינו של עולם ויתקיים בשבילו נאמר ויברכהו ויאמר ברוך אברהם לאל עליון ולמה בשביל  
 שהוא

## בית דוי

צחוקתן שלמדו וחקנו העולמות השייכים  
 ללימוד שהוא ועיב פטורין מכל המלצה כי  
 היו פועלים בלימודם זאת הפעולה שפועלין  
 בעשיות המלצה ממש ככיל . היולא לנו מכל  
 הכיל שמי שלומד ע"ד הכיל הוא נקרא משנה  
 למלך והי פירוש שאמרני סנו חכמים צלשון

פירוש חכמים למדו אותנו חכמה זו שצלשון  
 יש כח להיות משנה היינו משנה למלך אם  
 לימודים לשמה ככיל זהו צדק שצחק בהם  
 וצונטנהם כו' ר"ע אומר כל העוסק צחורה  
 לשמה זכה לדברים הרבה כו' פי' שחמסך  
 כוונה ורלן עליון צביאור סחירם ללכונו

סביאור

הפצי במ . בית המקדש קנין אחד מנין שנאמר מקדש יי כוננו יריך . ואומר ויביאם אל גבול קדשו הר זה קנתה ימינו : (יא) כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו לא בראו אלא לכבודו שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו . ואומר יי ימלוך לעולם ועד : רבי חנינא וכו' :

פירוש רש"י

שהוא קונה שמים וארץ בשבטיו העולם מתקיים . לפי שהוא קירב את הבריות תחת כנפי השכינה והחזירם למצב ואומר להם דברים הנזכרי בדמיון : ישראל קנין אי שנאמר עם זו קנית ומנין שהעולם מתקיים בשבטין שנאמר לקדושים אשר בארץ המה וחזירי ריב שהם עיקר הדירה של ארץ : מקדש הי כוננו יריך עדיין לא מנינו קנין הלא משני שנאמר כאן מקדש ולהלן הוא אומר ויביאם אל גבול קדשו הר זה קנתה ימינו מה כאן מקדש בקנין אף להלן מקדש בקנין . וכמה נמנומיס יש בדבר לפי שהענין נראה בעינינו שהברייתו לא נכתבה כתקנה שהרי במאי סתיה פי האשה לא בנינו אלא בלשה תורה ושמים וארץ ישראל ומציא ראייה לשמים וארץ מאותו הסוק שנאמר באברהם קונה שמים וארץ : היג ואומר לי הכסף ולי הזהב אמר הי אנאות : (יא) אלא לכבודו . לשבחו : סליק.

בית ר"י

וחי' הענין מיתס ע"כ כשירלס האדם לכעוס אזי יחטב חייכפ סלריך לשוב צתסוצה לפניו כי זה הענין מיתס :

**חמשה** תלמידים היו לרבי רבי אלעזר בור סוד שליכו מאבד טפה רבי

יהושע אשרי ילדחו כי סנה צכל יוס צת קיל יולאח ואומרת סובו צנים סוצצים הגס שאין אנו שומעין אלו הסרזוס אעפ"כ יס צזה תיעלת שאדם מעורר עלמו כמו סאצ שמעורר סגן הגס שאין סצן סולך צדק סעיו מ"מ רחמי סאצ על סגן ומעורר אורו לעיב וכן צישראל צל סמעורכי לפזור צתסוצה וח"ס חז"ל סיץ מאחר דסיינו סלל כמעורר צתסוצה מן ססנויס אצל צודאי סילו הי חוזר צתסוצה מעלמו סיס סוקצלין מענו סלל ידח מענו כדח כי אין לך דצר סעומד צפני סהסוצה אצל סל ישראל מעעורכים צזה סמעורכת לשוב וזה ססמעורכת נקרא טפה זרעיו ללדס סעוקצלה וסלדס סעוקצלה סול צצסיונות אסס סעוקצלה לסמעורכ צו

סציאר צתורה ונמלא זכס לדברים הרבה דסיינו לכל ספסטיס וציאוריס סציאר סיל צתורה כמעסס למלך :

**וזהו** סרמו צרזחיו ז"ל צפסיק אככי ס' ללהך אככי כעריקון אכא כפסי כחצית סחצית רצן אמרי אמירה נעיוס כח צה יסיצי יצור על דרך ספסוק אס יס את כפסכס ופרס"י רליכס ונמלא כפס סול רלין וזה כיוכו חז"ל אכא כפסי רלה לומר הרלין סלי כחצית יחצ"י סיל סירה סכחצ יחצית לכס רליכי סחוכלו לספיך אורה לרליכס וסעל סאמר אין לי נחח רוח צזה סלדס מהסך רלוי לזה אמר ר"א אמירה לשין סחבלות מבלה אכי לכס נעיוס כה"צ יחצית ס"י נעיוס גדולה יס לי וזה סכחוצה יחצית לכס וחסס מנלמין אוחי ע"ד סאמרו סקציה מנלמין אוחו וסול סעס :

**אל** סחי כוח לכעוס וסוב יוס אחר למי מיתסך נכלה דסס איתח צוחר סקרוס כסלדס סול כעס אז כסעס צורחח מענו

## בית דין

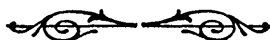
וגם שהקציה זרע זה העטפה ומשלים לנו  
כאילו אנו בעלמתי עשינו וזה דרך לדקא  
שעושה עמנו וזהו זרע לדקיה פירוש הגם  
שהוא זרע העטפה עושה עמנו לדקא ומשלים  
לנו כאילו אנו עושים וזהו לך ה' הממד  
כי אהה משלים לאיש כמעשיהו כאילו היה  
מעשיו הגם שהיא זה מכלין הצובה להשעיר  
וה' האדם עושה זו פעולה להחזק בהשעיר  
הזה לא כן הרשעים אשר לא יקומו במשפט  
וזהו דאיתא בזה"ק אשה כי תזרע וילדה  
זכר מיומא דאחעברת ליה לה צמיחה אלא  
ילידו דילה אי לטי דכר כי דכר היא כח  
התחזקת זו וכקנה כינוי להתחלפות כו"ס  
הש כוחו כקנה וזה שאמר ליה לה צמיחה  
רק דכר עזה התגברו הוא כח האדם שמוחזק  
עלמו לאיש צום השעוררת וצום יבוא שכרו  
האמיתי הראוי לו והנה רבי אליעזר עבד  
להצורא בהשעוררת שבא מוסיים יר"י השיב  
דכבר נתן לנו הסירה וא"כ מה האדם יכול  
ראו שיעבור מעלתו בהשעוררת דלפתא מעלמי  
וה"ש רבי אליעזר צור קוד שאינו מאבד עשה  
כלומר עשה הזרעיות של השעוררת ורבי יהושע  
אשרי יולדתי פירוש מה שהיליד הוא בעלמו  
ולא ע"י השעוררת דלעילא :

**אם** למדת תורה הרבה אל תחזיק עיניך  
לעלמך כי לכך נולדת יש לדקק למה  
אמר לטין לעלמך ולטין כילת דוקא והנה  
כקד"י משל לעבד שהולך ליה שינמוד עכסי  
מלחמה האך לאחזי הכלי זיין והאך שיעמוד  
נגד הנלחמים אהו במלחמה תורה לחץ והנה  
בעת שלומדין אהו אין נוחנין זו אש שאין  
לירך לאש והנה זה האיש שלמד פעם אחת  
בא למלחמה ובעל זה הכלי זיין ועמד כך  
ועשה זו כאשר עשה זו ככראשונה ולא נתן  
זו אש כבתחלה והנלחמים אהו כבשו אהו  
לעלמך :

**אחיי אחיי** שזע אמתני ולדברי הטו אזכיס , הכה הולאתי לאור ספר כתר תורה  
 ח"ר מצנו טל הגאון הקי איש אלקיס מצרדיטשוב זללתי"ה ויש עוד אחי עמי כיום  
 עמדי ח"ס להדפיסו ואין לאל ידי , עיב ספחתי למחברת זו תקענה אז הסכמות מלך קי  
 דורינו אשר יעודין ויבידין כולם כאחד על עיב מפעלי ויבקשו מאכ"ש לתת מהידס עלי ,  
 בעמתי בלה כי עתה יקפלו עלי זכינא ליקח מידי את המחברת הקענה סלזי כדי שחיכל  
 לבזור המלאכה אשר על מחשבתי עלהם צקטן החל ובגדול כלה ובפרט כי ישמעו לדברי  
 לדיקים הכאמרים בלמה , ולדקס למען המלוה רבה. ולדכרנא מילתא כי הייתי מסתופק בט"ק  
 מ' קדושים בלל כי ק הגה"ק מצעלו שליט"א העתיר עלי דבריו ודיבר עמי כלה טעה  
 להצטיה לו להוליא לאור את המחברת הנשארת , וכעמתי לדבריו :

דברי המלפס ליטעות די כו"ח ציוס היללח דרשב"י סליג בעומר

**ה"ק מאיר באלסאם**



**וחבלי** כפל לי בנעימים לקחת חלק בהורה די כעעס ותן חלקינו בתרחך לפרש הקרא  
 והמה תליה אם בני ישראל , עם דברי טער אפרים איך ברי להדליק כר  
 חנוכה בשמן טריפה הא כתיבי מכתה טיעורי" והזיתר היא ע"י הי"ל אי צני מיהשילי  
 וידיע דנקרא הזה קאי על כר חנוכה כמוצא בצעה"ע פרשת בהעלותך כתיב בהעלותך  
 את הנרות וכתיב להעלות כר תמיד לז"ה כר ואח"כ כרית טמוסיפין והילכין ולז"ש כרוט  
 ואח"כ כר , ואכן פסקינן להלכה כרז דפתילית וטמכים שאין מדליקין בשבת מדליקין  
 בחנוכה , ומשם בארס , והמה תלוס את צ"י ויקחו אלך עמן זית זך כרית לעלור ,  
 היינו אפילו שמן טריפה דכתיבי מכתה טיעורי" משום דלשריפה קאי , להעלות כר תמיד,  
 רומז על חנוכה כ"ל בצעה"ע , ואם טגיתי בדברים אלה דה"צ :

**מאיר** באלמ"ר מו"ס דוד ז"ל



הסבמת כבוד הרב הגאון הקדוש חו"ס שר התורה צדיק יסוד עולם סופת הדור והדרו מן צבי הירש  
שפירא שליט"א האבדיק מונקאטש.

הן זה שנה ויותר בהיותי אז בקי סיכאווה זל"ל כ"ק מן אדומ"ר הקדוש רשכנ"ה  
זללה"ה זי"ע זה לפני האצרך המופלג בחוכה ויראה חוער מגזע סיחים והמעלה מי  
מאיר מקי מעליעץ, ובידו סי' בתר תורה עשרה הגה"ק הלדיק מו"ה מאיר זללה"ה זי"ע בן  
לאוחו לדיק איש אלקים עיר וקדיש מן שמיא נחיה הגה"ק רשכנ"ה מצרדיטשוב זללה"ה  
זי"ע ומפלו לזכות זכחר חוכה להוליח לאורח לאדפיסו מחדש אידרא והודעתיו אז כי הסי'  
אשר צידו הוא רק חלק אחד אשר הדפיסו המחבר זללה"ה צעלמו ויש עוד לזה שני בקודש  
סי' אשר הדפיסו כ"ק אציו הגה"ק מצרדיטשוב זי"ע צעלמו זכנת תקס"ו אחרי פטירת  
זכו המחבר זי"ע אשר נסחלק בחיי אציו, ע"כ עורכתיו אז להדפיס גם סה"צ שלא יחל  
כחלי דבר, ועשה הודיעני כי ספן להדפיס גם סה"צ וזכרתי זכרות סנהנין חליה"ש,  
והמחיל במלוא אוננים לו גמור לטובה למען סה"י הירח ד' הוציא להדפיס גם סה"צ  
שאינו זכמלח כלל, וזפרנו כי סה"צ היליח לאור עולם הגה"ק מצרדיטשוב ככ"ל ומי יוכל  
לשער רוס ערך כוכה סרף וקדוש כמותו, וגם שמועתי כי הגה"ק איש אלקים סגידי מקאזוניץ  
זי"ע צעה לאת לאורח הסי' כחר חורה קנה ממנו מפרס הרבה ספרים לחלקם זיעקב  
ולספילס זישראל, ע"כ סי' כזה היל' להסכמה כלל אך למען חזק ידיס רפות של סה"י זכרח  
יקירא סה"ל המהעסק בקדשים להקריבן על מוצח הדפוס מחדש ועושה היללות רבות ע"ז,  
ע"כ זחתי זמכחצי סלב לבקש מלחב"י קצבו כל אוחו והמחוסו זרוח נדיבחסו ורוחב  
לזכס זכל מה דאפשר כדי לחזק ידי מלוה כזו והמסייעוס יזכו לגי כחריס, וכחר סיעו  
עולם ע"ג, וזכות הקדושים אשר זחרן סה"י יגן עלינו זכל מעללותינו, וזכס לגליתנו  
זקרב סיעים:

זחתי עה"ח אור ליוס וכו עסיק י"ע למז"י חרכיע מונקאטש

צבי הירש שפירא



תעודת כ"ק אדמו"ר הרב הקדוש בנשי"ק חו"ס א"ה רש"י מופת הדור והדרו מרן מרימנאב שליט"א

**כ"ק** אדמו"ר סתן הגדול שליט"א פקד עלי לכתוב תעודת להצדק המופלג בחורס ויראה חו"ס מו"ס מאיר באלסאם מועלין שמיגע א"ע להדפוס מחדש גם סח"צ מוס' סק' בחר תורה מוסר'ג סלס"ק ר' מאיר זללה"ה בנו של אוחו לדיק פרקליטו של ישראל נשכבה"ג מצדדיטטוב ז"ע ועכ"י וביק אדמו"ר שליט"א מנכס מאכ"ש לקרב את סמוכ"ז שיוכל לבטור סמלכה מלככה סקודש בקרב ולזכות את סרבים .

ולראוי באתי עס"ח צפקודח קדשו יוס צ' צחקוסי ליצ' למצ"י סרכ"ט לס"ק רימנאב.

**שלמה זלמן שארים**

